

DENG

AYLIK SİYASAL VE KÜLTÜREL DERGİ

Devletin tavrı ve demokrasi mücadelesinde geline durum

Ali ÇINAR

Haklar, Özgürlükler ve "Hukuk Devleti"

Hasan DİYAR

Kaybetme devlet politikasıdır

Serhat YILMAZ

Siyasal mücadelede temel yasalar ve özgürlük sorunu

Salih ÇELİK

Sosyalist eğitim ve ahlak üzerine kısa değerlendirmeler

Murat ÜSTÜN

**EVİN TURİZM İNŞAAT
ve YAYINCILIK**
Ticaret Limited Şirketi Adına
Sahibi İhsan TÜRKMEN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Remzi GÜLDÜRE

HUKUK MÜŞAVİRİ
Av. Ayşen Terkan

YAZIŞMA ADRESİ
Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28
Aksaray - İSTANBUL
Tel: 513 63 25 - 514 07 32 Fax: 513 63 26

TEMSİLCİLİKLER

DİYARBAKIR ve BÖLGESİ
Kurt İsmail Paşa 3. sok. Aydınlık Apt A Girişi
Zemin Kat No: 1
Tel-Fax: (0 412) 221 99 93 Ofis - DİYARBAKIR

İÇ ANADOLU BÖLGESİ
Atatürk Bulvarı 105 / 701
Tel-Fax: (0 312) 417 10 22 Kızılay -ANKARA

AKDENİZ BÖLGESİ
İstiklal Cad. Naci Kurtuluş İşhanı Kat: 2/1
Tel-Fax: (0 324) 237 10 33 MERSİN

EGE BÖLGESİ
859 Sok. Saray İşhanı B Blok No: 3-102
Tel-Fax: (0 232) 489 58 07 Konak-İZMİR

ABONE KOŞULLARI
Altı Aylık: 150.000 TL Yıllık: 300.000 TL
Avrupa: 60 DM ABD: 40 \$
Avusturalya: 45 Avusturalya Doları

İLAN TARİFESİ
Arka Kapak: 6.000.000.-TL İç Kapak: 4.500.000.-TL
İç Sayfalar: 3.000.000.-TL Yarım Sayfa: 1.500.000.-TL
1/4 Sayfa: 750.000.TL
Baskı: Serler Matbaası

İçindekiler

SUNU..... 1

OLAYLAR ve GÖRÜŞLER

Devletin tavrı ve demokrasi
mücadelesinde gelinen durum
Ali ÇINAR..... 2-9

Haklar, Özgürlükler ve
"Hukuk Devleti"
Hasan DİYAR..... 10-15

Kaybetme devlet politikasıdır
Serhat YILMAZ..... 16-22

Siyasal mücadelede temel yasalar ve
özgürlük sorunu
Salih ÇELİK..... 23-25

"Demokrasi, laiklik ve hoşgörü"
Rıza ÇOLPAN..... 26-29

Federasyon an sistema eyaleti
Ahmet C. ÇAMLİBEL..... 30-32

Sosyalist eğitim ve ahlak üzerine
kısa değinmeler
Murat ÜSTÜN..... 33-37

ARAŞTIRMA-İNCELEME-BELGE

Aleviler ya da Ali'yi ilahlaştıranlar
**Stephen Van
Rensselaer TROWBRIDGE**..... 38-44

Kızılbaş ve Yeşilbaşlar
A. v. Le COG..... 45-48

DENG'den Sunu

Ülke açısından önemli gelişmelerle dolu iki ayı daha geride bıraktık. Her şeye rağmen siz okurlarımızla yeniden buluşmanın sevincini ve onurunu yaşıyoruz.

Evet, geçtiğimiz iki ay, ülkenin ve ülkede yaşayan halkların geleceği açısından önemli olaylar ve gelişmelerle doluydu. 1 Mayıs'ta yaratılan devlet kaynaklı provakasyonun ardından, barış ve demokrasi güçlerine karşı yürütülen devlet kaynaklı saldırılar daha da boyutlandı ve pervasızlaştı. Önce sokaklar ve alanlar her türlü gösteri ve eyleme kapatıldı. Tüm yasaklara rağmen haklı taleplerini alanlarda haykırma yürekliğini gösterenlere ise her zamankinden daha azgınca saldırıldı.

Kayıp yakınlarına, tutsak yakınlarına, emekçilere, sanatçılara, partilerinin kapatılmasına karşı çıkanlara, HABİTAT'ın Türkiye'de yapılmasına karşı çıkanlara... kısacası düzen karşıtı eylem yapan tüm kişi ve gruplara, bu süre içinde polis copu ve gözaltı ile yanıt verildi. Kültür merkezleri, dernekler, partiler ve diğer demokratik kitle örgütleri üzerindeki baskı yoğunlaştı.

Diğer taraftan devletin tepesindekilerin rüşvet ve yolsuzluk skandallarıyla sarsılan iktidar, kendisine çıkış yolları aramaya çalıştı. Ancak her çırpınısında daha da dibe battı ve pislikler su yüzüne çıktı. Koalisyon ortaklarının çıkar hesaplarının çelişmesi üzerine, sermaye çevrelerinin büyük umut bağladığı ANAYOL hükümeti dağıldı. Ülkedeki iktidar boşluğundan yararlanan devlet içinde kümelenmiş asıl iktidar sahipleri, polis devletinin acımasız yüzünü bu süre içinde kitlelere bol bol gösterdiler.

Adalet Bakanlığı görevine getirilen Mehmet Ağar, işbaşına gelir gelmez, ilk iş olarak cezaevlerine yönelik sistemli bir saldırı başlattı. Tutsakların kazanılmış haklarına yapılan bu saldırı, gerek cezaevlerinin içinde, gerekse dışarda yankısını buldu; tutsaklar cezaevlerinde açlık grevi başlatarak direnişe geçerken, tutsak yakınları ve demokrat kamuoyu da, tutsakların eylemine dışardan destek vermek için çeşitli etkinlik ve eylemler gerçekleştirdi. Ölüm sınırına gelen tutsakların direnişi hala sürüyor...

Devletin tepesinde kirli pazarlıklar sürerken, Söylemezler Çetesi olayı ortaya çıktı. Gündemi birkaç gün işgal eden bu olay da, HADEP Kongresi'nde yaşanan bayrak indirme olayının ardından unutuldu. Yaşanan bayrak indirme olayını fırsat bilen düzen yanlısı basın, partiler ve devletin başındakiler, bunu kendileri lehine çevirmesini de bildiler. Her biri diğerinden daha "vatansever" ve sert demeçler verme yarışına giren liderler, basın ve gerici partiler; ülkeyi soyup soğana çevirenleri ve bunların devlet içindeki işbirliklerini cezalandırmayı ise "vatanseverlik"ten saymadılar...

Yolsuzluklarını örtmek için son çare olarak RP'ye koalisyon rüşveti öneren Çiller, Erbakan ile uzun süren görüşmeler sonrasında, -parti içindeki yüksek sesli homurdanmalara rağmen-, gerçekleşmez denilen DYP-RP koalisyonunu kurdu. Bu hükümetin güvenoyu alıp alamayacağı tartışılıyor; ancak RP'li bir hükümetin ülkedeki baskı ve terör ortamına ekleyeceği pek bir şey yok gibi. Sadece RP'nin basını susturmak için bazı düşünceleri ve projeleri olduğu yönünde basına yansıyan haberler var!..

Bu arada, biraraya gelerek ittifaklar ve güçbirlikleri oluşturmayı, sadece devlet kaynaklı saldırıların yoğunlaştığı dönemlerde hatırlayan ve daha sonra unutan "Demokrasi Güçleri", bayrak indirme olayının ardından gelişen şovenist dalgalanmaya karşı kısa vadeli bir eylem programı yapma girişimlerini sürdürüyorlar...

Bu sayımızda, son gelişmeleri değerlendiren iki ayrı yazı yer alıyor. Bu yazılardan ilki, yazarlarımızdan **Ali Çınar'a** ait. "**Devletin tavrı ve demokrasi mücadelesinde geline durum**" başlıklı yazıda, 1 Mayıs sonrası gelişen sürecin bir değerlendirilmesi yapılıyor. **Hasan Diyar'ın** "**Haklar, Özgürlükler ve Hukuk Devleti**" başlıklı yazısı da, devlet içindeki çürümeyi, içine düştüğü bataktan çıkış yolu arayan devletin demokrasi güçlerine karşı saldırılarını ve cezaevlerine yönelik sindirme amaçlı baskılarını konu alıyor.

Yazarımız **Serhat Yılmaz** tarafından kaleme alınan "**Kaybetme devlet politikasıdır**" başlıklı araştırma-yorum türündeki yazı, rejimin en çok başvurduğu kirli savaş yöntemlerinden biri olan gözaltına alarak veya kaçıracak kaybetme olaylarını inceliyor. **Salih Özçelik'in** "**Siyasal mücadelede temel yasalar ve özgürlük sorunu**" başlığını taşıyan yazısı, egemen sömürgeci kesimin iktidar erkini kullanım biçimi ile onun karşısında yer alan özgürlükçü-sosyalist güçlerin mücadele yöntemlerini değerlendiriyor. **Rıza Çolpan'ın** "**Demokrasi, laiklik ve hoşgörü**" başlıklı yazısında, Türk devletinin 70 yıllık anti-demokratik niteliği bazı somut örneklerden yola çıkarak ele alınıyor. Yazarımız **Ahmet C. Çamlıbel'in** "**Federasyon an sistema eyaleti**" başlıklı Kürtçe yazısında ise, son zamanlarda yoğunlaşan federasyon tartışmalarına ilişkin değerlendirmeler yer alıyor. Yazarımız **Murat Üstün** ise, "**Sosyalist eğitim ve ahlak üzerine kısa değerlendirmeler**" başlıklı yazısında sosyalist ahlak anlayışı üzerinde duruyor.

Araştırma-inceleme-Belge bölümünde, araştırmacı-yazar **Mehmet Bayrak** tarafından yayına hazırlanan "**Kürtler'de İslam Dışı İnançlar ve Öğretiler**" adlı henüz yayımlanmamış çalışmadan aldığımız belgelerin ikisine daha bu sayımızda yer veriyoruz. Bu belgeler, "**Kızılbaş ve Yeşilbaşlar**" ve "**Aleviler ya da Ali'yi ilahlaştıranlar**" başlıklarını taşıyor.

Devletin tavrı ve demokrasi mücadelesinde gelinen durum

ALİ ÇINAR

Böylesine yaralanmış, can çekişen bir yapı, aynı zamanda büyük bir tehlike anlamına da gelmektedir. Bugünün Türkiye'si, takla atmış ve sürekli benzin sızdıran, müdahale edilmediği takdirde her an patlama tehlikesi yaşayan bir tankeri anımsatıyor.

Ve bu tanker sadece şiddet üretiyor.

Türkiye'nin son aylardaki gündemini ağırlıkla işgal eden konuları belirlerken, zorlanmamak olası değil. Tüm yılların sorunları adeta son birkaç aya birikmiş. Parlamento bile yükü kaldıramamaktan si-

kayetçi(!). Seçimlerin üstünden henüz 6 ay geçmişken, çiçeği burnunda parlamenterler bile erken seçimden söz eder oldular. Parlamento bir süs olmaktan öteye gidemiyor. Cezaevleri kaynıyor. HADEP Kurltayı'nda indirilen bayrak,

muhataplarının özürüne rağmen devlet eliyle yaygınlaştırılan şovenizmin ve ırkçılığın gerekçesi olmaya devam ediyor. Kaybedilen, katledilen insanların anaları, evlatlarını arama, tepki gösterme hakkından bile yoksun bırakılıyor. Basın üzerinde kurulan faşizan baskılar ve DGM'ler yetmezmiş gibi, şimdi de dağıtım tekellerinin basın özgürlüğüne yönelik tehdidi sözkonusu. Dış ilişkiler alabildiğine bozuk. Ülke, dağlarda yaşanan savaştan sonra, sokak çatışmalarına da koşaradım sürükleniyor. Öte yandan bir dış çatışmanın koşulları da yaratılmış durumda.

Kuşkusuz tüm bu olumsuzlukların en büyük sorumlusu,

halen insan hakları ihlallerinde direten, demokratikleşmeden öcü gibi korkan, koskoca bir halkı utanmazca inkar etmeye devam eden, emekçinin, çalışanın hakkını vermeyen, istihbaratından ekonomisine, eğitiminden kültürüne, politikasından parlamentosuna kadar her şeyini şiddetle özdeşleştiren ve yaşamını kan ile beslenerek sürdüren bu ülkenin yöneticileridir. Olumsuzluklardan kendi payına "olumluluk" çıkaran bu küçük azınlık, "bana yaramıyorsa, kimseye de yaramasın" anlayışıyla hareket ediyor. Bunun için şiddeti geliştiriyor; onun kurumlarını yaratmaya, çoğaltmaya devam ediyor.

Böylesine yaralanmış, can çekişen bir yapı, aynı zamanda büyük bir tehlike anlamına da gelmektedir. Bugünün Türkiye'si, takla atmış ve sürekli benzin sızdıran, müdahale edilmediği takdirde her an patlama tehlikesi yaşayan bir tankeri anımsatıyor. Ve bu tanker sadece şiddet üretiyor.

Sadece şiddet üreten bir yapı, sistemin başka alanlarında da üretme ve yaşamı devam ettirme fonksiyonlarını yitirmiştir. Son günlerde iyice azan ve hergün biraz daha dizginlerinden boşalan şiddet uygulamaları, egemenler bakımından hem bir çıkmaz, hem de şiddet politikalarına bağlı olarak yeni beklentileri gündeme getiriyor. Bu politika, derinleşen krizle bir çizgi ve paralellik oluşturuyor aynı zamanda. Kriz derinleşip siyasal arenadaki çözümsüzlük sürdükçe, şiddet uygulamaları da o oranda arttırılmaktadır.

Bunalım politikası

24 Aralık seçimleri üzerinden 6 aylık bir zaman gelip geçti. Bu süre, aynı zamanda ay-

Bunalım, demokratik kural ve kaidelerden uzak yönetimlerin tümünün ortak ilacıdır.

Saddam kendi ülkesinde giderek yalnızlaşırken, iktidarda kalmanın yolunu yıllarca İran'la savaşarak buldu.

Bunalım yaratmak için özel örgütler kuran, insanları birbirine çatıştıran ırkçı rejimler, demokrasiden, demokratik açılımlardan öcü gibi korkuyor. Onların geleceği karanlık rejimle eşdeğerdir.

yuka çıkan yönetememe krizinin de süresidir. Bu krizin nasıl aşılacağı bir yana, kriz giderek derinleşiyor. İktidar olmayı beceremeyen, yüzlerine gözlerine bulaştıran egemenlerin son hükümeti, Yılmaz'ın istifasını sunmasıyla yeni bir sürece girdi.

Yılmaz'ı istifa noktasına getiren en önemli etken, kuşkusuz Çiller'in hırsızlıklarının ayuka çıkmasından sonra iki partinin ortaya koyduğu tavır farklılıkları değil. Her iki partinin de tavırları birbirinden farklı gibi görünse de, yaşanan gelişmelerin temel nedeni "bunalım politikası"ndan umulan medettir. Çiller de, Yılmaz da, yönetemede olduğu gibi, hırsızlıkta da, yalancılıkta da, savaşta büyütmede de ortaklırlar.

Bunalım, demokratik kural ve kaidelerden uzak yönetimlerin tümünün ortak ilacıdır. Saddam kendi ülkesinde giderek yalnızlaşırken, iktidarda kalmanın yolunu yıllarca İran'la savaşarak buldu. Bu savaştan hemen sonra da Kuveyt'e saldırması tesadüfi değil. Latin Amerika ve Afrika ülkelerinin birçoğunda da bunalım üzerine kurulu iktidarların yıllarca ülkelerini nasıl yönettikleri açıkça biliniyor. Bunalım yaratmak

için özel örgütler kuran, insanları birbirine çatıştıran ırkçı rejimler, demokrasiden, demokratik açılımlardan öcü gibi korkuyor. Onların geleceği karanlık rejimle eşdeğerdir.

Türkiye de uzun yıllardan bu yana aynı politikayı uyguluyor. Kurtuluş savaşı sonrası ülkeyi bir kan gölüne çeviren, Kürtlere yaşamı zindan eden iktidar, demokratik kurallar yerine diktatoryal bir rejimi benimsedi. Görüntüsü Ortadoğu'daki diğer ülkelerden farklı olsa da, özünde Türkiye'de de belli bir zümrenin egemenliğine dayalı bir diktatoryal rejim vardır. Uzun yıllar kitleleri sindiren bu sistem, kitlelerin uyanmaya, üzerindeki ölüm toprağını atarak tepki göstermeye başladıktan sonraki dönemlerde ise, sürekli bunalım yarattı. Akla hayale gelmeyecek provakasyonlar icat eden, demokrasi güçlerinin en küçük zaafından bile yararlanan bu kanlı rejim, gençlik hareketleri, sendikalar, demokratik kitle örgütleri, partilerin birçoğuna ajan-provakatörler aracılığıyla da sızarak, çoğu zaman gelişmeleri kendi istediği biçimde yönlendirdi.

"At izinin it izine karışması" deyimi, tam da Türkiye'nin yürüttüğü politikayı anlatmakta-

dır. O, her iz karıştığında aradan sıyrılıyor.

Bunalım politikasından medet uman bu ülkenin yönetenleri, uygulamalarıyla bir çıkmaza da girmiştir; ne yapacağını bilemez haldedir. Bunalımla aradan sıyrılmayı hedefliyor. Ancak çıkar ilişkilerine dayalı işbirlikleri ve yaratılan bunalım politikası artık egemenler cephesinde bile tepki görürken, rejimin bu hedefini ne kadar gerçekleştirebileceği şüpheli.

Rejim artık inandırıcı olmaktan çıkmıştır

İç ve dış ilişkileri ile giderek inandırıcılığını yitiren sistem, baskı ve zorla yaşamını sürdür-

OHAL uygulamalarından ibaret değil. Tıkanan sistem, milli mutabakata ve geniş bir desteğe rağmen ülkenin iki sağ partisini biraraya getirip hükümet ettiremedi. Refah'ın hükümetten dışlanma operasyonu başarısızlıkla sonuçlandı. RP adım adım iktidara yanaştı ve önümüzdeki günlerde yapılacak güvenoylamasını da aşarsa, Çiller'le birlikte hükümet olmaya çalışacak.

Kuşkusuz Refah'ın bu ülkede iktidar olması, sistemde büyük değişiklikler yaratmayacaktır. Egemenler, bunun farkındalar. Erbakan'ın takiyye ustalığına rağmen, egemenlerin onun dışlarını söktükten sonra ona başbakanlığı tevdi ettiler.

devlet politikasına sahiptir. Yıllardır ülkeyi idare eden güruh, bu anlayışını hükümet edenlere de kabul ettirmiştir. Hükümet edenlerin de sistemi değiştirme gibi bir derdi yok zaten. Bunlar arasında sistem dışı görünen RP de, Türk-islam sentezinin bir versiyonudur ve sistem dışılığı, sadece kitlelerce görünen yüzündedir. Erbakan'ın kendisi bizzat 30 yıldır bu ülkenin siyasetinde etken olanlardandır ve çoğu zaman belirleyici olmuştur. Demirel'in yakın arkadaşı Erbakan'ın bu sistemi değiştirmeyeceği açık.

Öte yandan, RP'nin iktidara gelmesini arzulayan kesimler içinde, RP'nin de diğer devletçi partiler gibi yıpranmasını arzulayanlar çoğunlukta. RP'nin, egemenlerin istemi dışında gelişmesi, bu kesimi rahatsız etti. RP'nin gelişmesini diğer düzen partilerinin yıpranmasına bağlayan bu baylar, bir yandan RP'yi iktidara oturtmaya diğer yandan da onu yıpratmaya yönelik tutum takınmaktan yana. Çiller'i de gözden çıkararak bu güruh, dağılık merkez sağ da bu operasyondan sonra birleştirmeyi ve rejim için yeni bir imaj oluşturmayı düşünüyor. Öte yandan egemenlerin kendi iç hesaplaşması, Erbakan'ın başbakanlığından sonra da artarak sürecektir. Bu hesaplaşmanın beraberinde kaosu arttırması, sonuç olarak Güreş gibi darbe çanakçılarına fırsat verebileceği gibi, rejimin bu gelişmelerden daha zorba bir yönetim oluşturarak çıkması da mümkündür.

Sonuç ne olursa olsun, açık olan bir şey varsa, o da rejimin artık inandırıcı olmadığıdır. İnandırıcılığını yitiren rejim, baskı ve zorla ayakta duruyor. Bu rejimin tüm uygulamaları da bu mahaldedir...

Türk devletinin politikası partilerden bağımsızdır; o bir devlet politikasına sahiptir. Yıllardır ülkeyi idare eden güruh, bu anlayışını hükümet edenlere de kabul ettirmiştir. Hükümet edenlerin de sistemi değiştirme gibi bir derdi yok zaten. Bunlar arasında sistem dışı görünen RP de, Türk-islam sentezinin bir versiyonudur ve sistem dışılığı, sadece kitlelerce görünen yüzündedir.

rüyor. Kaos ve bunalımdan medet uman bu baylar için, varsa yoksa kendi iktidarları ve çıkarlarıdır. Kabadayılıklarının Çekiç Güç ve OHAL'in uzatılmasına kadar olması, bu bayların kendi çıkarlarına ne kadar bağlı olduklarının göstergesidir. Çekiç Güç ve OHAL sürelerini artık neredeyse günlük uzatacak noktaya gelen, çıkarları iradelerinin önünde olan bu sözümona hükümetler, yürüttükleri politikaların hesabını da halka veremez durumdadırlar.

Ülkede yaşananlar, kuşkusuz sadece Çekiç Güç ve

Hükümet ortaklığı protokolünde, RP'nin esamesi okunuyor. RP hükümet oluştururken, daha çok devlet içindeki örgütlenmeye yerleştireceği kadrolarını ve onların çıkarlarını düşünüyor.

Çiller ise, siyasi ömrünü biraz daha uzatmanın derdinde. Bu zaafarla iktidara yerleşen RP ve DYP'nin ülkenin yönetimini elinde tutan illegal organizasyondan kopuk davranmaları ya da ona karşı gelmeleri mümkün değil.

Türk devletinin politikası partilerden bağımsızdır; o bir

Cezaevlerinde yaşananlar

53. hükümetin kurulmasıyla birlikte Adalet Bakanlığı görevini üstlenen tescilli kontrgerilla Ağar'ın ilk demeci çarpıcıydı. Bay Ağar, cezaevlerini islah edeceğinden sözediyordu. Bu, aynı zamanda cezaevlerinde yeni bir baskı ve itirafçılaştırma sürecinin başlatılacağı anlamına da geliyordu. Nitekim Ağar, 53. hükümetin kurulmasından kısa bir müddet sonra Mayıs ayı başlarında bir genelge yayınlamak üzere cezaevlerine gönderilmesini istiyordu. Bu genelgeden önce de, Ağar'ın uygulamalarından feyz alan bazı cezaevi yöneticileri, başta Diyarbakır olmak üzere birçok cezaevinde itirafçılaştırma operasyonlarına ve baskılara başlamıştı bile.

Cezaevlerindeki uygulamalara ve Adalet Bakanlığı'nın genelgesine tepki gösteren tutsaklar yeniden açlık grevi eylemini örgütlediler. Büyük oranda Mayıs ayı başlarında kamuoyunun gündemine giren cezaevlerindeki açlık grevleri, tutsaklara yöneltilen saldırılar sonrasında giderek büyüdü. 29 Mayıs'ta Diyarbakır Cezaevi'ndeki tutsaklara saldıran devlet güçleri, onlarca insanın ağır yaralanmasına neden olurken, cezaevi yönetimi de, birçok tutsağı değişik cezaevlerine sürgün etti.

Yaklaşık 52 cezaevinde süren açlık grevi ve ölüm oruçları, kamuoyunun "yükü gündemine" rağmen, birçok çevreden, sistem muhalifi siyasi partilerden, demokratik kitle örgütlerinden destek de aldı.

Baskı ve itirafçılaştırma da direten Ağar, yaptığı tüm açıklamalarda "taviz yok" diyordu. "Taviz"den kastının ne olduğunu bile bilmeden, olayı kendi şahsında somutlaştıran Ağar, kuşkusuz bu tavrıyla belli çevrelere mesaj verme amacındaydı. Aslında gelişmelerin Ağar'ın şahsıyla bir alakası yoktu; yaşanan, baskı ve inkar politikalarından vazgeçmeyen

Cezaevleri toplumun kanaayan yarasıdır. Olayı günlük politikalarla geçiştirmeye çalışan devlet, sorunun ana kaynağına inmekten çekiniyor; deyim yerindeyse korkuyor. Onbinlerce rejim muhalifini, devrimciyi, yurtseveri, aydını, gazeteciye, yazarı cezaevlerine tıkan sistemin bundan amacını, toplumun muhalefet edişini engellemek, onu onursuz, edilgen bir duruma düşürmektir. Cezaevlerine yönelik politikalar da bunun göstergesidir.

Onbinlerce rejim muhalifini, devrimciyi, yurtseveri, aydını, gazeteciye, yazarı cezaevlerine tıkan sistemin bundan amacını, toplumun muhalefet edişini engellemek, onu onursuz, edilgen bir duruma düşürmektir. Cezaevlerine yönelik politikalar da bunun göstergesidir.

sistem ile sistem karşıtı demokrasi ve barış mücadelesinin ulaştığı boyuttu. Tüm toplumu teslim almaya çalışan rejim, insan yaşamına duyulan saygıyı ve insanca yaşamayı 'taviz' olarak algıyordu.

Ağar, tümü hüsrarla sonuçlanan eskilerden ders almadan, yeni bir 'islah etme operasyonu'nun başına geçmişti. Onun 'tavizi' o operasyon içinde yer alan tüm herkesin, deyim yerindeyse rejimin tavizi anlamına geliyordu. Sonuçta Ağar, tüm radikalliğine rağmen, tutuklu yakınlarıyla görüşmek ve 'taviz' vermek zorunda kaldı. Ölüm sınırına gelip dayanan açlık grevleri henüz tam olarak bitmemesine rağmen, Ağar, cezaevi savcılarına 27 Haziran'da gönderdiği genelge ile, tutsakların "Ateşkese yanıt verilsin", "Tutsaklara savaş esiri statüsü tanınsın" gibi siyasi boyutu olan taleplerinin dışındaki 'insani' taleplerin kabul edilmesini buyuruyordu.

ma düşürmektir. Cezaevlerine yönelik politikalar da bunun göstergesidir.

HABITAT-II ve Türkiye

"Habitat Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı"nın ikincisi, 3-14 Haziran tarihleri arasında İstanbul'da yapıldı.

"Yeterli konut, temel insan hakkıdır"; "Güvenli ve sağlam barınak esastır"; "Sağlıklı, güvenli ve sürdürülebilir insan yerleşimleri temel insani ihtiyaçtır" belgisi ile yapılan bu konferans, deyim yerindeyse Türkiye için tam bir fiyasko ile sonuçlandı.

Kuşkusuz HABITAT'ın Türkiye'de yapılması, HABITAT'a karşı olunduğu anlamına gelmez. Böylesi bir çalışma önemlidir. Ancak HABITAT'ın Türkiye'de yapılması için olağanüstü çaba harcayan, başını Süleyman Demirel'in çektiği yöneticilerin amacı, HABITAT'ın ilkelerini yaşama geçirmek değildi. Onlar, kendi uygu-

lamalarına haklılık kazandırmayı amaçlıyorlardı. Bu anlamıyla, geniş bir kesim HABİTAT'ın Türkiye'de yapılmasına karşı çıktı.

HABİTAT'ın Türkiye'de yapılmasına karşı çıkan 28 sivil toplum kuruluşu, 13 Mayıs'ta ortak bir açıklama yaparak, resmi HABİTAT sürecine katılım göstermeyeceklerini ve alternatif forumlar düzenleyerek sorunların gerçek boyutuyla tartışılmasına katkı sunacaklarını açıkladılar. Bu yaklaşım, sivil toplum kuruluşlarının ortak hareket etme mantığı açısından da önemli bir gelişmeydi. Devlet erki, HABİTAT'tan yola çıkarak şimdiki kadarki haksız uygulamalarının üstünü örtmeyi amaçlıyor, onu bir kent zirvesine dönüştürerek, sadece çarpık kentleşmenin sorunlarını irdeleyen bir etkinlik gibi algılanmasını arzuluyorken; alternatif forumlar düzenleyeceklerini açıklayan bu sivil toplum kuruluşlarının ortaya koyduğu tavır kuşkusuz devletin çıkarına değildi. O, deve dikenlerinin arasında güllere tahammül edemiyordu. Bunun içindir ki, alternatif etkinliklerin tümünü yasakladı, daha HABİTAT devam ederken, binlerce yabancı NGO delegesinin gözünün içine baka baka, hatta onlardan bazılarını da tartaklayarak ve gözaltına alarak kendisi gibi düşünmeyenlere karşı büyük bir saldırı başlattı.

Kürt halkının varlığının ve haklarının açıkça inkar edildiği, emeğin karşılığının verilmediği, çocuk, kadın ve yaşlı haklarının tanınmadığı, yoğun bir iç göçün yaşandığı, yerleşim yerlerinin bombalandığı, çevrenin ve doğal hayatın tahrip edildiği bir ülkede HABİTAT II'nin toplanması, Türkiye Cumhuriyeti'ne cesaret kazandırıyor.

Eski polis şefi ve DYP-ANAP koalisyon hükümetinin Adalet Bakanı Mehmet Ağar'ın RP-DYP koalisyon hükümetinde İçişleri Bakanlığı görevine atanmasının, Söylemezler olayının üstünün örtülmesi amacıyla yönelik olarak gerçekleştirildiği yorumları yapılıyor. Bu yorumları yapan kişi ise yine bir dönemin polis şefi Necdet Menzir.

Devlet, bu konferanstan başarıyla çıkarak, haksız uygulamalarının tümünü meşrulaştırmak amacındaydı. Tüm zor ve şiddetine rağmen, devlet bu amacında başarılı olamadı. Onun gerçek yüzü, HABİTAT Konferansı'nda da bir kez daha açığa çıktı.

Yalnız ülke içinde değil, aynı zamanda yurtdışında da açıkça görüldü ki, geniş bir kesim Türkiye'yi tanıyor ve onun uygulamalarını yakından takip ediyor. Bu nedenle HABİTAT'a katılması beklenen geniş bir delegasyon, bu katılımı reddetti; Türk devletinin ikiyüzlülüğüne onay vermedi.

Hırsızlık-mafyacılık ayyuka çıktı

Devlet olmanın temel görevlerinden biri, devletin tüm gelir ve giderlerini denetim altına alan hukuki düzenlemeleri yapmaktır. Ancak hukuki düzenlemeler devletin yapısıyla da ilintilidir. Devlet, eğer demokratik yapılanmadan uzak diktatorial kurullarla idare ediliyorsa, bu devlette herhangi bir denetim organının çalışmasını beklemek aptallık olur. Bu, hukuktan eğitime, siyasetten orduya, devletin tüm alanlarında böyledir.

Çürümenin artık ayyuka çıktığı Türkiye de, demokratik yapılanmadan uzak, baskı ve

zorun egemen olduğu diktatorial bir rejimdir. Bu devlette demokratik denetim aygıtlarının olmadığı, olanların da işlemediği açıktır. Sayıştay'ın denetimi dışında kalan Örtülü Ödenek, tabir yerindeyse devletin 'illegal' bütçesidir. Yetki sahibi makam, bu bütçeyi dilediği gibi kullanır ve kimseye de hesap vermez. Bütçe dışı gelirlerin toplandığı fonların birçoğu Meclis'in denetimine açık değildir. En açık deyimle, Türk devletinin denetim mekanizması yoktur; olanlar da iflas etmiş, çalışamaz durumdadır.

Böylesi bir yapılanmada, hırsızlığın olmaması beklenebilir; ki son dönemde ayyuka çıkan sistem çürümesi, yönetenlerin de birbirine düşmesini beraberinde getirince, devletin en üst düzey yetkilileri başta olmak üzere birçok görevlinin deveyi hamuduyla götürdüğü de açığa çıktı. Örneğin, TEDAŞ ve TOFAŞ dosyalarındaki usulsüzlüğün baş sorumlusu bizzat dönemin başbakanı Çiller'dir. Eşiyle birlikte ortak bir şebeke kuran bayan Çiller, çıkar karşılığı ihale vermiştir. Bu ülkenin başbakanı, bir dolandırıcıya bile örtülü ödenekten para kaptıracak kadar çıkar ilişkileri ve usulsüzlük içine girmiştir ve halen ülkenin iktidarına ortak.

Bu ülkede yalnız yöneten-

ler çalmıyor. Rüşvet, haraç ve benzeri yöntemlerle iş yapmaya alışmış onlarca işadama da bu hırsızlık şebekelerinin ortaklarıdır. Tam bir Western gibi televizyonlarda naklen izlenen Civan-Edes filmi, arkasında bir sürü koku bırakarak bitti. Peşinden gelen TEDAŞ-TOFAŞ halen şaibelerle doludur ve son dönemlerin gözdesi Söylemezler Çetesi'yle birlikte üstü örtüldü. Söylemezler Çetesi ile birlikte ortaya çıkan bir diğer olgu da, bu devletin kendi illegal kurumlarını nasıl oluşturduğu ve çalıştırdığı idi. Bu olayın sorumlusu olduğu öne sürülen birkaç kişi tutuklanıp kamuoyunun gözü boyanmaya çalışıldı.

Ancak çetenin devlet içindeki işbirlikçilerinin üzerine gidilmedi. Bu da yetmezmiş gibi, eski polis şefi ve DYP-ANAP koalisyon hükümetinin Adalet Bakanı Mehmet Açar'ın RP-DYP koalisyon hükümetinde İçişleri Bakanlığı görevine atanmasının, Söylemezler olayının üstünün örtülmesi amacıyla yönelik olarak gerçekleştirildiği yorumları yapıyor. Bu yorumları yapan kişi ise yine bir dönemin polis şefi Necdet Menzir. Kuşkusuz bu olgunun üstü, kamuoyunun ağzına bir parmak bal çalındıktan sonra örtüldü. Ancak devlet bu tavrıyla kendini aklayamadı, tam aksine suçun içine gömüldü.

Ordu ve polis içinde örgütlenen, devletin bilgi işlem dairelerine, en mahrem yerlerine bile ellerini kollarını sallayarak rahatça giren onlarca cinayetin sorumlusu Söylemezler Çetesi, ince hesaplara dayalı bir operasyon sonucunda "ele geçirilmişti". Aralarında onlarca ordu ve polis mensubunun da bulunduğu bu çetenin birçok elemanının yargılanmadan

İnsanlara yapılan haksızlığı "yasal", haksızlığa karşı tepkiyi "yasadışı" göstermeye çalışan zihniyet, bir dönem gündemi general emeklisi Güreş'in darbe tehditleriyle kurtardı. Bir dönem de HADEP Kongresi ile gündemi işgal ederek, bu kongrede yaşananları kendi irkçi ve şovenist politikalarına gerekçe yaptı.

serbest bırakılması da, bu ince hesapların ayyuka çıkmasıdır. Bir dönem çetenin üstüne giden medya da, bıçakla kesilmiş gibi çete ile ilgili tüm haberlerine son verdi. Kuşkusuz bunlar tesadüfi gelişmeler değil.

Devlet katında da hırsızlık meşrulaşmıştır. 53. hükümetin dağılma nedenlerinden biri -hatta en güçlüsü-, Çiller'in hırsızlıklarının, biraz da ANAP'la olan hesaplaşmalarının yarattığı etkenle açığa çıkmasıdır. Kurulan 54. hükümet de Erbakan ve Tansu'nun hırsızlıkları örtme pazarlığı üzerine kurulmuştur. Üç gün önce, RP ile hükümet kurmak "ihanettir" diyen Çiller, üç gün sonra Erbakan'ın yardımcılığı görevini üstleniyorsa, bu çürümenin boyu vurduğunun göstergesidir.

Savaş, devlet eliyle körükleniyor

Devletin provakasyonlara yönelerek adeta geçmişini tekrar etmek istemesi, devlet televizyonu TRT'nin savaş çığırkanlığı yaparak, faili meçhul cinayetleri ve bombalamaları meşru göstermesi, kardeş kavgasını körüklemesi bu tehlikenin göstergeleridir.

HADEP Kongresi'nde yaşanan bayrak indirme olayı sonrası yaşanan gelişmeler ve EP'nin Anayasa Mahkemesi'ne savunma için üyeleriyle birlikte gitmek istemesi üzerine polisin Ankara'da EP'lilere yönelik saldırısı, rejimin önümüzdeki dönem yürüteceği politikalarına yönelik yeni ipuçları veriyor. Özellikle 1 Mayıs sonrası tırmandırılan devlet terörü, şiddet ve baskı, son gelişmelerle birlikte Ankara'da doruğa çıktı. HADEP Kongresi'nde indirilen Türk bayrağını bahane eden DGM, aralarında HADEP Genel Başkanı Murat Bozlak'ın da bulunduğu birçok parti yöneticisini gözaltına alırken, EP'lilere yönelik saldırıda da çok sayıda EP üyesi polisin cop ve kalas darbeleriyle yaralandı. Öte yandan HADEP Kongresi'nden dönen Maraş delegelerine, devlet destekli cinayet örgütü TİT (Türk İntikam Tugayı) tarafından yöneltilen ve üç kişinin ölümüyle sonuçlanan Kayseri Pınarbaşı'ndaki eylem, son dönemlerde artan saldırıların boyutunu gösteriyor.

Özellikle 1 Mayıs 1996 sonrası, başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin birçok ilinde kitle gösterilerine; basın açıklamaları, panel, seminer gibi etkinliklere izin vermeyen polis, KESK, İHD, DİSK gibi demokratik kitle örgütleriyle, DBP, HADEP, ÖDP, SİP ve EP'nin

düzenlediği veya katıldığı etkinliklere de bir saldırı furysı başlatarak, adeta terör estirmeye başladı. Polis, son saldırılardan önce de, "Cumartesi Anaları Eylemi" olarak bilinen ve bazı siyasal partilerle demokratik kitle örgütlerinin desteğinde sürdürülen Galatasaray Lisesi önündeki kayıp yakınlarının oturma eylemine de müdahale etti. Son birkaç haftadır oturma eylemine katılan-

dalga yayan zihniyet, bunun için de renkli medyadan ve devlet yanlısı televizyonlarla, devlet kanalından da alabildiğine yararlanıyor. Söz birliği etmişçesine aynı tekerlemeyi söyleyen devlet yanlısı medya, adeta bir sokak savaşının yaşanmasına çanak tutuyor.

Son gelişmelerle birlikte yaşananları "sıkıyönetim dönemini bile aratmayacak yeni bir durum" olarak tespit eden siya-

Sistem bahanelerini buluyor

Sistem, sürdürdüğü politikaların tümüne uygun kılıflar uyduruyor. O, Kürt halkına karşı baskıyı ve şiddeti örgütlerken, köyleri yakıp-yıkarken, insanları katlederken PKK'yı gerekçe olarak kullanıyor. Kamu çalışanlarına, işçilere emeklerinin karşılığını vermeyip, onların örgütlenmesine yasak koyarken, Kürt sorununu ve Kürdistan'da süren savaş bahane ediyor. Deyim yerindeyse rejim, sürdürdüğü her politikanın haklı olduğunu kendince kanıtlayan bahaneler yaratıyor ve bunu Mehmetçik Basın yoluyla kamuoyuna kabul ettiriyor; daha doğrusu yutturuyor.

Öte yandan, kitlelerin örgütlülük boyutu ve demokrasi güçlerinin geniş halk yığınlarına henüz yeterince ulaşamamasının getirdiği etkenler de rejime rahatlık sunuyor. O, Kürdistan'daki savaş bahane ederek emekçilere haklarını vermezken, emeğin örgütlenmesinden ve hakkını almasından yana olan kesimler, emekçilere ulaşmış, "bu devlet senin alın terinle haksız bir savaş sürdürüyor" diyemiyor. Demokrasi güçleri devletin haksız uygulamalarını protesto etmeye 300-500 kişilik kitleleri ile katılırken, ırkçılık ve şovenizmi yaygınlaştırma eylemlerinde devlet, hem de kendine ilericiyim diyen sendikalar aracılığıyla, 3 bin-5 bin çalışanı olan işyerlerinde neredeyse çalışanların tamamına yakını ırkçılık ve şovenizmi koku gösterilere katıyor; bayrak taşıtırıp slogan atırıyor.

Kuşkusuz rejimin elinde sonsuz olanaklar ve ekonomik imkanlar var. O, bunları sonuna kadar kullanıyor. Provakasyon geçmişten bu yana rejimin

Demokrasi güçlerinin açıklarından yararlanarak politika üretecek kadar küçülen, günübürlük hesaplarını aşamayan ve çivileri giderek sökülen sistemin bu boyutu, onun artık uzun süre egemen olamayacağını göstergesidir. Onun sallanan çivilerini kökünden sökmek de, demokrasi güçlerinin görevidir.

ları tartaklayarak gözaltına alan polis, her eylemden sonra hükümet üyeleri ve bizzat başbakan tarafından da destek ve haklılık mesajlarına boğuluyordu.

İnsanlara yapılan haksızlığı "yasal", haksızlığa karşı tepkiyi "yasadışı" göstermeye çalışan zihniyet, bir dönem gündemi general emekli Güreş'in darbe tehditleriyle kurtardı. Bir dönem de HADEP Kongresi ile gündemi işgal ederek, bu kongrede yaşananları kendi ırkçı ve şovenist politikalarına gerekçe yaptı. HADEP Kongresi'nde yaşanan gelişmelere, HADEP yetkili organları tarafından da kınanmasına rağmen mal bulmuş mağribi gibi saldıran ırkçı ve kafatasçı zihniyet, bu gelişmelerden yola çıkarak yeni bir korku ve terör dalgası estirmeyi hedefliyor. Şovenizm ve ırkçılığı dalga

sal partiler ve demokratik kitle örgütlerinin birçoğu, yaşananların planlı bir provakasyonun ürünü olduğunu belirterek, "demokrasi mücadelesinde kaybeden devlet, şimdi de halkları karşı karşıya getirerek aradan sıyrılmayı hedefliyor" diyorlar. Son gelişmelerle ilgili olarak kamuoyuna yönelik siyasal partiler ve demokratik kitle örgütleri tarafından birçok açıklama yayınlanırken, sağduyulu çevrelerin tümünün yaşanan tehlikelere dikkat çektiği gözleniyor.

Düzen partileri ve devlet yanlısı kurumlar açıklamalarında ırkçılık ve şovenizmi yayıp, sorunu sokaklara bayrak asmaya indirgerken, rejim muhalifi çevreler, sistemin içinde bulunduğu durumun şiddetle düzelmeyeceğine değinerek, şiddet politikasından bir an önce vazgeçilmesi gerektiğini söylüyorlar.

**Açtırtıki rejim, muhalefet eden her kişi
ve kuruma saldırıyor. Dün DDP'ye
saldıran, onu kapatan bugün EP'ye yarın
da bir başkasına saldıracaktır.
Demokrasi güçleri dağınıklıktan
kurtulmadığı müddetçe de
bu saldırılar sürecektir.**

ilacıdır ve o her sıkıştıkça provakasyona başvurdu. Demagoji, aldatma rejimin genel karakteridir. Rejim, elindeki tüm aygıtları kullanarak, kitleleri aldatıyor. İnandırıcılığı giderek kalmamasına rağmen, bunu yapıyor. Ancak bir diğer gerçeklik de var ki, rejim artık bunalmaları içinde boğulmuş, giderek dökülmeye başlamıştır. Yapılan suni müdahaleler de sistemi tedavi etmedi. Soygun ve talan düzenini besleyen kaynaklar giderek tükeniyor. Parlamento, ordu, milli eğitim gibi sistemi imaje eden kurumların tümü yıpranmış; gününbirlik yaşam, sistemin temel karakteri olmuştur.

Şimdiye kadar uygulanan politikalar da açıkça gösteriyor ki, egemenler, demokrasi güçlerinin, aydınların, ilericilerin, yurtseverlerin zaaf ve açıklarından sürekli yararlanmışlardır. Son HADEP Kongresi'nde de görüldüğü gibi, siyasi kadroların açık ve zaaflarından yararlanarak onları zaman zaman provakasyona da getirebiliyor.

Devlet, legal Kürt oluşumlarının, demokrasi mücadelesinde yerini almış rejim muhalifi kesimlerin tümünden olduğu gibi, HADEP'in gelişmesinden de rahatsızdır. O, binlerce gencin dağda olmasından, kadroların açık mücadele alanlarını terketmesinden hoşnuttur. Bu

anlamda legal oluşumların zararlarından, eksikliklerinden yararlanarak onları sekteye uğratmakta usta olan devlet, bu özelliğini HADEP Kongresi'nde de kullandı. Heyecana gelen PKK yandaşlarının devletin oyununa gelerek ya da bizzat devlet güçlerinin kendi elleriyle bayrağı indirmesi, açıktır ki devlet güçlerine önemli kozlar verdi. Onlar bu kozdan halen de yararlanıyorlar; bunu bir kampanyaya dönüştürerek demokrasi mücadelesini sekteye uğratmaya çalışıyorlar. Bu operasyon ile halk yığınları ve legal siyaset arasındaki bağ koparılmak istendiği gibi, Türk ve Kürt halkı ile, onların yapılanmaları arasında gelişen dostluk ilişkileri de ortadan kaldırılmak isteniyor; ırkçı şoven dalgalanmanın yaygınlaştırılmasının bir diğer amacı da budur. Zira, kimin eliyle indirilmiş olursa olsun ortaya çıkan tablonun verdiği sonuç budur.

Demokrasi güçlerinin açıklarından yararlanarak politika üretecek kadar küçülen, gününbirlik hesaplarını aşamayan ve çivileri giderek sökülün sistemin bu boyutu, onun artık uzun süre egemen olamayacağını göstergesidir. Onun sallanan çivilerini kökünden sökmek de, demokrasi güçlerinin görevidir. Bu anlamda, demokrasi güçleri açısından önemli olan, sistemi en iyi şekilde tahlil edip, örgüt-

lülüğünü en geniş düzeye nasıl getirebileceğini hesap etmektedir. Giderek karanlık bir geleceğe doğru giden Türkiye'de, demokrasi güçlerinin ben-sen kavgası, sistemin sürdürücülerine yeni olanaklar sunacaktır. Demokrasi güçleri sistemin bu provakasyonuna gelme hakkına ve lüksüne sahip değiller. Öte yandan, demokrasi güçlerinin tüm bu gelişmelerden sonra kavraması gereken önemli bir olgu da, işbirliklerinin gündemin gidişatına göre günlük değil, bizzat olumsuz gidişatın tümüne müdahale edecek tarzda ve süreklilik arzeden bir yapıda oluşturulmasıdır. Demokrasi güçlerinin iş ve güç birliği kurumlaşmalı; organize olmalıdır.

Şimdiye kadar yapılan öneri ve çağrılar bir çoğu, ne yazık ki demokrasi güçleri nezdinde yankısını bulmadı. Dergimiz sayfalarına da yansıyan bu çağrıların yaşamda hakettiği örgütlülüğe ulaşmasını yeniden değerlendirmenin ve gününbirlik politiklardan kurtulmanın zamanıdır. İş ve güç birliğini organize etmeden, onu sürekliliğe dönüştürecek muhalefet kurumlarını oluşturmadan, ne HADEP kongresi sonrası geliştirilen ırkçılık ve şovenizm bertaraf edilir ne de diğer muhalif kurumlara yönelik saldırılar püskürtülür.

Açtırtıki rejim, muhalefet eden her kişi ve kuruma saldırıyor. Dün DDP'ye saldırıyan, onu kapatan rejim bugün EP'ye, yarın da bir başkasına saldıracaktır. Demokrasi güçleri dağınıklıktan kurtulmadığı müddetçe de bu saldırılar sürecektir.

Saldırıları püskürtmenin yolu, güçleri büyütmekten ve onları organize kurumlara dönüştürmekten geçiyor.

Haklar, Özgürlükler ve “Hukuk Devleti”

HASAN DİYAR

Bugün ülkenin en zengin sermayedarı, yatırımcısı, ağası ve tüccarı devletin kendisidir; ve bu olanaklarını küçük bir azınlığın refahı için harcıyor. Türkiye de en büyük toprak ağası devlettir. Dünya kadar hazine arazisini kendi tekelinde tutan devlet, bu arazilerden işlenilebilir-kullanılabilir

İnsanoğlunun devredilmez hakları ve buna bağlı olarak bu doğallıktan kaynaklanan, uygulanırlığı için ayrıca bir özel yasaya gerek olmayan, davranışları vardır. Bu eski çağlardan bu yana böyle bilinegelmiştir. Ancak devlet aygıtı ortaya çıktığından beri ki devlet iktidardaki kesimin zorunun örgütlenmiş biçimidir- haklar ortada durduğu halde özgürlükler her zaman tehdit altında kalmıştır. Devletin “yüksek” çıkarları uğruna çoğu kez kişi hak ve özgürlükleri ayaklar altına alınmıştır.

Adaleti yaralanmış bir devletin saygınlığı azalır. Günümüz dünyasında saygınlığı ve güvenilirliği olmayan bir devlete vatandaşların güven duyması, onun çıkarlarını koruması beklenemez. Türkiye’de de şimdiki durum budur. Devlet, bu ülkede vatandaşa güven

vermiyor; bu nedenledir ki, devlet kokan tüm kurum ve kuruluşlar vatandaş tarafından korunmaktan yoksundur. “Devletin malı deniz yemeyen domuz” vecizesi halkın devlete bakışını çok iyi bir biçimde ifade ediyor.

Bugün ülkenin en zengin sermayedarı, yatırımcısı, ağası ve tüccarı devletin kendisidir; ve bu olanaklarını küçük bir azınlığın refahı için harcıyor. Türkiye de en büyük toprak ağası devlettir. Dünya kadar hazine arazisini kendi tekelinde tutan devlet, bu arazilerden işlenilebilir-kullanılabilir olanlarının neredeyse tamamına yakınına 99 yıllığına ve sabit fiyatlarla, raîç bedelin çok altında, adeta birilerine arpalık olsun diye kiraya vermektedir. Bu, devleti koruyan, kollayan ve devletle bütünleşmiş müthiş bir rant ekibinin oluşmasına

neden olduğu gibi, devleti yönetenler de, gelirleri, kimseye hesap vermeden çarçur edebilme yetkisini kendilerinde görmektedirler.

Bugünkü Türk devleti adalet kapısı olmaktan çıkıp, adeta arpalık haline gelmiştir. Devlet, siyaseti de kendine benzettiğinden, devlette görev alan yöneticilerin çoğu devletle aynı siyasi geleneği temsil ederler.

Bugünkü devletin bir hukuk devleti olduğunu gösteren bir delil bulunamaz. Hukuk devletinin bulunmadığı durumlarda hukuksal güvenlik söz etmek olası değildir.

TC bir polis devletidir. Polis şefleri MİT, MGK gibi kurumlar, parlamontunun emrinde değil adeta üstünde seyretmektedirler. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de biri "görünen", ötekisi "görünmeyen" olmak üzere iki devlet vardır ve anlaşılan MGK ve Kontgerilla'nın yönettiği, "görünmeyen", yani gizli örgüt biçiminde faaliyet gösteren "gizli devlet"tir. Parlamento ise giderek inisiyatif yitirmekte, polis şefleri Adalet Bakanı ve kontgerilla mensupları Devlet Bakanı olurken, tescilli katiller taltif görmektedirler. Kısacası bir bütün halinde bakıldığında, devletin zorba bir devlet olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Bu konuyu biraz daha irdelenmekte yarar var. Şöyle ki: Devletin himayesindeki MİT, Kontgerilla, JİTEM, TİT gibi şiddet ve gerilim yanlısı illegal örgütler topluma korku ve panik salmakta, bir çok cinayetin altında imzaları bulunmaktadır. İtirafçılar, dönekler ve gö-

TC bir polis devletidir.

Polis şefleri MİT, MGK gibi kurumlar, parlamontunun emrinde değil adeta üstünde seyretmektedirler. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'de biri "görünen", ötekisi "görünmeyen" olmak üzere iki devlet vardır ve anlaşılan MGK ve Kontgerilla'nın yönettiği, "görünmeyen", yani gizli örgüt biçiminde faaliyet gösteren "gizli devlet"tir.

zü dönmüş ne kadar kanlı katil varsa, adı geçen örgütlerle ilişki halindedir. Bu yüzden toplumda can ve mal güvenliğinden söz etmek hala mümkün görünmemektedir.

Öte yandan "mafya" denilen zorbalar çetesi, devletin şiddet örgütleri ile ortak ve eşgüdüm içinde çalışmaktadır. Adaletin olmadığı yerde zorbalık, zorbalığın olduğu yerde de adaletsizlik olduğundan, ülkede kan ve şiddet sürekli olarak tırmandırılmaktadır. Devletin kendi hukuk sistemi içinde tahsil edemediği trilyonlarca çek ve senet, mafya denilen lunpenlerce yarı fiyatına ve çoğu kez şiddet kullanılarak tahsil edilmekte; bu çeteleri devlet korumakta, onlardan çıkar sağlamaktadır.

Son olarak patlak veren Söylemezler-Bucaklar olayı bunun en açık örneğidir. Milyarlarca lira rüşvetle birçok polis şefinin ve askeri yetkilinin bu çeteye lojistik destek sunduğu ortaya çıktı. Toplumun ne denli şiddete dayalı bir örgütlülükle karşı karşıya olduğu gün gibi ortada iken, insan haklarından, özgürlüklerden, hukuk devletinden ve de-

mokrasiden söz etmenin olanağı var mıdır?

Bu korku ve gerilim ortamında, önemli sorunlarını çözememiş bir ülkede kargaşanın olacağı, yasaların işleyemeyeceği, sokak kabadayılarının gündemi belirleyeceği kaçınılmazdır. Köy korucularının ve özel timin bölgede insanlara kan kusturmak için devletten maaş aldığı ortada, OHAL'in bir sömürge yasası olduğu ve bölgede hukukun, yasaların işlemediği, herşeyin namlunun ucu ile 'çözüme' doğru gittiği ortada. Rejimin şiddet dışı, demokratik ve barışçıl yollarla sorunlara yaklaşmak istemediği, kendine muhalif tüm güçlere ateş püskürttüğü görünen bir şey. Eski generallerden bay Güreş'in darbe söylentileri ile domakrasi güçlerini, hümaniter kesimleri, barışsever ve muhalif sivil toplum kuruluşlarını tehdit edercesine demec vermesi, devletin hükümet üzerindeki şiddet şemsiyesini aralamaktadır. Kısacası MGK'nin bugünkü gidişatı bile beğenmediği görülüyor.

Tüm bu gerçeklikler ortada iken, devletin ihlal ettiği haklar devletin resmi kayıtlarında bile

görülmektedir. 10 milyon davalının bulunduğu Türkiye'de devletin eli hemen hemen her ailenin yakasındadır ve bu davaların çoğu siyasi davalardır. Bu siyasal davaların çoğu ise demokratikleşme ve barış için sözümona işlenmiş "suçlar" sonucunda DGM ve öteki mercilerce açılmış davalardır.

Öte yandan birer arpalık ve karargah biçimindeki KİT'lerin topluma onca zamma ve zulme rağmen dayattığı haksızlıklardan dolayı, vatandaşın KİT'lere dolayısı ile devlete açtığı dava sayısı da ilginçtir. Devlet aleyhine açılıp da sonuçlanmamış davaların 210 binden fazla olduğu Adalet Bakanlığı'nca verilen bilgiler arasında yer almaktadır. Basında konuya ilişkin verilen haberde, nüfus müdürlükleri aleyhinde 40 bin, mal müdürlükleri aleyhinde 30 bin, DSİ aleyhinde 18 bini, SSK aleyhinde 12 bin, Tapu-Kadastro aleyhinde 10 bin, TKİ aleyhinde 6 bin, TEAŞ ve TEDAŞ aleyhinde ise 5 binin üzerinde dava açılmış bulunmaktadır. Yanı sıra belediyelere 15 bin dava, muhtarlıklara ise 5 bin dava açılmıştır. Devletin bu kamu kuruluşları aracılığı ile vatandaşın açtığı davaların sayısı ise 115 bin dolayındadır.

Savaş ve kötü ekonomik modellerin devlet bütçesini hezimete uğrattığı, bütçenin üçte birinden fazlasının savaş harcamalarına ayrıldığı biliniyor. KİT'lerin batakları ise şöyle: EBK 2 trilyon, Ankara Üniversitesi 1 trilyon, Çay İşletmeleri 900 milyar, Konya Selçuk Üniversitesi 64 milyar, Antalya Akdeniz Üniversitesi 18 milyar lira devlete borçlu görü-

Emekçilerin aşına, ekmeğine göz koyanların saltanatı silah zoru ile devam ediyor. Bilcümle vurgun ve soygun çetesi korunuyor, kollanıyor, destek görüyor. Yoksul insanların ise diline ve bileklerine kelepçeler vuruluyor. Sağcısı, solcusu demeden değişim ve adalet isteyenler ise, görüldü ki zalimlere karşı yeri geldiğinde kenetleniyor.

lüyor. Özel sektör ise KİT'lerden farklı değil. Narin Grubu 15 milyar, Oral Et 15 milyar, HEMA 15 milyar, Sagra 12 milyar, Yıldız İplik 10 milyar, Gönen Gıda 8 milyar, Meysu 5 milyar, Maçka A.Ş. 4 milyar, İstanbul Motorlu Araçları 4 milyar, Truva Giyim 4 milyar, Untaş 4 milyar, Meybuz 4 milyar, Karaali Limited 3 milyar, Paktaş 2 milyar lira bankalar aracılığı ile devlete borç takmış ve devlet bu paralarını tahsil edemiyor. Bu tablo kınalı basın tarafından bile aynı biçimde dile getiriliyor.

Siyasal ve ekonomik sorunların ülkeyi nasıl bir dönemece götürdüğü ortadadır. Tüm bu sorunların faturasını, zam ve enflasyon aracılığı ile emekçi halkın ödemesi beklen-

mektedir. Ülkenin zenginliklerini ise savaş ve KİT'ler ile Edes, Cıvan, Bezmen, Göknel gibiler batırarak, çarçur edecek. Ayşe, Fadime, Hasan, Ali, Dara, Mehmet ve Baranlar da vurguncuların, soyguncuların, rantiyerlerin ve terör çetelerinin boşalttığı ekonomi havuzunu, emeğini ve göz nurunu satarak dolduracak. Üstelik de zulüm ve kırbaçlar da sırtlarından eksik olmayacak. Yok efendiler, bayanlar, bu durum daha fazla gitmez. Aklınızı başınıza devşirin.

Emekçilerin aşına, ekmeğine göz koyanların saltanatı silah zoru ile devam ediyor. Bilcümle vurgun ve soygun çetesi korunuyor, kollanıyor, destek görüyor. Yoksul insanların ise diline ve bileklerine kelepçeler vuruluyor. Sağcısı, solcusu demeden değişim ve adalet isteyenler ise, görüldü ki zalimlere karşı yeri geldiğinde kenetleniyor. Eminönü'nde işyerleri yıkılan insanların taşlar ve sopalara önce belediye zabıtalarna, sonra da polise karşı spon-tane karşı duruşu, mal varlıklarını koruma uğruna gösterdikleri direnişi, kamyoncuların direnişi, hukukçuların, aydınların, sanatçıların ve yazarların soylu direnişi gösteriyor ki, bu düzen bu biçimi ile daha fazla ayakta duramaz.

İstanbul Taksim Meydanı polisiye işgal altında. Yavruları kaybolmuş insanlar her hafta Cumartesi günleri öğle saatlerinde Galatasaray Lisesi önünde oturup sorunlarını tartışıyor, kayıplar bulunsun, yeni kayıplar olmasın istiyor. Yüzlerce insan ise dayanışma gösteriyor, bu anaların acılı yüre-

ğine. Hepsinin eli zorbalardan yakasında; analar kaybedilmiş yavrularının akibetini sorgulamaktalar. Pasif, masumane ve en doğal bir hak olarak bu davranışlarını sergileyen analara karşı polis acımasız ve hiçbir kural tanımayan tutumu, saçları ak, yılların ezilmişlik yükünü omuzlarında taşıyarak bu günlere gelen bu soylu anaların, bu herbiri bir anıt olan kararlı insanların, devletin tüm zorba yaptırımlarına karşı sürdürdükleri eylem, bu düzenin bu biçimi ile daha fazla sürmeyeceğini gösteriyor. Taksim Meydanı'nda polis Cumartesi analarının yanısıra karanfilleri de gözaltına aldı. Tarih 22 Haziran 1996... İstanbul Belediyesi, gözaltına alınanları taşımak için otobüs vermedi. (Kemalistlere duyurulur; sayın Bedri Baykam'ın dikkatine sunulur.)

Özgürlük, demokrasi ve barış uğruna binlerce insan yaşamdan koptu. Yüzlercesi karanlık cinayetlere kurban gitti. Onlarcası gözaltında kayıp. Yüzlercesi, hala işkence tahtlarında, körpe bedenlerini zulmün kırbacına siper etmiş durumdadır. Bu zorba rejimin kendinden olmayanlara karşı duyduğu kin ve nefretin sonucu binlerce insan ise zindanlarda esir alınmış durumda. Tutsakevlerinde ve zindanlarda kötü yaşam koşullarına, demokratik ve insani talepler uğruna tutukluların başlattığı açlık grevleri tehlikeli boyutlara sıçradı. Grevcilerin çoğunda, kurtulsalar bile sakat kalma riski gün geçtikçe artıyor. Adeta ölümüne devam eden bu direniş, önce ailelerinden, daha

sonra ise demokrasi güçlerinden dayanışma görüyor. DBP, İHD, HADEP, ÖDP ve daha birçok kurum ve kuruluş, destek açlık grevlerine giden insanlara kucak açmış durumdadır. Eski ve de zanlı bir polis şefinin Adalet Bakanı olmasından sonra cezaevlerinde adeta yeni bir operasyon başladı. Demokratik güçlere olan kini ile tanınan bay Ağar, insanlara cezaevinde de kan kusturmaya devam ediyor. Bay Ağar ve benzerlerinin eli sopalı fedailerini ise alanlarda genç, yaşlı, hukukçu, siyasetçi, sanatçı, aydın, yazar tanımadan herkesi coplamayı cesaretle sürdürmekte. Hükümet ölüm boyutundaki açlık grevlerine kulak tıkamış, adeta insanları ölümle yüzyüze bırakmıştır. Kürt ve Türk halkından barışsever ve demokrat insanların ise en ufak davranış suç sayılmakta, tutuklu yakınlarının feryadı sırça saraylarda fermanlar veren "devlet büyükleri"ne ulaşsa bile, onlar bildiklerinden geri durmamaktalar. Bu zulüm, bu adaletsizlik, bu zorbalık başınızı yer. Baylar, bayanlar, aklınızı başınıza devşirin. Bunca insanın vebali altında iflah olamazsınız. Prangalara vurulmuş insanların o koşullarda yapabilecekleri eylem biçimlerinin en ileri boyutu açlık grevidir. Bu bir kınamadır, zorbalardan suratına fırlatılan tükürüktür. Daha çok ayıplanmamak için bu zorba tutumunuzdan vazgeçin bay Ağar ve ötekiler...

Rejim ülkede savaş isteyenlerin omuzunu sıvazlarken, barış isteyenleri zindana gönderiyor. DGM'ler birer En-

Özgürlük, demokrasi ve barış uğruna binlerce insan yaşamdan koptu. Yüzlercesi karanlık cinayetlere kurban gitti. Onlarcası gözaltında kayıp. Yüzlercesi, hala işkence tahtlarında, körpe bedenlerini zulmün kırbacına siper etmiş durumdadır. Bu zorba rejimin kendinden olmayanlara karşı duyduğu kin ve nefretin sonucu binlerce insan ise zindanlarda esir alınmış durumda. Tutsakevlerinde ve zindanlarda kötü yaşam koşullarına, demokratik ve insani talepler uğruna tutukluların başlattığı açlık grevleri tehlikeli boyutlara sıçradı. Grevcilerin çoğunda, kurtulsalar bile sakat kalma riski gün geçtikçe artıyor. Adeta ölümüne devam eden bu direniş, önce ailelerinden, daha sonra ise demokrasi güçlerinden dayanışma görüyor.

gizisyon Mahkemesi gibi davranıyor. Yakınları kaybedilmiş insanlar yakınlarını ararken rejimin gazabına uğruyor, tartaklanıyor, gözaltına alınıyor. İnsanlık onuru ayaklar altına alınmaya çalışılıyor. İnsanları gözaltına alıp kaybedenler, Beykoz Mezarlığı'nın failleri devletçe taltif ediliyor; ellerini kollarını sallayarak toplumsal güçlere kin ve nefret püskürtmeye devam ediyorlar. Besbelli ki rejim terör ve şiddet yolu ile ayakta duruyor ve bu tutumunda ısrar ediyor.

Ülkede her kesimden insanların devletle ve rejimle bir hesaplaşma içinde olduğu, hukukun ve adaletin giderek yozlaştığı bu süreçte, hukukçuların saygınlığı da ayaklar altındadır. Barolar ve TTB gibi kurumlar anti demokratik uygulamalar karşısında tepkilerini dile getiriyor olsalar bile, kimsenin aldırış ettiği yok. Açlık grevcilerini muayene eden doktor PKK'li diye lanse edilerek koğuşturmaya tabi tutuluyor; DGM'de cezaya çarptırılıyor, sürgün ediliyor, görevden alınıyor. Hekimlik yemini ve onuru rejim tarafından ayaklar altında çiğneniyor. (Sayın Yıldırım Aktuna'nın takdirlerine ve dikkatlerine sunulur.)

Müvekillerinin haklarını savunan avukatlar tartaklanıyor, hukuk ayaklar altında iniyor. Kişisel görüşü ve dünya anlayışı, değerleri ne olursa olsun yargıçlar rejimi gocunduracak bir kanaatte bulunamıyor. Siyasi otoritenin ve rejimin ayıplarını ayıklayacak kararlar veremiyor. "Bağımsız yargı" göz altında. Yargıçlar ve savcılar rejimin gazabına

12 Eylül Anayasası devam ediyor. Çoğu kez sanık ile bir önceki duruşmadaki avukatı aynı davadan yargılanıyor. Polis müdürü olduğu sırada yargısız infazları, cinayetleri, faili meçhul ölümleri had safhaya tırmandıran bir kişi, bugün yargı mekanizmasının başında ise ya da yarın güvenlikten sorumlu bir makamda olacaksa, tek tek hukukçuların yiğitliği ile adaletin ve hukuksal güvenliğinin sağlanamayacağı açıktır.

uğramamak için, taşıdıkları endişe ve kaygılardan ötürü çoğu kez daha sonraları ömür-boyu vicdan azabı çekecek haksız kararların altına imza atmak zorundalar. Ülkede insanların hak ve hukuk güven-celeri yok. Rejim bir dozer gibi tüm hak ve özgürlüklerin üzerinden geçiyor. Bu anlamda, hekimini koruyamayan Sağlık Bakanı, avukatını coplatan Adalet Bakanı, sanatçısını, yazarını polisin merhametine terkeden Kültür Bakanı "icraatın" arkasındaki güçlerin sözünden ve isteminden ayrı bir tutum takınmıyorsa, bu düzen çürümüştür, sistem kokuşmuştur. Bu hükümetten emekçi ve yoksul insanlara bir fayda gelmez. Bunlar bakandan ziyade birer emir eri durumundalar. Mesleki onurlarından ve kişiliklerinden kuşku duymak çok doğaldır.

12 Eylül Anayasası devam ediyor. Çoğu kez sanık ile bir önceki duruşmadaki avukatı aynı davadan yargılanıyor. Polis müdürü olduğu sırada yargısız infazları, cinayetleri, faili meçhul ölümleri had safhaya tırmandıran bir kişi, bugün yargı mekanizmasının başında ise ya da yarın güvenlikten so-

rumlu bir makamda olacaksa, tek tek hukukçuların yiğitliği ile adaletin ve hukuksal güvenliğinin sağlanamayacağı açıktır. Bu yüzden birçok yargıç mahkeme salonuna gelmeden önce siyasi görüşünü evde bırakmak durumunda kalır. Lakin sicillerine bakacak olan da gene eski polis müdürüdür.

Korucular çetesi devlet tarafından beslenen para-militer bir güçtür. Beytüşşebap'ta Adliye'yi basıp devletin gözüne baka baka silah zoru ile mahkemeyi teslim alabilen bu çeteye rağmen yargıçların ve öteki hukukçuların adaleti sağlayabilecekleri düşünülebilir mi?

Tüm bunlar rejimin hukuk, adalet, eşitlik, özgürlük, barış ve demokrasiyi içine sindirememesinden kaynaklanıyor. Yargıtay, "yargı tıkanı" diyor, var olanlara ek olarak 25 bin yargıca gereksinme duyuluyorsa, davalar normal zamanlarında bitirilemiyor, adaleli kararlar verilemiyorsa, bu ülkede yargı tükenmiştir, tıkanmıştır, hukukun ve toplumun güvenliği tehdit altındadır.

Olağanüstü Hal Bölgesi, ayrı yasalar ve hukuksal sistemlerle idare ediliyor. Orada

korucular savcı; özel timler hakim; valiler başbakan; güvenlik güçleri ise bakanlar kurulu. Bu yüzden orada, bu tutum değişmediği sürece huzur ve güven ortamı oluşmaz.

Mahkemeler siyasi davaların dışında, arazi ve kızkaçırma davaları ile meşgul olmaktadır. Çünkü devlet katında "sanık" veya "zanlı" olması gerekenlerin tümü; karanlık cinayetlerin ve faili "devlet" olan ölümlerin sorumlularıdır. Devletin ulaştığı bu hukuksal boyut, bir skandalın göstergesidir. Adeta, "Asmayalım da besleyelim mi?" diye buyuran bay Evren'in yapamadıkları ve vasiyeti yerine getiriliyor. (Gözün aydın bay Evren...)

Polis şeflerinin, güvenlik güçlerinin, özel tim ve de korucuların tümünün sabıkalı olduğu OHAL'de bugüne kadar binlerce, onbinlerce hak ihlali yaptıkları, zulüm ve baskıyı yaşamlarının bir parçası haline getirdikleri, adeta rejimi halka böylesine empoze ve enforme ettikleri bilindiği halde, bu eli kanlı zorbarların herhangi birinin "bağımsız" mahkemelerde yargılanıp hakettiği türden cezalara çarptırıldığı görülmüş değildir. Bu durumu dünya biliyor. Uluslararası mahkemeler, OHAL'de yaşayanların uğradıkları haksızlığı telafi edecek bir yargı mekanizmasının Türkiye'de olmadığını biliyorlar. Bu yüzden bu mahkemeler OHAL'de yaşayan insanların kişisel başvuru haklarını hemen kabul görüyor. TC hakkında bu yönde açılmış yüzlerce dava vardır. TC'nin herhangi bir davayı kazanacağı ihtimali ise çok zayıf. Yargıtay ya

Mahkemeler siyasi davaların dışında, arazi ve kızkaçırma davaları ile meşgul olmaktadır. Çünkü devlet katında "sanık" veya "zanlı" olması gerekenlerin tümü; karanlık cinayetlerin ve faili "devlet" olan ölümlerin sorumlularıdır.

da Anayasa Mahkemesi gibi yüksek mahkemelerin, yerel DGM'lerin verdiği kararları noter gibi tasdik ettiği; "siyasi suçlar" konusunda ise, Yargıtay 9'uncu Dairesi'nin Tastikçi Mehmet Efendi'den geri kalmadığı biliniyor. Avrupa'ya kaçan "siyasi suçluların" iltica taleplerinin kabul görmesi, rejimin ne denli zalim olduğunun göstergesidir.

Rejim, kendi çıkardığı yasalarına kendi mensuplarını bile riayet ettiremiyor. Dağıttığı vergileri toplayamıyor, alacaklarını tahsil edemiyor. Sıkıntıları ve darboğazlarını aşamıyor. O, adeta bir tükenmişlik ve bozuşma içindedir. Rejimin bu kokuşmuş köhne düzeni daha fazla sürdürülebileceği düşünülemez.

Açlık grevleri, öğrenci eylemleri, işçi ve emekçilerin mücadelesi, memurların direnişi, esnafın ve köylülerin haykırışları, kayıp yakınlarının eylemleri, açlık, işsizlik, pahalılık, savaş, baskı ve şiddet, bu düzenin daha fazla uzun ömürlü olamayacağına işaret ediyor. Rejim ciddi bir daralma içine girmiş durumdadır.

Rejimin bu zorba ve anti demokratik tutumu yüzünden, ülkede yaşam silahların gölgesinde sürüyor. Gerilim ve şiddet odakları korku saçıyor. Şiddet, toplumdaki hümaniter değerleri erozyona uğrattıyor. Çeteler savaşı, mafya hesaplaşması derken, büyük kentler bile kan kokuyor. Kimse devlete güven duymuyor. Bir çok kişi kendi güvenlik önlemini kendisi almaya çalışıyor.

Toplum hızla silahlanıyor, tehlike sinyalleri çalıyor. Ülke bir kaos ortamına doğru hızla ilerliyor. Tablo hazindir, herkes geleceğe dair kaygılanıyor.

Devlet siyaseti kendine benzettiğinden, siyaset de devlet gibi kirletilmiş ve çürümüşdür. Devlet kokan herşey halkın tepkisini çekiyor, hiç kimse devletin çıkarlarını yüreктen savunmuyor. MGK, hükümetin ve parlamentonun tepesinde kılıç sallıyor, demokratik dönüşümlerin önüne barikatlar örmeye devam ediyor.

Haklar ve özgürlükler tehdit altında iken, kuşkusuz hukuk düzeninden ve adaletten söz edilemez. Bu yüzden birçok insan mahkemelerden de umidini kesmiş durumdadır. Çünkü mahkemelerin -özellikle siyasi davalardaki kararları ile sabit olduğu gibi- adil kararlar verebileceklerine toplumun büyük bir kısmı inanmıyor. Yanı sıra yargının "bağımsız" olabileceğini de, safların dışında kimse düşünmüyor...vs.

Bu karamsar tablonun ümitsizlik sonucunu doğurmayacağına inancımız tamdır.

Herşeye rağmen "gelecek" günler aydınlık ve güzel olacak.

KAYBETME DEVLET POLİTİKASIDIR

SERHAT YILMAZ

Bir ülkenin yönetimini elinde tutan iktidar sahiplerinin bir halkı ve bir ülkeyi idare ederken kullanabilecekleri başlıca iki araç vardır. Bunlardan birincisi; bilim, eğitim, siyaset, hukuk, kültür, sanat gibi araçlardan oluşan "ideolojik aygıtlar", diğeri ise; polis, asker, jandarma...vs gibi araçlardan oluşan "zor aygıtları"dır.

Bir ülkenin yönetimini elinde tutan iktidar sahiplerinin bir halkı ve bir ülkeyi idare ederken kullanabilecekleri başlıca iki araç vardır. Bunlardan birincisi; bilim, eğitim, siyaset, hukuk, kültür, sanat gibi araçlardan oluşan "ideolojik aygıtlar", diğeri ise; polis, asker, jandarma...vs gibi araçlardan oluşan "zor aygıtları"dır. Bu iki aygıtın hangisinin, nerede, ne zaman ve hangi ölçüde kullanıldığı, o devletin güçlü mü güçsüz mü, demokratik mi anti-demokratik mi olduğunu belirler.

Demokratik hukuk devletlerinde, bir ülkeyi idare edebilmek için kullanılan aygıtlar, daha çok ideolojik aygıtlardır. Baskıcı dikta rejimlerinin ve

geri demokrasilerle yönetilen üçüncü dünya ülkelerinin kullandığı aygıtlar ise, çoğunlukla zor aygıtlarıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde de, dünyanın diğeri geri ülkelerinde ve diktatörlükle yönetilen muz cumhuriyetlerinde olduğu gibi, ülkenin idaresi 70 yılı aşkın bir süredir bu zor aygıtları ile sağlanmaktadır. Mevcut düzen, kendisini ideolojik aygıtlarla koruyamamaktadır. Bunun için de, sürekli olarak demokrasi dışı yöntemlerle, zor yöntemleri ile mevcut düzen ayakta durmaya çalışmaktadır. Düzen karşıtı kişiler ve ya toplumsal kesimler, güçlü ve sağlam bir yapısı olan hukuk devletlerince kullanılan ideolojik aygıtlar yerine, zor yoluyla susturulmaya, bertaraf

Devletin toplumsal muhalefeti susturmak için kullandığı kirli yöntemler, elbette yakıp yıkmayla, öldürmeyle, işkenceyle sınırlı değil. Özellikle son üç yıl içinde en sık kullanılan yöntemlerden biri de gözaltına aldıktan sonra veya kaçırarak kaybetme.

edilmeye çalışılmaktadır.

TC devletinin bu anti-demokratik uygulamalarından en büyük nasibini alanlar, başta Kürtler olmak üzere, sosyalistler, demokrat, devrimci insanlar, aydınlar ve düzene muhalif diğer tüm kesimler olmuştur. Ancak, bu anti-demokratik uygulamalar, zaman zaman düzene muhalif olabilecek konumda olmayan, apolitik insanları da hedef alabilmektedir.

TC devleti, bugün kendisine karşı gelişen toplumsal muhalefeti basturmak için, birçok özel savaş yöntemi kullanmaktadır. Kirli Savaş'ın sürdüğü Kürdistan'da uygulanan kirli yöntemler, Türkiye metropollerine göçetmek zorunda bırakılan Kürtlere ve buralardaki Türk sol-muhafiz kesimlerine karşı da uygulanmaktadır.

Kirli savaşın kirli yöntemlerinden sadece biri: 'Kaybetme'

Devletin toplumsal muhalefeti susturmak için kullandığı kirli yöntemler, elbette yakıp yıkmayla, öldürmeyle, işkenceyle sınırlı değil. Özellikle son üç yıl içinde en sık kullanılan yöntemlerden biri de gözaltına aldıktan sonra veya kaçırarak kaybetme.

Kayıplar, özellikle 1994 yılından sonra büyük bir artış gösterdi ve kamuoyunun gündemine oturdu. Gözaltına aldığı veya kaçırdığı insanları kaybeden devletin gizli ve açık

güçleri, 1994 yılında toplam 299 kişiyi kaybederek ne kadar pervasızlaşabileceklerini kanıtlamış oldular. Kaybedilenlerin çoğunun metropollerde bile Kürt kökenli olması ise, olayın dikkat çeken bir diğer yönü.

Yakınları kaybedilen kişilerin tüm çabaları ve ulusal ve uluslararası düzeydeki tüm başvurularına rağmen, devlet, kendisine muhalif insanları kaybetmeye devam ediyor. Kayıplara karşı güçlü bir toplumsal muhalefetin olmamasını da fırsat bilen devletin bu uygulamalarına karşı çıkan kesimlerin sesi, yavaş yavaş güçleniyor. Örneğin İstanbul'da kayıpları kaybedilen aileler tarafından başlatılan kayıpları protesto için sessiz oturma eylemi, 1 yılı aşkın bir süredir devam ediyor. Her Cumartesi günü İstanbul Beyoğlu'ndaki Galatasaray Lisesi önünde oturma eylemi yapan yakınları, kayıpların tümü bulununcaya ve failleri yargılanuncaya kadar eylemlerini sürdürmekte kararlı olduklarını vurguluyorlar... Ancak 1 Mayıs sonrasında devletin başlattığı saldırılardan, kayıp yakınları da payını aldı. Son bir aydır kayıp yakınlarının gerçekleştirdiği sessiz oturma eylemi cop ve gözaltı ile karşılık buluyor.

Kayıpların en yoğun olarak yaşandığı Kürdistan'da ise, kayıplara karşı örgütlü bir tepki geliştirmek çok zor. Olağanüs-

tü Hal yasalarıyla yönetilen bölgede, hak aramak da imkansız. Bu nedenledir ki, yakınları kaçırılan ve kaybedilen çok sayıda insan, bunu İHD'ye veya basına intikal ettirmekten bile korkuyor. Bunun nedeni ise açık, birçok kez yaşandığı gibi, yakınlarının akıbetini araştırırken kendileri de kaybedilmek istemiyorlar...

Bugün Türkiye ve Kürdistan'daki kayıpların toplam sayısı hakkında kesin bir rakam vermek mümkün değil. Özellikle savaşın sürdüğü Kürdistan'da yaşanan kayıpların isimleri ve sayıları hakkında kesin bir bilgi edinmek, akıbetlerini araştırmak ve bulmak neredeyse imkansız. Şu anda bilinen kayıplar, yakınlarının cesaret edip İnsan Hakları Derneği'nin şubelerine yaptığı başvurulardan ibaret. Oysa, özellikle Kürdistan'da, İHD'ye intikal etmeyen sayısız kayıp olayı olduğu tahmin ediliyor.

1980-1990 yılları arasında geçen 10 yıllık süre içinde bilinen kayıp sayısı 13 iken; kayıp sayısında 1991 yılından itibaren hızlı bir tırmanış olduğu gözleniyor. 1991 yılında 4 olan kayıp sayısı, 1992'de 8, 1993'te 31'e ulaşıyor. Kayıpların en yoğun yaşandığı yıl olan 1994 yılında ise 299 kişinin çeşitli şekillerde kaybedildiği saptanmış, 1995 yılında ise bu rakam 231.

Kayıp olaylarının en çok meydana geldiği yerler, Diyar-

Kayıp olaylarının en çok meydana geldiği yerler, Diyarbakır, Batman, Mardin, Hakkari ve Şırnak gibi Kürt illeri. Bunların ardından ise kayıp olaylarının en çok görüldüğü il İstanbul. İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi'ne 1991 yılından beri intikal eden kayıpların toplam sayısı, 1996 Şubat ayı itibariyle 209 olarak açıklandı. Bu 209 kişiden 1'i 1991 yılında, 2'si 1992 yılında, 29'u 1993 yılında, 110'u 1994 yılında, 61'i 1995 yılında kaybedilmiş.

bakır, Batman, Mardin, Hakkari ve Şırnak gibi Kürt illeri. Bunların ardından ise kayıp olaylarının en çok görüldüğü il İstanbul. İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi'ne 1991 yılından beri intikal eden kayıpların toplam sayısı, 1996 Şubat ayı itibariyle 209 olarak açıklandı. Bu 209 kişiden 1'i 1991 yılında, 2'si 1992 yılında, 29'u 1993 yılında, 110'u 1994 yılında, 61'i 1995 yılında kaybedilmiş.

Kayıpların akıbeti meçhul, faili devlet

Kaçırıp kaybetme veya gözaltına alıp kaybetme olaylarının devletin açık ve gizli "güvenlik" güçleri tarafından gerçekleştirildiği, birçok örnekle kanıtlanmış bir gerçek. Onlarca insanın gözleri önünde güpegündüz gözaltına alınan ve gözaltında olduğu tanıklarca dile getirilen birçok kişi, emniyet birimleri tarafından açıkça kaybedildi. Birçok olayda, insanlar gözaltına alındı, kaybedildi veya bir zaman sonra cesedi bulundu. Emniyet birimleri ve savcılıklar, kendilerine yapılan başvurulara "Bizde

böyle biri yok, biz gözaltına almadık, gözaltı kayıtlarında ismi yok" türünden inandırıcı olmayan yanıtlar verdiler. JİTEM tarafından kaçırılıp katledilen insanların fotoğrafları gazetelerde yayımlandı, JİTEM subaylarının itirafları basına yansıdı. Ancak, tüm bu açık örnekler rağmen, devlet masum rolü oynamaya devam ediyor ve aynı nakaratı tekrarlıyor: "Devlet adam kaçırmaz; devlet adam öldürmez..." Oysa devletin açık ve gizli güçlerinin insanları kaçırdığı ve öldürdüğü, kayıpların ve cinayetlerin gizlenmesi için de tüm devlet kurumlarının sıkı bir işbirliği içinde olduğu açıkça görüldü.

Özellikle son iki yıl içinde kamuoyunun gündemine oturan kayıp olaylarının failinin devlet olduğu, bizzat DYP-CHP Koalisyon Hükümeti'nin İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı Algan Hacaloğlu tarafından hazırlanan bir rapor ile bir kez daha ortaya konuldu.

Özellikle Türkiye metropollerindeki gözaltında kayıp olayları ile ilgili olarak İnsan Haklarından Sorumlu Devlet

Bakanlığı tarafından yapılan araştırma sonucunda hazırlanan Adli Tıp Raporu, kayıplar konusunda oldukça çarpıcı bir takım noktaları açığa çıkardı. Söz konusu raporda, kayıp olaylarında Adli Tıp Kurumu'nun da parmağı olduğu açıkça ortaya konuluyor.

İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanığı tarafından hazırlanan raporda, kayıp insanlar ile Adli Tıp ilişkisi üzerine şu belirlemeler yapıyor: "(...) Ülkemizde çok sayıda insanın kayıp olduğu bilinmesine karşın, kayıpların kesin sayısının tespiti mümkün olmamıştır. Yapılan başvuruların bir merkezde, bir bilgi bankasında toplanmaması, yakınları kayıp olan insanları da fazlası ile rahatsız eden önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Bazı sivil örgütler ve dernekler, kayıp insan sayısının 5000'li rakamlara ulaşmış göstermektedirler. Bu sayıda kısmen abartma olduğu düşünülse bile, yine de bu sayının uzun yılların toplamı olarak 3000'lerden aşağıda olmadığı bir gerçektir.

Adli Tıp Kurumu'nda incelemede bulunduğumuz son 18 aylık süreye ait kimliksiz bulunan ceset sayısı 290'dır. Bunu 10 yıllık bir süreye uygularsak, 2000-2500 civarında bir rakam elde ederiz. Yani, kayıp insanların sayısı ile kimliği belirsiz olarak gömülen cesetlerin sayısı arasında bir yakınlık, bir benzerlik vardır. Kimliği belirsiz sayısının azalması temin edilebilirse, kayıpların önemli bölümünün açıklığa kavuşabileceği görülmektedir."

Adli Tıp ta kayıpların faillerinden biri

Raporda, Adli Tıp Kurumu'nun cesetlerin bulunduğu aşamada kimliklerinin belirlenmesi konusunda gereken hassasiyeti ortaya koymadığı ve yasaların ortaya koyduğu ilgi ve özeni göstermediğine dikkat çekilerek, son birbuçuk yıllık dönem içinde Adli Tıp Kurumu'na intikal eden 290 kimliği meçhul dosyadan sadece 17'sinin, yani % 6'sının kimliğinin belirlenebildiği; diğerlerinin ise, ister faili meçhul cinayet, isterse kaza veya normal ölüm kurbanı olsun, Kimsesizler Mezarlığı'na gömülerek fiilen kaybedildiği vurgulanıyor.

Kayıp dosyaları "kayıp"

İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından hazırlanan sözkonusu raporun en çarpıcı noktalarından biri de, yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkarılan dosya imha etme olayı. Raporda, Adli Tıp'ta beş yıldan daha eski tek bir dosya bulunmasının mümkün olmadığı belirtilerek, "...Çünkü beş yılı geçen dosyalar, SEKA'ya gönderilerek imha edilmektedir. Yani şu anda 80'li yıllara ait Adli Tıp'a intikal etmiş 2000'e yakın kayıp ve cinayet olayının tüm delilleri yok edilmiş durumdadır. Halbuki, özellikle adam öldürme fiilini de içeren Adli Tıp'a yansımış olaylarda zaman aşımı süresi çok uzundur. Hukuk devletinde böyle bir durumu kabul edebilmek mümkün değildir..." deniliyor.

Kirli Savaş'ın tüm kirli uygulamaları gibi, kayıp olaylarının da en çok görüldüğü yerler, OHAL Bölgesi kapsamındaki Kürt illeri. Ancak kamuoyunda en az duyulan da, yine Kürt illerindeki kayıp olayları. Türkiye metropollerinde meydana gelen kayıp olaylarının hemen hemen hepsi kamuoyu tarafından biliniyor. Ancak Kürdistan'da meydana gelen kayıp olaylarının sayısını bile kestirmek güç.

Devlet gizleme gereği duymadan kaybediyor

Kayıp olaylarını, meydana geliş şekilleri açısından bazı bölümlere ayırmak mümkün. Basit bir sınıflandırmaya gidersek, kayıp olayları konusunda şöyle bir tablo çıkıyor karşımıza:

1-Gözaltına alındıktan sonra kaybedilenler (Kenan Bilgin, Fehmi Tosun, Hüseyin Toraman, Hasan Gülünay, Düzgün Tekin... gibi)

2- Gözaltına alındıktan sonra kaybedilen ve daha sonra cesedi bulunanlar (Hasan Ocak, Rıdvan Karakoç, Ayşenur Şimşek gibi)

3-Gözaltında olduğu kabul edildiği halde kayıp olanlar (Cüneyt Aydınlar gibi)

4-JİTEM, asker veya korucular tarafından kaçırılıp kaybedilenler (OHAL bölgesindeki yüzlerce gibi)

5-JİTEM, asker veya korucular tarafından kaçırıldıktan sonra öldürülenler (Ali Tekdağ, Ali İhsan Dağlı, İzzet Tuğal, Abdullah Canan...gibi)

6-JİTEM ve itirafçılar tarafından kaçırılıp sorgulandıktan sonra serbest bırakılanlar (Ayhan Uzala, Atilla Geridonmez, Ali İhsan Ay, Rohe Harman, Derviş, Ali, Veli Çindemir kardeşler...gibi)

7-Hizbullah tarafından kaçırılıp serbest bırakılanlar (Osman Künteş...gibi)

Kürdistan'da "kayıp" olmak

Kirli Savaş'ın tüm kirli uygulamaları gibi, kayıp olaylarının da en çok görüldüğü yerler, OHAL Bölgesi kapsamındaki Kürt illeri. Ancak kamuoyunda en az duyulan da, yine Kürt illerindeki kayıp olayları. Türkiye metropollerinde meydana gelen kayıp olaylarının hemen hemen hepsi kamuoyu tarafından biliniyor. Ancak Kürdistan'da meydana gelen kayıp olaylarının sayısını bile kestirmek güç.

Kayıp yakınları, kaybedilen yakınlarının akıbetini araştırmaktan çekiniyor. Çünkü, kayıpların akıbetini araştırmak, kayıplar konusunda açıklama yapmak, kayıpları arayıp soruşturmak ve kayıp olaylarını kamuoyuna duyurmak da, kaybedilme nedeni. Bunun birçok örneği görüldü. Son olarak, 1996'nın Ocak ayında, Van'da kaybolan yakınlarını aramak üzere yola çıkan 4 kişi,

Kayıp yakınlarının bir çoğu umutsuz. Yakınlarını kaçıran kişilerin devlet güçleri olduğunu biliyorlar; kimileri buna bizzat tanık olmuşlar.

Ancak çaresiz bir durumdalar ve aynı soruyu yineliyorlar:

“Kimi kime şikayet edeceğiz?” Evet, kimi kime şikayet edecek bu insanlar? Savaş kurallarının hüküm sürdüğü Kürdistan'da kaybolmak kadar, kayıp yakını olmak ta tehlikeli. İnsanlar, gözaltına alınıp götürülen her yakınlarına artık bir **“kayıp”** gözüyle bakmaya alıştırmışlar.

aradıkları kişilerin akıbetini paylaştılar ve bu kişilerden de bir daha haber alınamadı.

Kürdistan'daki kaybetme olayları, Türkiye metropollelerinde meydana gelen kayıp olaylarından farklı olarak, gizlilik kaygısı olmaksızın gerçekleştiriliyor. Kaybedilen kişilerin gözaltına alındığını veya kaçırıldığını gören onlarca, hatta yüzlerce kişinin olması ve bunların bu konuda tanıklık yapması da hiçbir şeyi değiştirmiyor. Çünkü bölgede “hak arama” müessesesi ortadan kalkmış durumda. İnsanlara kayıp yakınlarının bulunması için neden girişimlerde bulunmadıklarını sorduğunuzda, size “Kimi kime şikayet edeceğiz?” sorusuyla cevap veriyorlar. Evet, kimi kime şikayet edecek bu insanlar. Kayıp olaylarının bizzat devlet güçlerinin eliyle meydana getirildiği gizlenemeyen ve gizlenme gereği duyulmayan bir gerçek. OHAL Bölgesi kapsamındaki illerde kaybedilen kişilerin çoğu, ya sıklıkla gerçekleştirilen operasyonlar sırasında basılan köylerde gözaltına alınıyor, ya tek tek köy baskınları sırasında gözaltına alınıyor, ya yol kontrol noktalarında gözaltına alınıp bir daha geri dönmüyor, ya da, ıssız bir yerde başına bir torba geçirilerek kaçırılıyor.

Gözaltına alınıp kaybedilenlerin bir kısmı, bir süre sonra katlediliyor ve cesedi bir dere kenarına, bir yol kenarına atılıyor veya boş bir tarlaya terkedilmiş bir halde bulunuyor. Cesedi bulunamayanların ise akıbeti meçhul...

İnsanların kayıp olan yakınlarının akıbetini araştırması, hatta bunun için İHD gibi kurumlara veya basına başvuruda bulunmaması, Kürdistan'daki kayıp olaylarında çok sık rastladığımız bir özellik. İlk bakışta, kaybolmuş bir yakınının başına ne geldiğini araştırmayan ve bu konuda gerekli yerlere başvuruda bulunmayıp konunun kamuoyunda duyulmasını sağlamayan insanların bu davranışı çok anlamsız gelebiliyor insana. Ancak, yukarıda da belirttiğimiz gibi, savaş kurallarının işlerlikte olduğu ve adalet mekanizmalarının güvenilirliğini ve tarafsızlığını kaybettiği Kürdistan'da, kayıp olaylarını araştırmak, gerçekten çok büyük bir cesaret işi.

Kürdistan'da meydana gelen kayıp olaylarının aşırı derecede pervasızca, hiç gizlilik kaygısı duyulmadan meydana gelmesi, insanları çaresizliğe itiyor. Ayrıca bu bölgede meydana gelen kayıp olayları, bazen ne acıdır ki, kanıksanıyor.

Bu kanıksamanın nedeni, devletin neler yapabileceğinin her fırsatta devlet güçleri tarafından kanıtlanmış olması. Devletin tepesindeki kişilerin “Devlet adam kaçırmaz, devlet suç işlemez, devlet adam öldürmez...” türünden açıklamalarının gerçekle uzaktan yakından alakasının olmadığını, bizzat gördükleri ve yaşadıkları olaylar sonucunda kavramış olan bu insanlar, devletin bölgede işlediği diğer suçlar yanında kayıpları kanıksıyorlar adeta. İlk başta insana tüyler ürpertici ve şaşırtıcı gelebiliyor ama, evet, insanlar, köylerin yakılıp bombalandığı, insanların zorla göçtetildiği, köylere gıda ambargosu uygulandığı, insanların kafalarının ve kulaklarının kesilip hatıra fotoğraflarına konu edildiği bir ülkede, tüm bu suçları işleyen devlet güçlerinin kendi yakınlarını kaçırmış olmasını ne yazık ki, kanıksıyorlar. Kayıp yakınlarının bir çoğu umutsuz. Yakınlarını kaçıran kişilerin devlet güçleri olduğunu biliyorlar; kimileri buna bizzat tanık olmuşlar. Ancak çaresiz bir durumdalar ve aynı soruyu yineliyorlar: “Kimi kime şikayet edeceğiz?” Evet, kimi kime şikayet edecek bu insanlar? Savaş kurallarının hüküm sürdüğü Kürdistan'da kaybolmak

kadar, kayıp yakını olmak ta tehlikeli. İnsanlar, gözaltına alınıp götürülen her yakınlarına artık bir "kayıp" gözüyle bakmaya alıştırmışlar.

Kayıp olaylarının en çok meydana geldiği bölge olmasına rağmen, OHAL illeri genelinde İHD'ye yapılan kayıp başvurularının çok komik sayıda olması, insanların duyduğu korkunun boyutunu gözleri önüne seriyor. Buna rağmen, İHD Diyarbakır Şubesi'ne yapılan kayıp başvurularının sayısı (1995 yılı sonuna kadar) son 5 yıl içinde 209'u bulmuş. Bu 209 kişinin 106'sı 1995 yılında başvuruda bulunmuş. İHD yetkilileri, 1995'ten önceki yıllarda çok sayıda kayıp olayının meydana geldiğini ancak bunların çok küçük bir kısmının yakınlarının kendilerine başvuruda bulunduğunu belirtiyorlar. Kayıp başvuruları 1995 yılında belli bir artış göstermeye başlamış ve 106 kişi cesaret edip kayıp başvurusu yapmış. Bu durum, kayıpların gerçek sayısı hakkında az çok bir fikir yürütmemize yardımcı olabilir sanırız...

OHAL Bölgesi kapsamındaki iller içerisinde kayıp olaylarının en çok meydana geldiği, daha doğrusu en çok kayıp başvurusunun yapıldığı illerin başında Diyarbakır geliyor. Mardin, Hakkari, Dersim ve Batman gibi iller de Diyarbakır'ı izliyor.

Kayıp yakınlarının duyduğu korku, kayıpların gerçek sayısının ortaya çıkmasına engel olurken, çok sınırlı sayıda da olsa bazı kayıp aileleri, bölge koşullarına göre herşeyi, hatta ölümü bile göze alarak İHD'ye

Türkiye
metropollerinde meydana gelen kayıp olaylarında dikkati çeken nokta, kaçırılıp kaybedilen veya katledilen kişilerin hemen hepsinin Kürt asıllı ve/veya sol kimlikli olması. Kürdistan'da meydana gelen kayıp olaylarında ise böylesi bir ayrıma gidilmediğini görüyoruz. Bu durum, ancak devletin Kürt halkına karşı yürüttüğü topyekün savaş ile açıklanabilir. Evet, Türk devleti, bu savaşta Kürtleri terörist, sıradan vatandaş, korucu, devlet yanlısı veya devlet karşıtı diye ayırmıyor. Devletin kirli uygulamalarından herhangi birine maruz kalmak için "Kürt" olmak yeterli bir gerekçe oluşturuyor.

başvuruda bulunuyorlar. Ancak bu başvuruları yaptıktan sonra adresini vermek istemeyen aileler çoğunlukta. Kimi ise, tehditler nedeniyle başvuruyu yaptığına da pişman oluyor ve bir daha arayıp sormuyor...

İHD Diyarbakır Şubesi Başkanı Av. Mahmut Şakar, kayıp yakınlarının adres bildirmesi ve başvurular konusunda gereken duyarlılığı ve cesareti gösteremediğini belirterek, bunun kendileri açısından büyük sıkıntılar yarattığını kaydediyor. "Bize gelen kayıp yakınlarına hukuki destek sağlıyoruz. Bizim aracılığımızla savcılığa ve gerekli yerlere başvuru yaptırıyoruz." diyen Şakar, kayıpların özellikle 1994 yılından itibaren hızlı bir artış gösterdiğini, kayıp yakınlarının başvurularının ise sınırlı sayıda olduğunu belirtiyor. Bölgede etkinlik alanlarının çok dar olduğuna da değinen Mahmut Şakar, "Bölgedeki etkinlikler, çok zor koşullardan dolayı yapılamamakta. Biz de, pasif etkinlik olarak kayıp yakınlarını İHD'de topluyoruz. Bu şekilde kayıp ailelerinin ilişkileri de gelişiyor. Ama zamanla bölgede etkinlik yapma zemini gelişirse, etkinlikler düzenlemeyi düşünüyoruz" diyor.

Evet, kırsal kesimlere oranla çok az da olsa farklı olan Diyarbakır koşullarında bile, kayıp yakınlarına ulaşmak çok güç. İHD'ye başvuruda bulunma cesareti gösterebilen çoğu kayıp yakını, İHD'ye uğramaktan ve adresini bırakmaktan çekiniyor. Adres bırakan çok sınırlı sayıdaki kişi ise, bunu, gizli tutulması ve hiç kimseye

verilmemesi kaydıyla kabul ediyorlar. Kayıp yakınlarının çoğu, yakınlarının kaybedilişi konusunda bilgi vermekten korkuyor ve "Basına yansırsa üzerimizdeki baskılar artar. Hatta belki bizi de kaybederler" kaygısını taşıyorlar.

Siz de kayıp adayısınız!

Kayıplar, Türkiye Cumhuriyeti devletinin sıkça başvurduğu kirliliği savaş yöntemlerinden sadece biri. Devlet, bu yöntemi son yıllarda oldukça sık kullanmaya başladı. Özellikle Kirliliği savaşın bütün şiddetiyle ve kirliliğiyle sürdüğü Kürdistan'da, devletin en sık kullandığı yöntemlerden biri, kaçırıp kaybetme.

Türkiye metropollerinde meydana gelen kayıp olaylarında dikkati çeken nokta, kaçırılıp kaybedilen veya katledilen kişilerin hemen hepsinin Kürt asıllı ve/veya sol kimlikli olması. Kürdistan'da meydana gelen kayıp olaylarında ise böylesi bir ayrıma gidilmediğini görüyoruz. Bu durum, ancak devletin Kürt halkına karşı yürüttüğü topyekün savaş ile açıklanabilir. Evet, Türk devleti, bu savaşta Kürtleri terörist, sıradan vatandaş, korucu, devlet yanlısı veya devlet karşıtı diye ayırmıyor. Devletin kirliliği uygulamalarından herhangi birine maruz kalmak için "Kürt" olmak yeterli bir gerekçe oluşturuyor. Bunun en somut ifadesi, devletin son zamanlarda koruculara yönelik olarak artan baskıları ve saldırıları...

Kürdistan'da meydana gelen kaçırma olaylarının hemen hemen tümünün fazla sayıda

tanığı olması da, göze çarpan bir diğer nokta. Ancak, savaş kurallarının yürürlükte olduğu Kürdistan'da, devletin hukuk ve adalet anlayışı da çok farklı. Burada adalet ve hukuk, askerlerce ve devletin diğer zor aygıtları tarafından yeniden yazılıp düzenleniyor. Burada uygulanan yasalar, formel normlara dayanmıyor. Adalet ve hukuk, tamamen askerlerin inisiyatifine bağlı.

Yerel yönetim mekanizmalarının hemen hemen hiçbir işlevi yok. Hatta, devletin mahkemeleri, savcılar ve Ankara'daki bakanları bile Kürdistan'da meydana gelen olaylara müdahale edecek güçte değil.

Bazı kayıp olaylarında görüldüğü gibi, kaçırılan kişinin gözaltında olduğu savcılık tarafından kabul edilmesine rağmen, kaçırılan kişi kaybedilmekten veya katledilmekten kurtulamıyor.

Kaçırma veya gözaltı olaylarını gören kişilerin olması da hiçbir anlam ifade etmiyor. Olayların hemen hemen hepsinin çok sayıda tanığı olmasına rağmen, tanıklar mahkeme karşısında ifade vermekten çekiniyorlar. Bu korkunun nedenini anlamak çok zor değil. İnsanlar, kendilerini güvenlik içerisinde hissetmiyorlar. "Kim mi kime şikayet edeceğiz?" mantığı halk arasında çok yaygın. Mevcut duruma baktığımızda, bu mantığın oluşması için yeterince şeyin mevcut olduğunu görüyoruz. Örneğin, cesaret gösterip kaçırma olayları hakkında tanıklık yapan kişilere, mahkeme tarafından "sen de teröristsin, onun için

böyle ifade vermen normal" yanıtı verilmesi az rastlanan bir olay değil. Tanıklık yapan kişiler, devleti mahkum etmeye çalıştıkları, devlet eliyle işlenen bir suçun ortaya çıkarılması için çıktıkları mahkemede, suçlu konumuna düşebiliyorlar.

OHAL Bölgesi'nde artık gözaltına alınma olayı neredeyse belleklerden silinmiş gibi. İnsanların kafası öyle şekillenmiş ki, artık gözaltına alınan herkese "kayıp aday" gözüyle bakılıyor. Gözaltına alınan kişi serbest bırakılınca da, gördüğü işkenceleri ve insanlık dışı baskıları unutup kaybedilmekten kurtulduğuna dua ediyor. Bu nedenle, OHAL Bölgesi'nde işkence için suç duyurusunda bulunma gibi bir olaya pek rastlanmıyor.

Devletin bu kirliliği uygulamaları öyle kanıksanmış ki, gözaltında işkence gören kişi, insanlık dışı bir baskı gördüğü ve işkenceye uğradığı için hakkını aramıyor; kurtulduğuna şükrediyor...

Hal böyle iken, OHAL Bölgesi'ndeki kayıp olaylarının kamuoyuna yansımamasını biraz da olsa anlamak mümkün oluyor.

Devlet, diğer kirliliği yöntemlerini olduğu gibi, kaçırıp kaybetmeyi de topluma kanıksatmaya ve meşrulaştırmaya çalışıyor.

Bu, devletin gerçek yüzü; bir de devletin tepesindeki insanlar açısından yansıtılan ve dışardan görünen yüzü var: "Devlet suç işlemez, devlet adam kaçırılmaz, devlet adam öldürmez...."

Siyasal mücadelede temel yasalar ve özgürlük sorunu

SALİH ÇELİK

Güç sahibi olan egemen olur, güç sahibi olamayanlarda boyunduruk altında kalır ve ezilirler. Tarihin ilk dönemlerinden bu yana işleyen bu yasa, günümüz dünyasının insanlık toplulukları açısından hala işleyen ve geçerli olan temel bir yasa durumundadır.

Günümüz dünyasının si-

yasal tablosuna baktığımızda, zenginlik ve güç sahibi olan gelişmiş devletler, yani emperyalist sömürgeci devletler kampı, diğer yandan da dünyanın ezilen yoksulları, boyunduruk altında bulunan sömürge ülke halklarını görmekteyiz.

Egemen devletler ellerinde bulundurdukları iktidar ve etki

araçlarıyla dünyanın zenginlik potansiyellerini mülkiyet ve denetimleri altında bulundururken, geri bıraktırmış sömürge ülkeler halklarını da bu mülkiyetin ve egemenliğin mevcut statükosuna itaat etmeleri için ellerinde her an hazır bulundurdukları militarist şiddet aygıtlarının etki alanında tutmakta, işgaller, ilhaklar ve sömürge varlıklarının muhafazası için savaş içerikli askeri operasyonlar gerçekleştirmektedirler. İnsanlığın tümüne rahatlıkla yetebilecek gezegenimizin yerüstü ve yeraltı doğal kaynakları sömürgeci, emperyalist sınıfların toplumsal ve siyasal yaşama yönelik yıkıcı, tahripkar ve talancı müdahaleleri nedeniyle, insanlığın yaşamını savaş ve yıkımlarla donatan militarist şiddet ve baskı araçlarının üretimine kanalize olmaktadır.

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinde köleci egemen sınıfların ellerinde bulunan savaş baltaları ve mızraklar, bugün kıtalar arası balistik füzelere, kimyasal silahlara ve naptalm bombalarına dönüşmüş durumdadır.

Özgürlükçü sosyalistlerin yoğunlaşmış bir politik üretim ve etkili, dinamik mücadele tarzlarıyla birlikte, Kürt halkının özgürlük ve demokrasi mücadelesine perspektif vermeleri, özgürlükçü ve demokratik bir siyasal iklimi yaratmaları ulusal kurtuluş mücadelesinde, bu mücadelenin sonuçlanmasında en önemli sorumluluktur.

Sömürgeciliğin ve militarist şiddetin temel karakteri ve amaçsal varış noktaları biçim dışında, binlerce yıldır hiç değişmedi. Her dönemin, her çağın kendi özellikleri ve biçimlenişlerini taşıyan sömürgeci devletler her zaman vardı. Bir de bu devletlerin boyunduruğunu, zulüm ve sömürü mekanizmalarının yıkıcı iklimini yaşayan zincire vurulmuş işgal altındaki köle halklar...

Tarih, oluşumu boyunca sömürgeci sınıflarla, sömürülen sınıfların ve mazlum halkların karşılıklı mücadeleleri ve savaşmaları üzerinde biçimlenen bir seyir izlemiştir. İnsanlığın tüm dünyada toplumsal siyasal şekillenmesine bugünde yön veren yine bu mücadele, yani insanlığın, dünya halklarının özgürlük, barış ve demokrasi mücadelesidir. Sömürgeci emperyalizmin gezegenimizde bir sistem olarak insanlık üzerindeki egemenliği, barış, demokrasi ve özgür bir yaşam biçiminin mekanı olması gereken dünyamızı, üzerinde yaşayan, düşünen ve üreten canlı türü için, bir imha alanına, bir ızdırap ve acı küresine dönüşürmüştür.

O halde dünyanın hangi alanında ve nerede olursa olsun, sömürgecilik ve emperyalizm tüm insanlığın ortak düşmanıdır.

Genel hatlarıyla bakıldığında, binlerce yıldan bu yana yer-

yüzünün sömürgeci köleci sınıflarıyla dünyanın ezilenleri arasında hala süren bu mücadele, aynı zamanda tüm insanlık çağlarını kapsamlayan bir devrimler ve karşı devrimler tarihidir. Köleci sömürgecilik döneminde Kürt halkının Demirci Kawa önderliğinde Dehak'ın sömürgeci boyunduruğuna yönelik isyanı ve bu boyunduruğu yıkıp parçalamış olması, köleci sömürgecilik döneminin Ortadoğu'da gerçekleşen ve tüm Önasya halklarının siyasal, toplumsal yaşamlarını etkileyen önemli bir halk hareketidir. Tarihsel ve toplumsal analizi yapıldığında binlerce yıl önce gerçekleşen 21 Mart Newroz Ayaklanması'nın temel potansiyeli ve yönlendirici gücünün, bu coğrafyada yaşayan Kürt halkı olduğu rahatlıkla görülebilir.

Aynı dönemlerde ve sonraki çağlarda, dünyanın birçok bölgesinde ezilen halklar, sömürülen sınıflar tarafından özgürlükçü karakterde, devrimsel başkaldırıların gerçekleştiği, bunlara karşı, dönemin egemen sınıflarının gaddarca karşı bastırma hareketlerinin, tarihin sınıf mücadelesi zincirinin halkaları arasında bulunduğu da görmekteyiz.

Yeryüzünde insanlığın baş belası olan sömürgeci sistem varlığını sürdürdüğü sürece, dünya halklarının özgür, barışçıl ve demokratik bir dünya kur-

ma mücadelesi de devam edecektir. Günümüz dünyası dün olduğu gibi, bugün ve gelecekte de, insanlığın özgürlük, demokrasi ve barış isteminin ifadesi olan devrimsel hareketlere, özgürlükçü devrimlere gebe dir. Emperyalist sömürgeci sistemin haksızlıklar, sömürü, baskı ve despotizm üzerine kurulu düzeni, bugün yeryüzündeki yaşamı, bağımlı ülkeler ve sömürge halklar açısından bir işkence ve toplumsal bir yokoluş cenderesine dönmüştür. Dün olduğu gibi halkların özgürlük, barış ve demokrasi sorunu bugün de var ve sömürgeci egemen sınıflar halkların barış, demokrasi ve özgürlük istemlerini yine şiddetle ve militarist mekanizmalarla bastırmaya, halkları suskun ve onursuzca bir kölelik yaşamında tumaya çalışmaktadırlar.

Çelişkilerin çatıştığı dünyamızda yine devrimsel hareketler, devrimler ve bu devrimlerin çeşitli toplumsal ve siyasal sorunları var. Bölgemiz Ortadoğu, halen de sıcak çatışmalı alanlardan biridir. Kürt sorunu da bölge halklarının diğer sorunlarıyla birlikte Ortadoğu'nun en önemli siyasal sorunu durumundadır.

Kürt sorununun tarihsel, siyasal ve toplumsal varoluş biçimi insanlığın, genel devrimler ve karşı devrimler tarihi ile ilintili ve bu sorun, genel siyasal, tarihsel evrim sürecinin bir alanını oluşturan sorunlardan biri durumundadır. Sorun genel boyutlarıyla bir özgürlük, barış ve demokrasi sorunudur. Kürt halkının günümüzdeki sömürge köleliği statükosu da ele alındığında, sorun bu boyutuyla, kazanımların elde edilmiş yöntemi ya da mücadelenin biçimi hangi boyutta olursa olsun, bir devrimsel sorun boyutundadır.

Ortadoğu'da Kürt halkının kurtuluş mücadelesi, bu mücadelenin oluşum ve gelişim tarzı ve ortaya çıkaracağı siyasal iktidarın biçimi, devrim ve özgürlük sorununu da Kürt halkının siyasal gündemine taşımaktadır.

Her ulusal kurtuluş, bir ulusal demokratik özgürlükle sonuçlanır mı? Yada biçimi ne olursa olsun her devrim ve kurtuluş eyleminin zafere ulaşmış sonuçları özgürlük ve demokrasinin gerçeğe dönüşümü anlamına gelir mi?

Özgürlükçü sosyalistlerin yoğunlaşmış bir politik üretim ve etkili, dinamik mücadele tarzlarıyla birlikte, Kürt halkının

özgürlük ve demokrasi mücadelesine perspektif vermeleri, özgürlükçü ve demokratik bir siyasal iklimi yaratmaları ulusal kurtuluş mücadelesinde, bu mücadelenin sonuçlanmasında en önemli sorumluluktur.

Günümüz dünyasında insanlığın, halkların gündeminde devrimler, devrimlerin gündeminde de özgürlük ve demokrasi sorunları bulunmaktadır. Kürt halkının kurtuluş mücadelesi, açıktır ki, aynı zamanda Ortadoğu bölgesindeki barış ve demokrasi sorunu durumundadır da.

Ulusal kurtuluş öncesi, siyasal boyutlarıyla yaşanan devrimsel mücadele süreci ve

sonrasında yaşanacak olan siyasal ve toplumsal yaşam biçimi, devrim ve özgürlük sorununun kapsamındadır. Özgürlük ve demokrasi mücadelesinin dün ve bugün olduğu gibi yarınlar da biçimlenişle ilgili sorunları olacaktır. Özgür ve demokratik bir geleceğin inşası bugünden başlar. Günümüz siyasal mücadelesi yarının kuruluşu, özgür geleceğin inşasının bir aşamasıdır.

Tarihsel süreç itibarıyla yaşanan ulusal kurtuluş mücadelesinde, tarihsel misyonumuzun gerekli kıldığı siyasal güce ulaşmak ve özgürlüğü adım adım ören yolun geleceğini aydınlatmak zorundayız.

KEMAL BURKAY

SEÇME
YAZILAR

1

DENG
YAYINLARI

350.000TL.- Toplatıldı

KEMAL BURKAY

SEÇME
YAZILAR

2

DENG
YAYINLARI

350.000TL.

Ferhad Can

GULA
ÇİLEYazınlar
DENG

250.000TL.

AL DİCLELİ

KÜRT SORUNU
BARİŞ
DEMOKRASİ

Yazınlar

DENG
YAYINLARI

250.000TL.- Toplatıldı

KEMAL BURKAY

Geçmişten Bugüne

KÜRTLER
ve
KÜRDİSTANCoğrafya - Tarih
EdebiyatDENG
YAYINLARI

380.000TL.

MEM
û ZİN
EHMEDİ XANIKürdistan Türkçesi Çeviren
M. EMİN BOZARSLAN

750.000TL.

Munzur Çam

GÜLÜMSE
EY DERSİMKÜRT
CET 1

DENG Yayınları

350.000TL.-Toplatıldı

İSTEME ADRESİ

DENG
YAYINLARIAtatürk Bulvarı
Emlak Bank. Apt.
B/ Blok. No: 146/28
Aksaray - İST.

Tel: 0(212)513 63 25

“Demokrasi, laiklik ve hoşgörü”

RIZA ÇOLPAN

Kendisine
“Demokrat”
diyen Türk devleti,
onun yöneticileri,
memurları,
polisleri
ve ülkenin
diğer
insanları?
Acaba Türkiye’de
sade bir vatandaş
kalkıpta, korkusuzca
devleti eleştirme,
o devleti yöneten
kişilere laf
söyleme
hakkına
sahip midir?

Yıllardan bu yana, Kürtçe çıkan veya Kürt ulusal ruhu kokan hiçbir yayın organına ne bir Türkçe yazı yazdım, ne de bir dördlük şiir. 1985’ten sonra aldığım karardan bu yana, ilk defa Türkçe bir yazı kaleme alıyorum. Bu kararı alırken, Türk diline karşı olduğumdan değil, bilakis altını çizerek söylüyorum, kendi ana dilimi sevdiğim kadar, dünyadaki bütün ana dilleri de en az ana dilim kadar seviyor ve saygı duyuyorum. Bu ana dillerden biri de Türk halkının ana dilidir; ki o Türk anası gerek üstünde yaşadığı coğrafya itibarıyla ve gerekse bedensel, fiziki yapıyla Kürt anasına daha da yakındır. Türk anasının evlatları zorla, kanla, barbarca gelip Kürt anasının toprağını işgal etselerde -ki etmişlerdir- reali-

te budur ve ben bunu böyle telaki ediyor, o anaya, onun diline saygı duyuyorum. Yani Türkçe yazmama kararı alırken Türk diline karşı değil, Türkiye’yi yöneten faşist egemen güçlere, zorba ve yalancılara karşı almıştım.

Sözüm ona 70 yıllık Cumhuriyet dönemi, o yalancı Cumhuriyeti kuran İttihat ve Teraki kafalıları, o kadronun başı Mustafa Kemal ve arkadaşları 1920’lerden sonra yeni bir teori geliştirerek, Kürt halkı diye bir halk, Kürt dili bir dilin olmadığını, “Misaki Milli” dedikleri sınırlar içerisindeki halka empoze etmeye çalıştılar ve belli bir yere kadar da hedeflerine vardılar. Bilindiği gibi Nasrettin Hoca göle maya çalmıştı, fakat göl maya tutarak yoğurt olmamıştı, ama Mustafa Kemal ve onun arkadaşları-

nin çıkardıkları aslı astarı olmayan teori, o sınırlar içerisinde biraz da olsa maya tuttu diyebiliriz. Hatta sayıları bir hayli kabarık olan, sözüm ona Kürt aydınları dahi bu yalancı kervana katıldılar, Kürtlüklerini inkar ederek kendilerine "Biz Türküz" dediler. Bugünde o tür insanları Türk devletinin her kademesinde görüyoruz. Örneğin İnönü Ailesi, Kamuran İnan, Hikmet Çetin, Mehmet Moğoltay, İsmet Sezgin, Kamer Genç ve benzeri yüzler...

Kısacası ben, bu yalancı çürütmek için bu kararı almıştım ve sanıyorum her "Kürdüm" diyen Kürt yazarı, Kürt yurtseveri de bu kararı almıştır ve almak zorundadır da. Yani gerçeği ortaya koymak zorunluluğumuz var. Nasıl ki güneş balçıkla sıvanmazsa, temeli binlerce yıla dayanan Kürt dili de, bir kaç ırkçı-kafatasçının çıkardığı, ne olduğu belirsiz ucube bir "teori" ile yok olamaz; Kürt halkı inkar edilemez.

İyi hatırlıyorum, bir zamanlar ben de böylesi saçmalığa inanmış, kendimi Türk kabul etmişim. Çünkü o kapalı zindanda böyle eğitilmişim, tüm ufuklarım kararmıştı. Su içiyordum, su; yemek yiyordum, ekmeğim, aşım; hava soluyordum, hava bana "Sen Türksün" diyordu. Kısacası böylesi bir ortamda benim de beynim yıkanmış, kendime, halkıma, anama yabancılaşmıştım, taki 1966'da Avrupa'ya gidinceye ve 1970'de Avusturalya'ya kaçınca dek.

1970'lerden sonra özellikle Kürtlüğümü aramaya başladım ve kendimi bu beşinci kıtada tanıdım. Diller ve halklar hakkındaki araştırmalarım bu özgün ülkede oldu. Burada gördüm ve öğrendim ki Kürtlerin uzaktan ve yakından Türklerle hiç bir akrabalık bağları yoktur. İn-

Demokrasi yüce erdemli, hoşgörülü bir sistemin adıdır. Demokrasi engin bir eğitimin, kültürün sembolüdür.

Demokrasilerde yasaklar yoktur, kitaplar yasaklanmaz, yazılar özgürce yazılır, bilim adamları, sıradan her vatandaş düşüncesinden dolayı hapishanelere girmezler, işkence, zulüm görmezler. Yani gerçek demokrasilerde adalet vardır, hak ve hukuk vardır.

san olmaları dışında, iki halk, ot ile ateş, kurt ile koyun gibi birbirlerine uzak ve zıttırlar. Bu cümleyi kullanırken düşmanlık anlamında söylemiyorum, ırksal açıdan diyorum. Yani Türklerle Kürtler iki ayrı değişik ırkın insanları. Oysa Mustafa Kemal'in çıkardığı teori bizleri de Türk yapmıştı.

Yukarda kendimi Avusturalya gibi bir kıta da tanıdım demiştim. Evet, gerçek de budur. Ben bu ülkede Kürtçemi, yani ana dilimi geliştirdim, bu ülkede Kürtçe okuma yazmayı öğrendim ve bugüne dek üç şiir kitabı, bir roman ve bir de anılarımı içeren bir kitap yayınlattım. Yani beş kitabım Kürtçe olarak yazılmış ve Kürt halkı arasında dağılmıştır. Oysa Türk devleti ve onun kalemşörleri "Bu dil ile hiçbir şey yazılmaz. Çünkü Kürt dilinin kelime hazinesi yoktur. Bu dil iki, üç yüz kelimedenden ibarettir. Bu kelimelerin hepsi de Arapçadan Farsçadan ve Türkçeden alınmıştır" diyorlardı. Kazın ayağı hiçte öyle değil. Kürt dili dünyanın en zengin, en köklü dillerinden biridir. Bu dilin temeli beş bin yılların ötesine uzanmaktadır. Bu dil Ari halkının ana kaynağıdır. Ari diller bu kaynaktan çoğalarak bugüne gelmişler. Eğer kıyaslama yapılacaksa, Türk dili-

nin Kürtçeden daha az kelime kapasitesine sahip olduğu görülür. Bu iki dilden, temel kaynağı en az bilinen dil şu anda konuşulan Türkçedir. Halen Türkiye'de konuşulan Türkçe, sonradan derme-çatma yapılan bir dildir ki, bu dilin hazine kelimesinin büyük çoğunluğu Kürtçeden, Farsçadan, Arapçadan ve diğer benzeri halkların dillerinden alınmışlardır. Eğer bugün Türk dilinin içindeki yabancı kelimeler alınsa, Türkçe'de, son yıllarda çıkarılan, saptama (tespit), şehirciler (burjuvazi), ivedilik (acele-çabuk) gibi uyduruk kelimelerin dışında kelime kalmaz. Kuşkusuz Türkçe'nin böyle olması yadırganacak bir şey değildir. Çünkü diller insanlığın ürünüdürler. Diller karmaşık da olsa, üç beş kelimedenden ibaret de olsa, dillere saygı duyulur ve ben bu günkü Türk diline saygı duyuyorum ve aynı saygıyı Türk halkından da bekliyorum.

Yukarıda 1985'ten sonra kendi kendime aldığım bir karrardan bahsetmişim ki, Kürt ulusal ruhu kokan bir gazete veya dergiye Türkçe her hangi bir şey yazmıyayım diye. Ama o gün geldi bugüne dayandı.. Bu Türkçe yazıyı kaleme almamın gerekçesi de, Ronahi Gazetesi'nde okuduğum bir ha-

ber... Gazetenin bir kaç sayı öncesinde, iç sayfada gözümde kısa bir pragraf takılmıştı. Bu paragrafın başlığı şöyle: "**Kürtçe çıkan kitaba ceza.**" Bu başlık altındaki satırları okuyunca inanın insanlığımdan utanç duydum. Çünkü benim yazdığım Kürtçe "**Xidê Naxirvan û Tevkuştina Dêrsim**" yani Türkçesi "**Sığırtmaç Hıdır ve Dersim Katliamı**" adlı romanım Türkiye'de yasaklanmış. Onu yayınlayan **Dilan Kitapevi**'nin sahibi **Hasan Dağtekin**'e 6 ay hapis cezası, 100 milyon da para cezası verilmiş.

Kitapta, benim doğduğum köyden bir fakir sığırtmaçın yaşam öyküsü ve Dersim Katliamı'nın gerekçeleri vardı. Çünkü ben o katliamın yapıldığı yılların çocuğuyum. Anamın, babamın ve tüm büyüklerin bana anlattıklarını o kitapta dile getirmiştim, ki anlatılanlar da bir gerçeğin ifadeleri idi.

Evet, ben bir gerçeği romanlaştırmıştım, fakat kendine demokrat diyen Türk devleti o romanı ülkesinde yasaklıyor ve o kitabı yayınlayan yayınevi sahibine de ceza veriyor. Yani Türk devleti bir yandan kendisini dünya kamuoyuna demokrat diye göstermeye çalışırken, diğer yandan "Vatan, Millet, Sakarya" edebiyatıyla asıl yüzünü gösteriyor.. Oysa ki demokratik rejimle yönetilen hiç bir ülkede kitaplar yasaklanmaz, fikirlere kelepçe takılmaz, diller susturulmaz, kalemler kırılmaz; düşüncesinden dolayı hiç bir insan ceza olarak hapishaneye girmez.

Demokrasilerde insanların, devleti yönetenleri eleştirme, hatta onlara kötü söz söyleme hakkı da vardır. Örneğin içinde yaşadığım bu Avusturalya Kıtası'nda bir adam televizyona çıkarak ülkenin başbakanına küfür ediyor, ona "piç" diyor; yi-

ne ne polis bu adamı tutukluyor, ne de başbakan bu adam hakkında davacı oluyor. İnsanlar da "Vatandaşın ya canı sıkılmıştır, ya da dengesi bozulmuştur da ondan" deyip gülüp geçerler. Avusturalya'da ben bile bazen polise itiraz etmiş, kötü laf söylemişimdir. Yine de polis ne bana kızmış ve ne de beni karakola götürmüştür. Sadece bana "Ben vazifemi yapıyorum, sen bu para cezasını vermek zorundasın" deyip, uzaklaşarak ayrılmıştır. Avusturalya'da, her ortamda inançlarımı rahatlıkla açıklayabiliyorum. İnsanlar saygı ile karşılıyor; "Bu senin inancın, böyle inanmakta özgürsün" diyorlar. Hastahaneyi yatanlara dinleri soruluyor, din hanesine dinsiz olduklarını yazdıranlara tepki gösterilmiyor, hiç bir doktor veya hemşire de "Bu dinsize bakmıyalım" demiyorlar; bilakis tüm doktor ve hemşireler insani görevlerini yerine getirir, insanlara saygı duyarlar.

Ya kendisine "Demokrat" diyen Türk devleti, onun yöneticileri, memurları, polisleri ve ülkenin diğer insanları? Acaba Türkiye'de sade bir vatandaş kalkipta, korkusuzca devleti eleştirme, o devleti yöneten kişilere laf söyleme hakkına sahip midir? Acaba her hangi bir vatandaş bir trafik suçunda veya bir kavga anında polise itiraz edip, herhangi bir laf söyleyebilir mi? Acaba demokrat denilen Türkiye'de bir sade vatandaş kalkıp dinsiz olduğunu söyleme hakkına sahip midir? Oysa ki demokratik ülkeler, İsa'yı anlatan bir filmde, ona -okuyucu af buyursun- "Homoseksüel" diyebilmişlerdir ve hiç bir ceza da görmemişlerdir. Oysa Türkiye'de, yönetmenler bir padişaha "homoseksüel" dedikleri için, hakaretlere maruz kalıyor, filmleri yasaklanı-

yor.

Kısacası demokrasi yüce erdemli, hoşgörülü bir sistemin adıdır. Demokrasi engin bir eğitimin, kültürün sembolüdür. Demokrasilerde yasaklar yoktur, kitaplar yasaklanmaz, yazılar özgürce yazılır, bilim adamları, sıradan her vatandaş düşüncesinden dolayı hapishanelere girmezler, işkence, zulüm görmezler. Yani gerçek demokrasilerde adalet vardır, hak ve hukuk vardır. Solon demokrasisi çoktan tarihe karışmıştır, bunu bilmek zorundayız.

Demokrasi Yunanca iki ayrı kelimeden tek kelimeye dönüşen bir sözcüktür: "Dimos ve Krotos". Yani "Halk ve Devlet". Halk ve devlet sözcüklerini tekleştirerek, bu kelime ile yeni bir yönetim şeklini hayata geçiren kişi ise, M.Ö 630-560 yılları arasında yaşayan, eski yunan şair ve filozofu Atinalı Solon'dur. Solon, "Halk ve Devlet" derken, sadece Yunan devletini, o devleti yöneten egemen sınıfları kast etmiştir. Demokrasi yönetimini onlara layık görmüş, halkı da köle ve uşak kabul etmiştir. İşte bugünkü Türkiye'deki demokrasi de o günkü Solon demokrasisi gibidir. Hatta Türk demokrasisi Solon demokrasisinden daha ilkel ve daha da geri bir platformdadır. Türk demokrasisi Türk egemen güçlerinin hegemonyasındadır; demokrasi sadece onlar içindir. Türk demokrasisi katil, barbar, kan dökücü, insana değer vermeyen, saygı duymayan bir demokrasisidir. Oysa Batılı ülkeler ve dünyadaki diğer birçok devlet, Solon demokrasisini modernize ederek günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek bir konuma getirmişlerdir. Gerçek demokrasi ile yönetilen bütün ülkelerde kesinlikle insan düşüncesi

Özcesi Türkiye demokrasiden, laiklikten ve hoşgörüden uzaktır. Bu üç olgu da, Türkiye'de yoklar listesindedir ve bu nedenle bu ülkede yaşayan halklar ağır baskı ve zulüm altındadır.

yasaklanmaz, kalemler kırılmaz, yazarlar, çizerler, sanatçılar, bilim adamları düşüncelerinden, yazdıklarından, söylediklerinden dolayı ceza alıp hapisanelere girmezler, işkence ve benzeri insanlık suçu ile karşılaşmazlar. Oysa bugün Türkiye hapisanelerinde yüzlerce fikir suçlusu, onlarca bilim adamı, sayıları bir hayli kabarık olan yazar, çizer, sanatçı yatmaktadır. Türkiye'deki bu uygulama ise günümüz demokrasi anlayışına tersdir, ilkeldir, despotizmdir, faşizandır. Türk devleti "demokrasi" diyor, demokrasiyi ülkede yaşayan görmüyor.

Türk demokrasisi 35 milyonluk Kürt halkını, o halkın binlerce yıllık coğrafyasını, dilini, kültürünü, tarihini, örl ve adetlerini inkar eden bir demokrasidir. Türk egemen güçlerin elindeki demokrasi, Türkiye'de yaşayan tüm etnik grupları inkar eden bir demokrasidir. Oysa gerçek demokratik ülkelerde bu tür uygulamalar kesinlikle olmaz.

Avusturalya Federe Devleti'nin yalnız Sydney eyaletinde 235 yabancı etnik gurup yaşamaktadır. Bu gruplar içinde Türk ve Kürt de vardır. Bugün Avusturalya'da bir kaç Türkçe radyo, bir televizyon kanalı, 20'ye yakın mahali Türk gazetesi yayın yapmaktalar. Etnik gruplara ihsas ettiği radyo kanalı ile 10 dilden yayın yapan (ki bu rakamı yüzlere çıkarmaya çalışıyor) bu 17 milyonluk devlet, Türk dili ile de 20 yıldan bu yana her gün bir saat prog-

ram yapmaktadır. Bu eyalette 13 tane Türk camii ve sayıları bir hayli kabarık olan ufak ibadet yerleri vardır. Ayrıca sayıları 20 bin olan Sydney'deki Türk toplumu iki yıldan bu yana, bir kolej açma çabasında idiler ve adı geçen Türk koleji bir müddet önce semtin belediye başkanı ve milletvekili tarafından resmen açıldı, hizmete kondu. Hem de bu kurum devlet yardımı ve vereceği garantilerle açıldı, bu yardımlara da devam edilecek.

İşte demokratik ülkelerde olması gereken normlar bunlardır...

Gelelim laiklik ve hoşgörü meselesine; laiklik kelimesinin anlamını öze vermekle birlikte, detayına girmek istemiyorum. Çünkü bu sözcüğün anlamı ve özü sık sık medyada yer alıyor ve Türkiye'de yaşayan geniş bir kesim bu sözcüğün anlamını bilmektedir. Bu nedenle ben bu sözcüğün detayına girerek yazıyı uzatmayı düşünmüyorum.

Laik kelimesi de gene köken olarak Yunanca bir kelimedir. Laiklik, din ile devlet yönetimini birbirinden ayıran bir yöntem ve bir idarenin adıdır. Laik ve demokratik ülkelerde gerçekten de din ile devlet birbirinden ayrıdır. Yani demokratik devletlerin hiç bir koşulda Diyanet İşleri Başkanlığı olmaz; devlet bu başkanlığa kendi bütçesinden bir kuruş dahi ödemez. Bu bir kural ve gerçek bir demokrasi yasasıdır. Oysa Türkiye'de durum böyle değil...

Mustafa Kemal, dikta rejimi

mini kurarken, diktasını ayakta tutabilmek için bir de Diyanet İşleri Başkanlığı kurmuş, bu başkanlığın yularını da kendi üstünde oturduğu koltuğun ayağına bağlamıştır. Mustafa Kemal rejiminin bir güvencesi olarak kurulan bu başkanlık, Mustafa Kemal'den sonra da olduğu gibi korunmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı, Ebedi Şef'ten Milli Şef'e ve giderek diğer şeflerin eline geçerek bugüne kadar gelmiştir. Kısacası Türkiye'de hiçbir zaman laiklik anlayışı olmamış, dini kurumlar, din ve devleti yönetenlerin elinde her zaman bir "Demokles Kılıcı" gibi rejimin güvencesi olarak korunmuştur. Sırası geldikçe bu kılıç Kürt, Türk, kısacası Türkiye ve Kürdistan'da yaşayan tüm emekçi kesimlerin, ezilenlerin kafalarına çalınmış, yüzbinlerce insanın kanı akıtılmıştır; bugün de "Demokles'in Kılıcı" Türk devletini yönetenlerin elindedir, onunla saltanatlarını sürdürmektedirler.

Hoşgörüye gelince, zaten laik ve demokratik bir yönetimle yönetilmeyen, ayrıca din duygusunun ağır bastığı bir ülkede hoşgörüden bahsetmek olanaksız. Hoşgörü gerçek demokratik yönetimin olduğu ülkelerde olur. Hoşgörü, insan eğitiminin sonucu ortaya çıkan bir davranıştır. Ayrıca hoşgörü dinde reform yapmayan ve ülkelerinde gerçek bir demokratik düzen kuramayan, insanların modern ve çağa uygun bir insani eğitimden geçirmeyen ülkelerde olmaz. Hoşgörü din anlayışının ağır bastığı, laik olamayan hiç bir ülkede olmaz.

Özcesi Türkiye demokrasiden, laiklikten ve hoşgörüden uzaktır. Bu üç olgu da, Türkiye'de yoklar listesindedir ve bu nedenle bu ülkede yaşayan halklar ağır baskı ve zulüm altındadır.

Federasyon an sistema eyaleti

Çawa tê zanin cara pêşin dî dawiya sala 1974'an da dî nav programa (PSK) Partiya Sosyalist a Kurdistanê da gel Tırkan va federasyon cih girtibû. Ev bir û raya ilmi pêşiyê gelek rexneyên ne cih û rû bî rûyê êrişan bîbû. Pışti sala 1980'an ji aliyê gelek parti û rêxistinên Kurd hate pejirandinê.

Çawa tê zanin partiyên parçen dî ne federasyon ne ji serxwebûn dîxwastin, lê me dit ku ev peşniyaz ji aliyê partiyên Kurdistanê Başûr ji hate qebûl kirinê.

AHMET C. ÇAMLIBEL

Çawa tê zanin cara pêşin dî dawiya sala 1974'an da dî nav programa (PSK) Partiya Sosyalist a Kurdistanê da gel Tırkan va federasyon cih girtibû. Ev bir û raya ilmi pêşiyê gelek rexneyên ne cih û rû bî rûyê êrişan bîbû. Pışti sala 1980'an ji aliyê gelek parti û

rêxistinên Kurd hate pejirandinê. Çawa tê zanin partiyên parçen dî ne federasyon ne ji serxwebûn dîxwastin, lê me dit ku ev peşniyaz ji aliyê partiyên Kurdistanê Başûr ji hate qebûl kirinê.

Welatê me Kurdistan gelek fireh e û hatiye parçe kirinê. Serda dî nav xwe da ji

em parçe parçe bûne. Bo nimûne:

1. Zaravên me negihîştîye hev û zmaneki resmi û yekgirtî çênebûye.

2. Ol ango dinê me Kurdan ji her usa yek nine.

3. Dî her beşê Kurdistanê da partiyên me ji pır in. Dî her parçeyê da lî nav xwe cepheki netewî ji hun saz ne kirine.

4. Pêwendiyên pıranîya partiyên Kurdan bî dagirkerekî dî va her bî xurtî heye.

5. Komel û saziyên netewî yên serbixwe hun me saz ne kirîye.

6. Dî seranserê cihanê da tu komite û saziyekî netewî ya gıştî nine ku me Kurdan temsil bike.

Em dîkarin van xalan pır dirêj bıkin. Diyar e ku sedemên van tıştan yên objektîf û yên ku ji me Kurdan têne holê ango subjektîf ji henin. Dibe ku hun xwendevan bêjin dî nav hemû gelan da ev

Gava em li Kurdistanê mêzedikîn,
ji aliye zaravan cûdatiya Soran-Kurmanc,
Kurmanc û Zazan bi xurti heye, hingi
welatparêzên dilsoz xebatê dîkîn nakîn ew
baweriya yekbûnê di nav wana da bi dilê me
nuha pêknayê. Bî bir û baweriya min ev
cûdatiyên ne bingehîn zû bi zû ji ortê ranabe.

parçebûn an ji cûdabûn her he-
nîn. Evana tiştên normal in.
Belê bo xelkên ku dewletên
xwe sazkirine qîsmek ji xalên
jorin hebin ji ewana nabin se-
dem ku yekitiya wan ya netewî
bikeve xeterê. Lê em Kurd ne
di rewşeke usa da nîn.

Gor min bi gîştî tekoşîna
azadiya Kurdistan, xasîna
Kurdîstana Başûr ji me ra hîn
tecrubeyên girîng dîde ku em jê
istifade bikin.

Di sala 1966'an vir da ye ku
beyna PDKI û Yekitiyê ne baş
e. Ne tenê ne baş e, her bi hevra
şerên Kurdkujî dîkîn. Kurdis-
tana Îranê ji pêşiyê beyna
HDKI û Komele, paşê ji navbe-
ra HDKI û HDKI Rêberatiya
Şoreşger qasê Kurdîstana Îraqê
nebe ji pevçûn û şer çêdibin. Di
Kurdîstana Mezîn da ji rewş ji
wana çêtir nîne. PKK xên ji
xwe hemû partiyên Kurdan ji
xwe ra asteng dihesibîne û êriş
dibe ser wana. Partiyên Kurd
yên li Kurdîstana Sûriyê ji di
bin tesîra van partiyên dijmanî-
tiya tûnd û tuj nebe ji bi hevra
rênaçin.

Pîştê Şerê Kendavê ku ge-
lek rojnamevan û qanalên tele-
vizyonan li Erebîstan, Îraq,
Kuweyt, Tîrkiye û Kurdistanê
bi kurtî li wan navçan bûn, bi
saya agahdari û nûçeyên wana,
yek ji dijayetiya Saddam ji ali-

kari kir ku rewşa Kurdan piçek
be ji bikeve nav naveroka gelên
cihanê. Bî taybetî dewletên
mezîn. Helbet hilweşîna siste-
ma sosyalist ya çeribandîna
pêşîn û xebatên Kurdan li nav
welat û li dervayî welat ji bû se-
demek ku hal û rewşa Kurdan
di nav gelên cihanê û dewletan
da cara pêşîn û bi êşkere hate
ditînê. Her usa li ser problema
Kurdan rê vebû ku di civînên
navnetewî û meclîsen biyanî-
yan da were niqaş kirinê.

Bî wi awayî çawa em hemû
ji dîzanan di serî da bi alîkariya
Emerîqa û welatên kapitalist li
Kurdîstana Başûr rewşeki baş
hate holê. Ne tenê hate
meydanê, her usa ji bo parastî-
na wi parça Kurdistanê hêzekî
taybetî yê hevpeymanan hate
amadekirinê. Ew hêz heta nuha
ji her di cîyê xwe da ne. Gelê
Kurd ji wê rewşa baş kelk girt û
hîlbijarteneke demokratîk
çêkîrîn. Pey hîlbijartîna perle-
mentoyek hate sazîrînê. Em
hemû Kurd bi wê hîlbijartîna
azad û demokratîk şa bûn û li
ber çavên dost dijmanan me
pesna xwe da.

Lê sed car heyf ku ew
şabûna me di gewriyê me gîş-
kan da ma. Ew sedemên jorin
ku me behs kirî bo egere ku du
partiyên sereke ketîne qirîka
hevdu. Bîrakuji çû gîhiştê

Kurdkujiyê. Bî hezaran caran
li hevhatin, aşbûn, hemû bedil-
hewa çûn.

Di dawiyê da em dibînin ku
iro, ew nivçe beşa Kurdistanê ji
Partî û Yekîti di nav xwe da
parve kirîne, her yek behra xwe
standîye. Dîxwazî hîdûdên
xwe, nîfûzên xwe ber fireh bi-
kî. Parlamenterên her yekî li
cîyeki qaşo giravî komdibin.
Komel û sazîyên wana her yek
disa xwedê giravî karên xwe
dimeşînin û hwd. Heke şertên
wi heremê û dinyayê rê bide,
em dikarin bêjin ku ber bi du
dewleta dîçîn. Eger bi wi rewşa
nû herdu alî ji qayil bin, ewana
di wê parça piçûk da wê fede-
rasyon çêbîkî. Anegorî şert û
mercê dewrana em têda dîjin
xên ji wi rê, rêyeke dî ji nîne û
wê baştir ji bibe.

Gelek sedem henîn ku ew
herdu hêzên sereke lihevna-
kin. Bes bi bir û baweriya min se-
demek ji hev cûda kirîna Kur-
manc û Soranî ye.

Wek hemû cûdayiyên ne
bingehîn û ne tu tişt evî dewle-
mendîya me Kurdan ji neyarên
gelên me ji mêj va ye her kûr û
xurt dîkîn. Me ji bi navê êl û
eşîr, bi navê partî û komel bi
nav dî û mezheb û hwd. wan
cûdayîya domandîye. Cîyê ku
em wan dewlemendîyan nêzîkî
hevdu bîkî, me wana ji hev
dûr xîstîye, wek derdên bê der-
man nişan daye. Qonaxa ku iro
em gîhiştîne, alternatîfeke dî
tîne pêşîya me. Gor min ev al-
ternatîf ji di nav xwe da siste-
meke federalî an federasyon
çêkîrîne. Dibe ku di pêşe demê
da ev li seranserê Kurdîstana
mezîn û azad da ji were pêşîya
me.

Ji ber vê yekê min xwast ji

nuha va em lı ser vê yekê bifikırın û dan û standına bıkın. Dı jıyanê da jı bo çareserkırina hın pırs û pırsırıkın tenê rêyeki nıne. Gelek rê û dırb henın ku parti û rêberên Kurd berê ku ewana werıne holê pêwıst e lı ser hıızran bıkın, pır alternatıf bınnın daynın pêşıya gelê xwe. Helbet gor mercên têda dıjın û gor rewşa gelê xwe, jı wana reyeke jı xwe ra wê hılbıjêrın. Eger dem û dewran guhuri, dıvê ewana jı xwe bıguhurınnın û rêyeke dın ku berê wek alternatıfek lı ser nıqaş kırıbûn vê, carê bıcerıbbınnın.

Dıbe ku hın xwendevan bêjın neyar me tar-tarı kırıne, ev jı rabûye ewı parçebûnê bı fermı tıne cıh an jı dıpejırıne.

Na, na. Nıyeteke mınê usa hıç nıne. Gava em lı Kurdıstanê mêzedıkın, jı alıyê zaravan cûdatıya Soran-Kurmanc, Kurmanc û Zazan bı xurtı heye, hıngı welatparêzên dılsoz xebatê dıkın nakın ew bawerıya yekbûnê dı nav wana da bı dılê me nuha pêknayê. Jı alıyê ol ango dıni em bınhêrın, beyna Mıslıman û Êzdıyan, navbera Sunnı û Elewıyan her kendalên mezın dı cı da dımmın. Bı bir û bawerıya mın ev cûdatıyên ne bıngehın zû bı zû jı ortê ranabe.

Baş e wek Elmanyay, İspanya, İswıçre û hın welatên dın dı pêşdemê da çıma em nekarıbbın dewleteki wek eyelatan damezrının. Dı bınn desthılatıya hukma merkezi van cûdatıyan

dı demekı da jı holê rakın û bı rastı dewleteki modern sazıbıkın. İro dı Kurdıstana xarê da tışteki uha bıcerıbbınnın gor mın wê Kurdkujı kêm bıbe. Bê gotın ev yek gava desthılatıyeke azad were damezırındınê hın hêsatır dıbe, lê belê berê vê yekê jı dema mercên taybetı zorê bıdıne me, em dıkarın beravêjıyê sazıbûna dewletên kevn bıcerıbbınnın. Ango pêşıyê wek eyaletan an federasyonan azad bıbbın pışt ra jı dewleteke merkezi pêkbınnın. Helbet ev jı karê welatevınnê rasteqın û dûrbınnê gelê Kurd e. Bı rastı ewana dıkarın jı her alı va welatê me bıkın yek û hukmeke demokrat û nûdem dı seranserê Kurdıstanê da sazıbıkın.

<p>D. İzolı</p> <p>FERHENG</p> <p>Kurdi - Tırki Tırki - Kurdi</p> <p>Wazırên DENG</p> <p>750.000TL.</p>	<p>KEMAL BURKAY</p> <p>azadı û jıyan</p> <p>Sıbr</p> <p>Wazırên Deng</p> <p>320.000TL.</p>	<p><i>Kemal Burkay</i></p> <p><i>Berf Fedi Dike</i></p> <p>Sıbr</p> <p>Wazırên Deng</p> <p>200.000TL.</p>	<p>Kemal Burkay</p> <p>YAKILAN ŞİİRİN TÜRKÜSÜ</p> <p>Sıbr</p> <p>Deng Yayınları</p> <p>200.000TL.</p>
<p>EREB ŞEMO</p> <p>JİYANA BEXTEWAR</p> <p>250.000TL.</p>	<p>EREB ŞEMO</p> <p>SIVANE KURD</p> <p>250.000TL.</p>	<p>BAZIL NİKİTİN</p> <p>KÜRTLER</p> <p>SOSYOLÖJİK VE TARİHİ İNCELEME</p> <p>CİLT 1-2</p> <p>4. BASKI</p> <p>DENG YAYINLARI</p> <p>380.000TL.</p>	<p>İSTEME ADRESİ</p> <p>DENG YAYINLARI</p> <p>Atatürk Bulvarı Emlak Bank. Apt. B/ Blok. No: 146/28 Aksaray - İST.</p> <p>Tel: 0(212)513 63 25</p>

Sosyalist eğitim ve ahlak üzerine kısa değerlendirmeler

MURAT ÜSTÜN

Egemen kesime karşı mücadelede sosyalistlere büyük görevler düşmektedir. Sosyalist bilinci edinmiş, onun ahlak ve anlayış normalarını benimsemiş bireyler, egemen ideolojiyi altetmede, onun politik oyunlarını, ahlak ve anlayışını kitlelere anlatmada daha geniş bir birikime sahiptirler.

Kişi ilişkilerini belirleyen, davranışlara yön veren kurallar ve değerler sistemi, "ahlak" olarak adlandırılır. Ahlak, özünde tek tek bireylerin ilişkisinin ötesine de taşıdığı için, toplumsal bir bilinç biçimi olarak da nitelenir. Toplum bilinci, bu anlamıyla ahlaki şekillendiren en önemli öğedir. Sınıfsal bir öz taşıyan, diğer bir deyimle kişinin sınıfsal konumu ile de ilintili olan ahlak, kuşkusuz diyalektiğin temel normlarını da reddetmez. O, değişken ve gelişken bir

öze sahiptir.

Kişi yaşamında bazı karakterler, genetiksel olarak belirlenir; yani bu özellikler yaşama adım atmayla birlikte vardır. Örneğin yeni doğan bir çocuğun yemek yeme güdüsü doğuştan kazanılan bir özelliktir. Oysa bazı karakterler, bizzat yaşanılarak, deneyimler sonucu, ya da eğitilerek kazanılır. Ahlakı belirleyen normlar da sonradan kazanılan karakterler arasındadır.

Toplum bilincinin bir öğesi olan ahlakın bu özelliğini belirleyen kurallar ve değerler

sistemi, toplumun değişime uğrama dönemleriyle paralel olarak gelişmiştir. İlkel toplumdaki ahlaki normlarla, daha gelişkin toplum biçimlerindeki ahlaki normları kuşkusuz bir tutamayız. Ya da kapitalist ile sosyalist toplum biçimlerindeki ahlaki normların farklı özellikler taşıdığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu yaklaşım kişi düzeyinde de böyledir. Kişi eğer kendine "sosyalist" dıyorsa, onun yaşama bakış açısındaki farklılık ahlaki anlayışına da yansımıştır; yansımalıdır. Sosyalist bireyin, toplum azınlığının egemenliğini savunan bir kapitalistle aynı ahlaki değerlere ve inancıya sahip olmayaacağı açıktır.

Günümüz sınıflı toplumlarında egemen kapitalistler, ahlaki kendi inanç ve yaşama biçimlerine göre şekillendirmenin politikasını sürdürürler. Onlar için gerekli olan şey, kendi değerlerini topluma egemen kılmak ve bu değerler üzerinde iktidarlarını sürdürmektir. Egemen kapitalistlerin belirlediği bu normlar, çıkar ilişkisine dayalı, bencilliği körükleyen, kuraldışı yaşam biçimi haline getiren değerler olmakla birlikte, kişinin gelişimine de engeldir. Öte yandan onlar, vurdum-duymaz, zevk ve sefayı yaşam biçimi haline getirmiş, iki adımdan ötesini görmeyen bir bireyi hedefleyerek, ideolojilerini de ona göre belirlemişlerdir. Burada amaç, kapitalizmi ve onun 'sürekli üretim-sürekli tüketim' ilkesini meşrulaştıran davranışları gösteren bireyler yetişmesini sağlamaktır. Bunun da yolu, yaşamın her alanında "tüketi-

İnsanlığın oluşumundan günümüze değin ortaya çıkan ürünlerin tümü, ortaklaşmanın, diğer bir deyimle kolektivizmin ürünüdür. Kimse benzinli motoru yapan mucidin, tekerleği icad eden ilkel insanla bağlantısını ve bunlar arasındaki kolektif mantığı reddedemez. Hayvanları evcilleştiren, tarımdan sanayiye varıncaya dek insanlığın yararına olan binlerce ürünü ortaya çıkaran en önemli etken kuşkusuz kolektivizmdir.

ci" konumunda olan insanlar yetiştirmektedir.

Ekonomik alt yapının üzerinde şekillenen hukuk, siyaset, ideoloji gibi üst yapı kurumlarından bağımsız olmayan ve kendisi de şekillendiği alan itibarıyla bir üst yapı kurumu olan ahlakın kapitalist toplumdaki bu normları, burjuvazi tarafından doğal ve haklı olarak karşılanır. Burjuvazinin kendini haklı gören bu mantığının karşısında yer alan sosyalist bireyin ahlaki normlarını ve hedeflediği toplum biçimini belirleyen en önemli etken ise, "kolektivizm"dir.

İnsanlığın oluşumundan günümüze değin ortaya çıkan ürünlerin tümü, ortaklaşmanın, diğer bir deyimle kolektivizmin ürünüdür. Kimse benzinli motoru yapan mucidin, tekerleği icad eden ilkel insanla bağlantısını ve bunlar arasındaki kolektif mantığı reddedemez. Hayvanları evcilleştiren, tarımdan sanayiye varıncaya dek insanlığın yararına olan binlerce ürünü ortaya çıkaran en önemli etken kuşkusuz kolektivizmdir. Bu esas, sosyalist ve kapitalist birey ile bunların he-

deflediği toplum şekillenmeleri arasındaki en önemli farktır da. Sosyalist birey, kolektivizmi tüm topluma bir yaşam biçimi olarak kabullendirip, toplum eğitimini ve şekillenmesini bu esas üzerinden sürdürür. Sosyalistler tarafından hedeflenen bu toplum biçiminde 'bireysellik' ve 'bencillik' dışlanması gereken en önemli özelliklerdir. Kapitalist toplumda ise tam tersi bir durum söz konusudur.

Kuşkusuz şimdiye kadar anlatılanların kişi yaşamında yer bulması için, salt kişinin kendi kendini tanımlaması yetmez. Diğer bir tanımla, sosyalist ahlakın oluşması için sosyalist bilinç de gereklidir. Sosyalist bilincin edinilmesi ise tam bir eğitim sürecine tekabül eder. Eğitim süreci, sosyalist mücadeleye ve sosyalizme olan inancı da beraberinde getirir.

* * *

Günümüzdeki sosyalist inanç ve anlayışın, onun yönetsel mekanizması başta olmak üzere, iktidara geliş biçimine kadar birçok normunun geçmişten farklı olduğu açıktır.

Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra reel sosyalizmin üzerinden kalkan örtü, sosyalizmin prestijinde bir sarsılmaya neden olduğu gibi, birçok kesimin daha sağlıklı düşünceler üretmesini de beraberinde getirmiştir. Birçok sosyalist parti bu süreçte kendini ve düşüncelerini gözden geçirdi. Savrulanlar olduğu gibi, kendini yenileyenler de oldu. Halen diyalektiği reddedercesine, kendini yenilemeden "sosyalist" olduğunu iddia eden yapılanmaların var olduğu siyasi arenada, ideolojik ağırlık, sayıca az olmalarına rağmen yeni düşünsel zemine uyarlanan, savrulmayan yapılanmalardır.

Sosyalizmin insanlığın geleceği olduğuna kuşku yok. Ancak sosyalizme geçiş için de, ulusal ve uluslararası koşulların olgunlaşması bir zorunluluktur. Eski Sovyetler Birliği'nin 70 yıllık geçmiş deneyimi de gösterdi ki, sosyalizme geçiş, kesintisiz bir biçimde olmuyor. Hele günümüzde gelişkin kapitalizmin güçlü rekabeti karşısında, ileri bir ekonomik gelişme, sosyal, politik ve kültürel bakımdan olgunlaşmış bir toplum olmaksızın, sosyalizme geçiş, sosyalistlerin iktidarı kendi elleriyle başkalarına sunmasıdır. Sosyalist toplumu yaratacak yapılanmaların, sosyalist bireylerin, geçmiş deneyimlerden dersler çıkardığı bir diğer olgu da, işçi sınıfı diktatörlüğü ya da bir diğer adıyla proleterya diktatörlüğüdür. Sonuçta tek bir partinin topluma egemen olmasını beraberinde getiren proleterya diktatörlüğü, gerek demokratik devrim sürecinde, gerekse

Açıktır ki, sosyalizme geçiş, uzun bir toplumsal süreci kapsıyor. Sosyalizmin bu yeni anlayışı karşısında, sosyalistlerin görevi elbette sosyalist bir topluma gidişten vazgeçmek olmamalıdır. Onlar, sosyalist olmanın, bireye yüklediği sorumlulukları daha da arttırdığını bilerek hareket etmek zorundadırlar. Sosyalist toplumu hedefleyen bireylerin, sosyalizme inandığı andan itibaren yaşam biçimini ve mücadele anlayışını, dolayısıyla eğitim süreci içindeki yerini de buna göre belirlemesi bir gerekliliktir.

sosyalizme geçişte çok partili, çok sesli, parlamenter ve açık bir düzenin zorunlu görüldüğü günümüz gerçekliğine uymamaktadır. Çok partili, çok sesli, parlamenter ve açık bir düzen, özellikle sosyalizme geçiş ve sosyalizmin kitleler nezdinde kurumlaşması için bir zorunluluktur. Bu yeni durum, aynı zamanda sosyalizme barışçıl geçişin esaslarını da oluşturur.

Açıktır ki, sosyalizme geçiş, uzun bir toplumsal süreci kapsıyor. Sosyalizmin bu yeni anlayışı karşısında, sosyalistlerin görevi elbette sosyalist bir topluma gidişten vazgeçmek olmamalıdır. Onlar, sosyalist olmanın bireye yüklediği sorumlulukları daha da arttırdığını bilerek hareket etmek zorundadırlar. Sosyalist toplumu hedefleyen bireylerin, sosyalizme inandığı andan itibaren yaşam biçimini ve mücadele anlayışını, dolayısıyla eğitim süreci içindeki yerini de buna göre belirlemesi bir gerekliliktir.

* * *

Türkiye gibi halen halkların baskı altında tutulduğu, insan haklarının pervasızca ihlal edildiği bir ülkede eğitimin, bireyin edindiği sosyalist bilinç ve bizzat kendi kararlılık ve mücadelesiyle elde edebileceği açıktır. Birey, 'ben birileri tarafından eğitilmek zorundayım' olgusuyla hareket ederse, bu onun uzun yıllarını alabilir; hatta birey bu idealinde hayal kırıklığına da uğrayabilir.

Eğitimde, rehberin büyük bir öneminin olduğu yadsınmaz. Modern eğitim sitemlerinde rehber, kişinin eğitiminde önemli bir yer tutar. Ne yazık ki Türkiye'de egemenler kendi yaşamlarını sürdürmenin garantisi olarak gördükleri çarpık eğitim sisteminde bireyin özgür gelişimine fırsat tanımadıkları için, bu boşluğu, ezilen toplumlarda bireyin kendisinin doldurması kaçınılmazdır. Ezilen toplumlarda bireyin, rehber eğitimcilerle ulaşması, onlardan yararlanması çoğu zaman kolay değil.

Bu boşluğun birey tarafın-

Yaşam, deyim yerindeyse bir okuldur ve devrimci birey her geçen gün bu okuldan yeni şeyler öğrenebilir; bu öğrendiklerini kendi eğitiminde kullanabileceği malzemeye dönüştürebileceği gibi, çevresine de rehber olabilir. Kitlelerle rahat diyalog kurma, onlara bilinç ve moral kazandırma, egemen kesimin kitleler üzerindeki propagandatıf etkisini en asgariye indirme, silahı dili ve kalemi olan devrimcilerin yaşamdan edinebilecekleri en önemli pratiktir.

dan doldurulması için, Türkiye'de, tüm eksikliğine rağmen yararlanılabilecek malzeme var. Zor ve baskı altında da olsa, binlerce yayın; broşür, kitap, dergi, görsel malzeme bu ülkede de yayınlanmış ve insanlar bundan alabildiğine yararlanma durumundadır. Toplum eğitiminde önemli roller oynayan, kişi eğitiminde, kültürel şekillenmede, sosyal faaliyetlerde ciddi işlevler gören kültür ve sanat merkezleri de, bireyin eğitim boşluğunu doldurmada büyük yararı dokunacak önemli kurumlardır. Ahlak ve buna bağlı normlar toplumsal bilince göre şekillenirken, bireyin aldığı eğitim, kendini yetiştirme tarzı, toplum yaşamından etkilenme biçimleri de önemlidir. Kollektif yaşamın temel alındığı, yaşam tarzının ve ahlaki normların sosyalist ve yurtsever temeller üzerinde şekillendiği, kişi hak ve özgürlüklerine saygı duyulan, tüm baskı ve engellere rağmen egemen kültürün yaptırımlarına kararlıca direnen bu kurumlarda alınan eğitim ve ahlak anlayışı, kişinin kendine güven

duymasının da motor gücü olacaktır. Bu olanaklardan sonuna kadar yararlanmak gerekir.

Birey eğitiminde bir diğer önemli olgu ise, tartışmadır. Tartışma bireyin bilinç şekillenmesini yönlendirir. Öte yandan onun, yeni şeyler öğrenmesine, yeni deneyimler kazanmasına önyak olur. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken en önemli olgu, Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmamaktır. Yeri ve zamanı iyi belirlenmeyen tartışma, havanda su dövmektir. Tartışmada temel alınan esas, tartışmanın bir eğitim kurumu gibi algılanması olmalıdır.

Yaşam, deyim yerindeyse bir okuldur ve devrimci birey her geçen gün bu okuldan yeni şeyler öğrenebilir; birey, bu öğrendiklerini kendi eğitiminde kullanabileceği malzemeye dönüştürebileceği gibi, çevresine de rehber olabilir. Kitlelerle rahat diyalog kurma, onlara bilinç ve moral kazandırma, egemen kesimin kitleler üzerindeki propagandatıf etkisini en asgariye indirme, silahı dili ve kalemi olan devrimcile-

rin yaşamdan edinebilecekleri en önemli pratiktir.

Türkiye'nin uzun yıllardan bu yana bir cendere altında bulunduğu, Kürt halkının bu cenderenin altında yok edilmeye çalışıldığı açıktır. Egemen kesim, tüm ahlak ve anlayış normlarını toplumu baskı altında tutmaya yönelik olarak idealize etmiştir. Çalışanlar, kadınlar, gençler, köylüler, toplumun diğer tüm kesimleri egemen kesimin bu ahlak ve anlayışının ideolojik bombardımanı altındadır. Öte yandan egemen kesim, bu anlayışını topluma kabul ettirmek için, zor ve şiddet uygulamaktan da kaçınmamaktadır. Kuşkusuz bu toplumu değiştirme ve dönüştürme iddiasında olanların ve kendini ona hazırlayanların, egemen kesimin bu normlarını gözönünde tutması gerekir.

Ulusal kurtuluş mücadelelerinde toplumun sınıflı yapısını gözönünde tutan sosyalistler, yurtseverlik özüne de sahiptirler. Onların sosyalist ahlak ve anlayışları, aynı zamanda yurtsever olmalarını da beraberinde getirir. Yurtseverlik, sanıldığı gibi salt milliyetçilere özgü bir yaklaşım değil; tam aksine sosyalistlerin bir öz ve içeriğe kavuşturduğu, tüm toplumu kucaklamayı hedefleyen bir ideolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşımın, egemen kesime karşı mücadelede, toplumun diğer sınıf ve katmanlarını mücadeleye içine çekmede, toplumu sosyalizme adım adım götürmede yadsınamaz önemli işlevlerinin olduğu, tüm sosyalistlerce bilinmelidir.

Kürt halkının önündeki ta-

rihsel adım, ulusal demokratik devrimdir; bir diğer yönüyle ulusal kurtuluşur. Kürt halkı kendi yaşamı üzerindeki egemen boyunduruğa son vermedikçe, demokratik bir toplum kurmadıkça, özgür olamaz, barışa kavuşamaz, gelişme yoluna giremez. Bu olgunun yaşamda yer bulması için de geniş bir kesimin ittifakına gerek vardır. Bu ittifaklar içinde tüm ulusal güçler yer almalıdır.

Kuşkusuz bu durumda, toplumun farklı sınıf ve katmanlarının da ittifaklar içinde yer alacağı düşünülürse, her sınıf ve katmanın kendi ahlak ve anlayışını da beraberinde taşıyacağı gerçeği bilince çıkarılmalıdır. Burada ustalık yine sosyalistlere düşmektedir. Toplumun en bilinçli, ilerici ve en akıllı kesimi olması gereken sosyalistlerin yurtsever özü, burada kendini gösterir. Onlar bu avantajlarına değer vermeli, toplumun diğer kesimleriyle ilişkide, onları mücadele içine çekmede bu avantajlarından yararlanmalıdır.

Öte yandan egemen kesime karşı mücadelede de, sosyalistlere büyük görevler düşmektedir. Sosyalist bilinci edinmiş, onun ahlak ve anlayış normalarını benimsemiş bireyler, egemen ideolojiyi altetmede, onun politik oyunlarını, ahlak ve anlayışını kitlelere anlatmada daha geniş bir birikime sahiptirler.

Toplum, ona anlatıldıkça özgürlüğe yavaş, kurtuluşu adım adım gider. Bunu yaparken, egemenler kadar geniş olanaklara sahip değiliz. Onların ekonomik imkanları, yıllardır organize çalışan kurumları

vardır. Oysa devrimciler, sosyalistler, yurtseverler bu olanaklardan yoksundurlar. Çoğu zaman da, baskı ve zor politikası ya da korumak zorunda kaldıkları değerler nedeniyle illegalite koşullarında çalışmak durumundadırlar. Bu durumda onlar için dezavantajdır ve egemenler bu dezavantajdan yararlanıyorlar.

Burada devreye girmesi gereken olgu, yine sosyalist bireyin ahlaki anlayışı ve bilincidir. Eğer birey kendini sosyalist bilinçle donatmamış, ya da egemenlerin ekmeğine yağ sü-

ren ahlak ve anlayışa sahipse, bu durumda bireyin mücadeleye sunacağı herhangi bir yarar yoktur. Yani birey, egemen kesime karşı mücadele adına, tam tersi bir yönelime de girebilir. Bunun ulusal kurtuluş mücadelelerinde örnekleri çoktur ve bazen bireyin verdiği zarar kendini aşarak geniş bir kesimi de kapsayabilir.

Sosyalistler, herşeye rağmen egemen kesimi altedebilecek güce sahiptirler. Yeter ki onlar bu avantajlarını kullanabilsinler; olumsuzluklarını olumluluğa dönderebilsinler.

ANMA

"(...)

*Bu Şubat geceleri sona erince
Uluyan kocakarı fırtınaları
Dağlarımız nevrozla bezenince
Korkuyu türkülerle gömeceğiz
Ve halay çekeceğiz
Biz insanlar, çiçekler, kitaplar"*

Kemal BURKAY

2 Temmuz 1993'te

37 aydını ateşler arasında

diri diri yanarken seyreden,

1991 Temmuz'unda da Vedat Aydın'ı
katlederek faili meçhul cinayetler furiasını
başlatan egemenler, bunalım ve kaostan
bugün de medet umuyorlar.

**Aydınlar katledilmeyle,
mücadele baskı ve şiddet ile geriletilemez!
ONLARI UNUTMAYACAGIZ!**

DENG DERGİSİ

Aleviler ya da Ali'yi ilahlaştıranlar (*)

Stephen Van Rensselaer Trowbridge

İslam dininden büyük ölçüde farklılık gösteren ve Muhammed'in damadı Ali'nin kişiliği ve öğretisi etrafında yoğunlaşmakta olan yeni bir din, Türk imparatorluğunun belli bölgelerinde giderek önem kazanmaktadır. Bu inanca bağlı olanlar, gerek kendileri tarafından, gerekse Müslümanlar tarafından Alevi olarak nitelendirilirler. Daha çok olumsuz anlamda kullanılan ve kırmızı kafalı anlamına gelen Kızılbaş tabirinin kökeninin ise Siffin Savaşı'na dayandığı söylenmektedir. Ali şöyle demiş: "Başınıza kırmızı başlık geçirin ki savaşın karmaşasında yanlışlıkla kendi arkadaşlarınızı öldürmeyesiniz." İran'da bu inanç topluluğuna verilen ad Ali-İlahiler'dir ve genel olarak Müslümanlığın bir mezhebine bağlı bir topluluk olarak kabul edilirler.

Bu çalışmamızın konusu ise bu inancın özünü, Doğulu bir dinin izin verdiği ölçüde gerçeğe uygun olarak irdele-

mek ve Aleviliğin İslam ve Hıristiyan dinleri ile olan yakınlığını açığa çıkarmaktır. Bu çalışmada verilen bilgiler, bu sorunları çok iyi bilen, tanınmış bir Alevi büyüğü ile yapılan bir dizi konuşmadan sonra derlenmiştir. Bu görüşmeler sonucunda elde ettiğimiz bilgilerin doğruluğunu sınamak için, bu bilgileri başka Aleviler'e anlattık ve bilgilerin çoğunun örtüştüğünü gördük. Alevilerin çoğu bu konularda konuşmaktan çekinmektedir. Bu nedenle, bizi tanıdıktan ve güven duymaya başladıktan sonra, bu tür sohbetler mümkün olmuştur. Bununla birlikte Alevi toplumuna ilişkin tahminler büyük ölçüde engin tecrübeye sahip olan Hıristiyan bir doktorun yaptığı tesbitler ile örtüşmektedir. Bu inanç topluluğu, Ali hayatta iken oluşmaya başlamış, ancak pek bir varlık gösterememiş, dini esasları da hep saklı tutulmuştur. Zaten bu inancın özünü anlatan ve inananlar arasında elden

ele dolaşan basılı bir kitap da bulunmamaktadır.

Bu nedenle önce Ali'nin kişiliğini ve misyonunu inceleyelim. Ali ile ilgili olarak insanları dört grupta toplayabiliriz. Birinci gruptaki insanlar, Ali'nin en zalim hükümdarlardan biri olduğuna inanırlar. Bu grup insanlar daha çok bu yörede yaşayan Yahudiler'dir ve Ali'yi lanetlerler. Müslümanlar Şeytan'ı nasıl görüyorlarsa onlar da Ali'yi öyle görür.

İkinci grup ise, Ali'yi dördüncü halife olarak kabul eden katı Müslümanlar, ya da Ehl-i Sünnet'tir. Onlar, Ali'nin insanlar arasında en bilge ve erdem sahibi bir kişi olduğunu söylerler. Üçüncü gruba ise Şiiler dahildir. Şiiler, Ali'nin anlatılan binlerce keramet sahibi ve Peygamberin halefi olduğuna inanırlar. Aleviler ise dördüncü grubu oluşturuyor. Alevilere göre Ali, tüm peygamberlerde var olan yüce ruhtur, hatta tanrının insan şeklindeki tecessümüdür.

"Aleviler kefarete inanır mı?"

"Ali'nin şefaati anlamında, evet."

"Yani İsa yolu ile değil mi?"

"Evet yine o şekilde, çünkü Ali, İsa ile özdeştir."

"Hasan ile Hüseyin şehit midir?"

"Şiiler bu şehitler ile özellikle de Hüseyin'in şehit düşmesi ile kefaretin ödenmiş olduğunu ümit etmektedirler. Ancak Aleviler bunun doğrudan Ali'nin yaşamı vasıtasıyla olduğuna inanırlar. Daha doğrusu Ali'nin yaşamı, ölümü ya da şehadetinden çok kişiliği, ruhu sayesinde kefaretin ödendiğine inanırlar. Bunun dışında ayrıca da şehit olmuştur. Ali'nin uğruna öldüğü bir inancı ve büyük umudu vardı. Ali kendisi için birşey istemedi, O Tanrısının kutsal tecessümü idi."

"Ali'nin hayatına ilişkin yazılı bir metin var mı?"

"Çok değerli olan el yazmalarımız var, bunlar mücehherlerden daha değerlidir, satılmaz ve Alevilerin dışında kimseye verilmez."

Peki, bunları nasıl elde edebiliriz?"

"Ancak Aleviliği kabul ederek. Aşağı yukarı onbeş değişik kitabımız var, hepsi de el yazması. Birinci grup kitaplar Ali'nin öğretisini anlatır ve tamamen Ali'nin kendi sözlerini içerir. İkinci grup kitaplarda ise Ali'nin müritleri arasındaki yaşamı anlatılmaktadır. Üçüncü grup kitaplar ise Ali'yi sevenler tarafından yazılan övgüleri konu almaktadır. Bu kitaplar her müride verilmez. Bu kitaplara ancak dinimizin hikmetini çok iyi bilen arifler ulaşabilir. Bunun dışında halka açılması ve

basılması yasaktır. Ali'nin, Müslümanın tanımına ilişkin sözlerini dikkate alırsanız, onun yeni bir inanç sistemi getirdiğini anlarsınız: "Müslüman eline ve diline güvenilen kişidir" (1)

Bu inanç türü, İslam'ın doğuşundan 30 yıl sonra, Ali ile başlamıştır. Hakkını alabilmek için sürekli savaşmıştır. Ali halk arasından en nitelikli ve uygun adamlarını seçip bir özel konsey (Special Council) kurmuştur. Daha sonra onun yolunu izleyen kişilerden oluşan Genel Konsey'i kurmuştur (General Council). Aleviler arasında **Nesuriler** diye bilinen bir grup vardır. Bunlar daha çok İran'da yaşar, ancak Antakya'nın bir çok köyünde de onlara rastlamak da mümkündür.

Ali'nin müritlerinden biri olan Nuseir, "Ali, Tanrı sensin" demiştir. Ali de Nuseir'in bu beyanına karşı gelmemiştir.

Tarih süreci içinde bu inancın yayılmasına üç kişi büyük ölçüde yardım etmiştir. Bunlardan birisi, kökeni Ali'nin sülalesine kadar uzanan Veli-Ullah Seyid Celaledin'dir. 660 (MS 1259-60) yılında doğmuş olan Celaledin yaşamı boyunca birçok Magi'yi ve Şii'yi bu inanca çevirmiştir. Seyid Celaledin ayrıca bugün hala etkinliklerini sürdüren Celali Dervişleri tarikatının kurucusudur.

Hacı Bektaş-ı Veli ise 730'da (M.S. 1329-30), Nişabur'da İmam Rıza'nın oğlu olarak doğmuştur ve doğrudan Ali'nin soyundandır. Osmanlı topraklarına ayak bastığında, aynı zamanda Alevi inancını ilk kez Anadolu'ya getirmiş oldu. Yaşamı boyunca beşyüz kadar kişiyi bu inanca

çeviren Hacı Bektaş-ı Veli, ölümünden önce de Ankara yakınlarında Bektaşî tarikatını kurmuştur. Bu tarikata üye kişiler, ülkeyi dolaşıp bu öğretiyi yaymaya çalışıyorlar. Tarikatın belli başlı kuralı ise bekar kalmalarıdır. Bu inanca katkısı olan üçüncü tarihi kişi ise ne bir düşünür ne de vaizdir; ancak bir kraldır. Bu kral Alevi olarak ilk kez Pers tahtına oturan Şah Sefi Sultan'dır (Safevi). Afgan saldırılarında acımasız eziyetlere maruz kalan Aleviler Şah'ın döneminde altın çağını yaşamışlardır. Ondan sonra dört Alevi Şah tahta geçmiştir, bunlardan bir tanesi Şah Abbas'tır. Abbas'dan sonra ise Sünniler ve Şiiler tahta geçmiştir. Şah Sefi Sultan, Ali'nin tanınması ve ayaklar altına alınan davanın düzeltilmesi için dört bir yana telal göndermiştir. Bunda da bir hayli başarılı olmuş ve Ali'nin adına ün kazanmıştır. Şah, hükümdar olarak da tüm hükümdarlık dönemi boyunca adil ve asil bir şah olmuştur.

Bu dönem coğrafi merkezi İran'da bulunan Kirmanşah vilayetindeki Kirind (Kerend) kasabasıdır. Ali'nin soyundan gelen dört kişi bugün halen Kirind'de yaşamaktadır, adları ise Seyid Berake, Seyid Rüstem, Seyid Esat Ullah, Seyid Farraj Ullah'dır. Seyid ismi sadece Ali'nin soyundan gelenlere verilen bir isimdir. Seyidler tüm Anadolu'ya ve Kuzey Suriye'ye temsilciler gönderip müridlerinin aydınlanmasını sağlar, manevi açıdan destek sağlamaya çalışırlardı. Bu tür toplantıların tümü gizli yapılır ve çok güvendikleri insanların dışında toplantılara yabancı alınmazdı.

Arabistan ve Mısır'da bu

inanç türü pek ilerleme gösteremedi. Ancak İran ve Mezopotamya'da iki ile üç milyon arasında Alevi bulunmaktadır. Sadece Halep'de 50 bine yakın Alevi vardır, ancak Halep'in güneyinde hemen hemen hiç Alevi bulunmaz. Adana, Diyarbakır, İzmir, Selanik ve Kayseri'de de onbinlerce Alevi vardır. Ali'nin soyundan olanların yaşadığı Hacı Bektaş ilçesi yine önemli bir konumdadır. Konstantinopol ise merkez değildir, ancak Makedonya'da halkın büyük bir kısmı Alevi olmuştur. Antep şehrinde de takriben beş yüz hane Alevi'dir, ayrıca bireysel olarak da iki bine yakın Alevi bulunmaktadır. Antakya'da ise Nusayri köylerinin dışında pek Alevi yoktur. Maraş'ın köyleri ve Elbistan merkezi ve köyleri ise neredeyse tamamıyla Alevi; Suruj (Suruç?) ovasında yaşayanlar ise Sünnidir. Antep'in köylerinin çoğu da örneğin Burç ve Kızılhisar gibi, Sünnidir. Koçdam da (Kuchdam) daha çok Sünnidir, ancak, Sazgun'dan sonra, güneye doğru, Karar'da (Khrar) odaklaşan köylerin çoğu Alevidir. Kilis'te yaşayanlar ise genelde Araptır ve yabancılara pek sıcak davranmazlar. Ancak çadırlarda yaşayan halk Alevidir. Birecik'te ise Türklerden en az yüz elli kişi Alevidir, ancak Urfa merkezi ve köylerinde sayılıdırlar; Halep'te çok az, Antakya'da ise belki ikiyüz hane Alevidir. Alevilerin en yoğun bulunduğu bölge ise Erzincan'a bağlı Dersim'dir. Bu bölgenin genişliği ise at üstünde onbeş günde alınabilecek bir mesafedir.

İnancın temel öğretisi

Dünyada sadece bir hakikat vardır. Bu hakikat çok bü-

yük bir güce sahiptir. Bu güçten daha büyük bir güç yoktur. Bu gücün kendisi herhangi bir kişiye bağlı değildir. Var olan her şey ışığını ve gücünü bu hakikatten alır. Bu güç "istediğini yapar, istediği gibi yargılar."

Bu güce hiç kimse karşı gelemez, onu alt edemez. Zaman süreci içinde ise bu güç o dönem için gerekli olan buyruk ve emirleri ortaya çıkarmıştır. Örneğin Musa'nın zamanında, insanlarca gerek duyulan sözler, Musa vasıtasıyla Ali tarafından söylenmiştir.

"O zaman siz Ali'nin daha önce yaşadığına inanıyorsunuz?"

"Evet, tabii ki."

"O zaman Yuhanna'nın İncil'in birinci bölümünde İsa'nın daha önce yaşadığına ilişkin sözlerini biliyorsunuzdur?"

Evet, arada bir benzerliğin olduğunu biliyoruz. Dünya kurulduğundan bu yana, insanları hakikate çağıran birçok peygamber gelmiş geçmiştir. Hepsinin ismi, cismi farklıdır. Ancak hepsine de bu görevi Ali vermiştir. Cisimleri kendilerine hasır, ancak düşünce olarak Ali'dirler. Kumandan takdir; görevilerin derecesi ne kadar farklı olursa olsun anlamları ve görevleri tekdir. Tüm peygamberler, tek olan aynı hakikate davet ettikleri için, temelde birbirlerinden ayrı tutulamazlar. Adem'in devrinden Muhammed'in devrine değin tüm peygamberler isimleri farklı olsa da aynıdır, tekdir. Gelen her peygamber, yeni bir yöntemle yeni bir ders anlatır ve her peygamber bir öncekinden daha üstün durumdadır. Ali daha önce de

var olduğundan, şimdi de vardır ve halkına malumdur. Ona inanmayanlar için ise gizlidir, saklıdır (mastur)."

"Peki kendi halkına ne şekilde malumdur?"

"Gerek mevcudiyeti, gerekse vasıtası açısından Kutsal Ruhun etkisi ile."

"Aleviler Kutsal Ruhun kişisel etkisine inanırlar mı?"

"Evet, ancak bunun serbestce ve ayrıntılı olarak tartışılması gerek. Kutsal Ruh sorusunu yanıtlayabilseydik, başka sorunlar kendiliğinden çözüldü."

Hoca Kutsal Ruh konusundaki inancını şu şekilde aktardı: "Kutsal Ruh odaya giren ışık gibidir, güneşin kendisini göremezsiniz. Gördüğünüz o ışığın güneşin kendisi olduğunu söyleyemezsiniz, bu sadece güneşin bir sonucudur."

Önemli şahsiyetlerin daha önce de yaşadıkları (pe-existence) ve varlıklarını sürdürdükleri konusu

"İlk ışığın (First Point) ortaya çıktığı her an biz de bir çember gibi etrafını sardık." İsa'nın gerçek hizmetkarları Musa'nın çağrısına uyanlar ile aynıdır. İsa, Mesih Fariz'lere serzenişte bulunmuştur, çünkü onlar Musa'ya karşı gelmişlerdi. Bu serzeniş ile İsa, onların Musa zamanında da var olduklarını ve Musa'ya karşı geldiklerini kastetmiştir. Bu bağlamda sadece Alevilerin kullandığı bir terim vardır: Fiilen geri dönüş (rajat fiili)

Sen eğer Paul'un yaşadıklarını yaşarsan, ismin farklı olsa bile aldırma; Paul'dan başkası değilsin. Sen onun

yaşamını sürdürüyorsun. O halde yüzlerce Paul mevcut. Paul çoğalmış. Bir çok tinsel (manevi) çocukları var.

Onesimus'un Philemon'a yazdığı mektuptaki sözleri "meydana gelmesine vesile olduğum oğlum Onesimus için sana yakarıyorum" konusunda Paul'un söylediklerine kulak verelim:

"Sen başkalarının başlatığı davaları tamamlıyorsun. Dava hiç bir zaman ölmez. O halde insan ölmez. Senin özün kemik ve etten değil, ölümsüz olan iyi davranışlarından ibarettir."

Ölümsüzlüğe ilişkin

Bu dünya beraberinde başka bir dünya getirir. Bu dünya öbür dünyanın yanında okyanusda bir damla gibidir.. Bu dünyada yaptığınız tüm iyilikler, bu dünya için değil öbür dünya içindir. İşte burada ekiryorsunuz, orada da biçiyorsunuz. İnsan için ölüm acı kaynağı değildir. Sadece başka bir yaşam biçimidir. Cennet belli bir yer değildir. Ancak inananların yaşadığı her yer cennettir, yeryüzünde olsa bile. Tanrı tanımazların yaşadığı her yer ise, ister bu dünyada olsun ister başka yerde, cehennemdir. Peki bu dünyada yapılan iyilikler ne anlama gelir? Nasıl ki annesinin karnında olan bir bebek gözün, kulağın ve ağzın nasıl kullanıldığının bilincinde olmadan geliyor ise yaptığımız iyiliklerin anlamının bilincine de daha sonra varacağız.

Tanrının tezahürü (Manifestation)

Müslümanlar Allahı, ondaki insana özgü tüm özellikleri inkar ederek, olumsuz sıfatlar ile tanımlarlar. Aleviler ise

Tanrıya olumlu sıfatlar atfeder ve tecessüm öğretisine göre tanım yaparlar. Tanrı hakimiyeti ile vardır. Bunun için ise bir beden gerekmektedir (Jasad). Yeryüzü hiç bir zaman Tanrıdan yoksun olmadı. O halde Tanrı her zaman mevcuttur ve mecazi anlamda değil, gerçek anlamda her zaman var olacaktır. Her Alevi, Ali'nin tecessümünü görmüştür, onunla yaşamın "yanıtlanması güç" konular konusunda mülakat yapmıştır, ona dokunmuştur, görmüştür ve herşeyi ile Ali'nin var olduğunu idrak etmiştir. Bu tezahürün nedeni ise tüm insanların Tanrı hakikatına ermelerini sağlamaktadır.

"Peki, Tanrının timsali (Ali) ile bu tür mülakatları yapabilmenin şartı nedir?"

"Bu şart çok ağırdır ve çok uzun bir yol gerektirir. Kişi düzenli bir şekilde hizmet verir ve esaslar öğrenir. Bunun için sekiz dokuz yıllık bir süre gerekir. Bu süreden sonra kişi kendini hazır hissederse Dersim Dede'si ve dolayısıyla tüm Aleviler tarafından üye kabul edilir. Bu çıraklık döneminde Ali ile doğrudan temasa geçemez, onu göremez ve ondan bir şeyler öğrenemez."

"İnanan istediği zaman Ali'yi görebilir mi?"

"Hayır, bu kendi isteğine değil, Ali'nin isteğine bağlıdır ancak. Yer ve zaman önceden belli değildir. Bu tecrübe çok hassas ve kontrollüdür. Bir transa geçme olayı sözkonusu değildir. Bu durum inanan yanlızken ya da başka müridler ile birlikteyken meydana gelir; ancak yabancıların yanında hiçbir zaman görülmez. Hiçbir Alevi böyle bir görüntüye neden olamaz, ancak Ali is-

tediği zaman meydana getirilebilir."

"Bu konuyu bana biraz daha anlat."

"Bundan fazlasını anlatırsam beni döverler"

"Gizli Mehdi öğretisi ile bu öğreti arasındaki fark nedir?"

"İnancımıza göre Mehdi, Muhammed ve Mesih'in ismi ve cismi farklı olsa da ışık ve hakikat açısından birdirler."

Bireysel ve toplu ibadet

Aleviler arasında ibadet bireysel ve toplu ibadetten oluşur. İbadet şekilsel değildir ve belli zamana ve yere bağlı değildir, abdest almayı da gerektirmez.

"Peki, Kuran'a göre tüm müminler ibadet öncesi ellerini, dirseklerine kadar kollarını, ayaklarını yıkamak zorunda değil mi?"

"Evet, bütün Aleviler de bunun bilincindedir, ancak bu onlar için bağlayıcı değildir. Bizim ibadetimiz içten gelir; şefaata dayanır ve belli törenimiz, formülümüz yoktur."

"İbadetinizde kutsal kitapların okunması da yer alır mı?"

"İbrahim, Musa, Davut, İsa ve Muhammed'in beş kutsal kitabını tanıyoruz ve okuyoruz. Ancak onlar bizim için bağlayıcı değil. Öğretimiz Alevi'den Alevi'ye, babadan oğula aktarılır."

"Günah çıkarmaya inanır mısınız?"

"Yüce Allah için."

"Kurban keser misiniz?"

Bütün sunni Müslümanların kurban kesmek zorunda olduğu tarzda değil. Ancak, hayatımızda bir kez, dede bize geldiğinde kurban keseriz. Pirlar ve dedeler bizim saygıdeğer hocalarımızdır. Kurbanlık

koyunun boğazı pir tarafından kesilir."

"Bu kurbanın anlamı nedir?"

Birincisi İbrahim, oğlu İsmail'i kurban etmek isterken Allah'ın bir koçu indirmesini anımsamak için, ikinci nedeni ise yoksullara kurban eti dağıtım, doyurulmasıdır."

"Özveriden ne anlarsınız?"

"Düşünün ki bir kasabada dört yüz Aleviyiz. İçimizde herkes diğeri için gerekirse ölüme özveride bulunur, inancı için yine aynı şeyi yapar. Bir zamanlar inancı için kendini feda etmiş olan yüzlerce insan var."

"Cami, kilise gibi toplu ibadetlerinizi yaptığınız yerleriniz var mı?"

"Hayır, belli bir ibadet yerimiz yok, ancak toplu ibadetlerimizde birimizin evinde toplanırız. Tanrı tapınaktan daha önemlidir. O, insanın yüreğinde yaşar. Taşa, toprağa para harcamaktansa bu parayı muhtaç olan insanlara harcamak daha hayırlıdır. Ayrıca Kirind Dedesi tarafından uygun görülenlerin katıldığı cem törenlerimiz vardır."

"Lideriniz ve hocalarınız kimdir?"

"Hocalarımızın dini fonksiyonu yoktur. Onlar sadece okullarda hocadır. Dini hizmeti ise Kirind'ten tüm ülkeye yolculuk eden dedeler ile yerel dedeler verir."

"Ne şekilde hizmet verirler?"

"Ali için cemler düzenler, Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an'dan bölümler okur, dualar eder, Tanrı sevgisi, kardeşlik konularında sohbet ederiz. Eski İbranilerde olduğu gibi

toplularımız yoktur, ancak bireysel adakları herkes yerine getirir. On gün süren Muharrem orucumuz vardır. Bu oruç esnasında üç günde bir çok hafif yemek yenir; eğer bu mümkün olmazsa yirmidört saatte bir, bu da mümkün olmazsa oniki saatte bir yemek yenir. Orucun amacı tefekkür etmek ve arınmaktır."

Sosyal Şartlar

"Evlilik konusunda Sünnilerden farklılık gösteriyor musunuz?"

"Ali'nin öğretisinde, çok evlilik konusunda bir buyruk bulunmamaktadır. Geleneklerimize göre bir kadın ile evleniriz. Ancak karımız akıl hastası olursa ya da artık ev işlerini yerine getiremiyorsa ikinci bir eş alabiliriz. Ancak ikiden fazla olmaz. Biz köle tutmayız ve bu haksız uygulamanın bir gün yeryüzünden silineceğine inanırız."

"İslam'da çok eşliliğin bir gün sona ereceğine inanıyor musunuz?"

"Bunun için yeni bir Muhammed gerekli."

"Alevilerde kadının konumu nedir?"

"Ruhsal ve sevgi açısından kadın ile erkek arasında fark yoktur. Bu anlamda iki cins de eşittir. Zeka ve idarecilik gelince, kim daha iyi ise idreyi o alır. Örneğin, tembel, beceriksiz bir adam, çalışkan, asil bir kadın ile evlenirse idare kadında olur, dünyayı bile yönetebilir. Aleviler köle almazlar. Bu onlara göre yanlış kabul edilir. Ancak savaşlarda esir alınanlar köle olarak kullanılabilir, bu da günümüzde pek görülmez. Biz kızların okutulması gerektiğine inanırız. Karlılarımıza örtünme ko-

nusunda emir verme hakkına sahip değiliz. Bu tamamen kadınlara kalmış bir şey. Ancak, bu ülke şartlarına bakarsak, onlar da diğer kadınlar gibi örtünmektedir."

"Sünnilerin öğrettiği anlamda cennete inanır mısınız?"

"Hayır."

"Bu her türlü zevklerin hüküm sürdüğü bir cennet midir ve bugün hala cemaate huriler vaad eder mi?"

Evet, camideki imamlar utanmadan bu tür cennet sözleri verirler."

"Sizi soyan ve aldatanlara ne tür ceza uygularsınız?"

"Bundan mümkün olduğunca sakın, ancak gerektiğinde düşman tarafından ezilmektense karşılık ver."

"İnancınız konusunda sorguya çekilerseniz ne yanıt verirsiniz?"

"Eğer bu sorgulama akli-selim bir topluluk ya da bir vali eşliğinde yapılırsa, inancını açıkla. Ancak bu sorgulama cahil bir topluluk ya da amacı alay etmek, aşağılamak olan küçük bir topluluk tarafından yapılırsa inancını inkar edebilirsin, çünkü bu beyanın kabul ve saygı görmez."

"O zaman peygamberin bazı geleneklerinde de değiştiği gibi yalan söylemek doğru mudur?"

"Bu gelenek, başka birçok gelenek gibi yanlıştır. Bir baba oğluna onbin tane gelenek öğretir, oğlu da sonsuz sabrı ile tüm bunları aklında tutarsa babası şöyle der: 'Bunlar şimdi geçerli değil, bunların dışında herhangi birşeye inanabilirsin!' Ancak cahil ve alaycı kimselere Alevi olduğunuzu saklamak yalancılık değildir."

"Aleviler dini nedenlerden ötürü zulmederler mi?"

"İnancımızda kölelik yoktur. Ben istersem Magi ya da Hıristiyan olabilirim. Bu çok doğal. Biz İslam'ı terk ettik. Neden özgür olmayalım?"

"Yetimlere, hastalara ve yoksullara nasıl bakarsınız?"

"Kendi evlerimizde bakarız."

"Cihada ya da başka bir savaşa inanır mısınız?"

"Kafirlerle karşı yüreğimizde sürdürdüğümüz içsel savaşa inanırız. Ali der ki: 'Sizin için benim buyruklarımı yerine getirirken ölmek, başka birisine benim buyruklarımı zorla kabul ettirirken öldürmekten daha hayırlıdır.' Savaşa ancak kendimizi savunmak adına inanırız. Bununla birlikte tokat yediğimizde öbür yanığımızı da çevirmektense kendimizi savunmak için karşılık veririz."

Şiiler, Babiler ve Bahailerle olan ilişkiler

"Aleviler ve Şiiler arasında şu temel farklılık vardır. Şiiler Ali'yi Muhammed'in vekili sayarlar. Başka bir halife tanımazlar. Ali haleftir, görevi sürdürürdür."

Alevi ise Ali'yi Tanrı'nın insan cisminde zuhuru olarak kabul eder. Şu anlamda Şiiler ile Aleviler hemfikirdir: Türkiye'deki Sultan'ın halifeliğini kabul etmiyorlar; ayrıca Şeyhulislam'ı, ulamayı ve hocaları da kabul etmiyorlar. Bunun dışında Babi ve Bahailer ile bir ilğimiz yoktur. Hiçbir Alevi, Mirza Muhammed Ali ya da Bahai Ullah'ın yolunu seçmemiştir. Hiçbir şekilde bu insanların düşüncelerini paylaşmıyorlar, 'Gizli İmam' düşüncesi-

ni taşıyorlar."

Alevilerin İsa Mesih ve yeni Ahit ile ilişkisi

"Aleviler İsa'nın yeniden doğuşuna inanırlar mı?"

"İnanırlar ama daha farklı. Bize göre yeniden doğan tek varlık İsa değildir. Ayrıca tam olarak Tanrı'nın varlığını gösterememiştir. İsa tanrısal özelliklere sahipti, ancak insanlar değerini anlayamamıştır, hala da anlamamaktadır. Tanrı'nın oğlunun ya da Tanrı'nın kendisinin insan yaşamına Nazareth'li İsa olarak döndüğü ve Filistin'de kutsal yaşamını sürmüş olduğu anlamda tecessümüne inanıyoruz. Çoğu zaman İsa'dan insan oğlunun oğlu; bazen de Tanrı'nın oğlu olarak söz ederiz."

"İsa'nın çarmıha gerildiğine ve öldüğüne inanıyor musunuz?"

"Hayır. İsa ölümsüz bir ruh olduğu için öldürülemez."

"Ama bedeni?"

"Evet, ama beden onun kişiliğini taşıyamıyordu. İsa diğer peygamberlerden daha çok zulüm görmüş, aşağılanmıştı. Tanrı fedakarlığı sever, bu nedenle İsa'nın insanlar için kendini feda etmiş olması, O'nun Tanrı nezdinde diğer peygamberlerden daha önemli sayılmasına neden olmuştur. İsa kendinden önce gelen tüm peygamberlerden daha ayrıcalıklı bir konumdadır, çünkü diğerleri onun söylediği sözleri söylememiştir. Ancak Tanrı namına hepsi de bir şekilde acı çekmiştir, örneğin Hud, Salih ve Nuh."

"İsa'nın dirildiğine inanıyor musunuz?"

"Bu bizim için güç bir soru-

dur. Bedenden ayrılan ruh tekrar beden ile birleşmez. Bu nedenle anlayamadığımız birşeye inanmak zorunda hissetmiyoruz kendimizi; ancak dirilmesini tamamen de inkar etmiyoruz."

"Yeni Ahid'in Tanrı tarafından indirildiğine inanıyor musunuz?"

"Evet."

"Kuran gibi mi?"

"Biz beş kitabın da kutsallığına inanıyoruz. Bunlar Şuhuf (İbrahim'e malum olmuştur ve bugün Mezopotamya'da bulunmaktadır), Tevrat, Zebur, İncil ve Kuran'dır. Eyüp, Samuel, İsaiah, Jeramiyah ve diğerlerinin kitapları ise daha düşük değerdedir."

"Daha önceki vahiylerin geçersiz olduğunu mu düşünüyorsunuz?"

"Esaslar açısından hayır, dalları budakları açısından ise evet."

"Hıristiyanlığın geleceğini nasıl görüyorsunuz? Devam edip sonunda Alevi olacak mı?"

"Bu iki inanç adalet konusunda birleşecek, herbiri belli konularda taviz verecek."

"Peki Sünniler?"

"Onlar çok geride! Onların işi gerçekten zor. Onlar böyle bir birleşmenin çok uzatındalar."

"Peki, İsa'nın 'sadece bir sürü ve bir çoban olacak' sözünden ne anlarsınız?"

"Bu sözler uygarlığın özüdür. Tanrı'nın tek isteği birleşmemizdir. Dünya henüz çocukluk çağındadır ve kendini kontrol edemez. Dünya henüz Tanrı'nın buyruğunu kavrayamamaktadır."

İslam'ın şartlarının yerine getirilmesi konusu

"Alevilere göre hac görevi bağlayıcı mıdır?"

"Hayır, değil."

"Peki kendilerini zekat vermek için zorunlu hissederler mi?"

"Hayır."

"Namaz kılar mısınız?"

"Hayır."

"Peki Ramazan'da oruç tutar mısınız?"

"Hayır."

"Kelime-i Şehadet imanın şartı mıdır?"

"Hayır."

"Şiiler İslam'ın bu beş şartına uymuyorlar mıydı?"

"Evet, bazı değişiklikler ile uyuyorlar."

Muhammed'in yaşamına ilişkin

"Siyer-en Nebi kitabı gibi kitapların Muhammed'in öz yaşam öyküsünü yansıttığına inanıyor musunuz?"

"Hayır, peygamber yaşamı ve peygamberliği konusunda kendi kaynaklarımız vardır. Biz, Muhammed'e beş büyük peygamberin sonuncusu olarak bakar ve inanırız. Biz ona şefaatçi, Tanrı ile bizim aramızda arabulucu olarak bakarız. diğer peygamberlere de aynı şekilde bakarız. Ancak asıl erdem ve hak Tanrı'dadır."

"Muhammed son peygamber mi?"

"Peygamberlerin mühürü olduğu anlamında evet."

"Ali'yi tayin eden peygamber midir?"

"Evet, çölde, büyük bir

toplantıda. Ancak Muhammed'in ölümünden sonra, pratik nedenlerden ötürü Müslüman Meclisi, üstün yetenekli ve zeki olan Ali'nin yerine daha ılımlı ve tutucu olan Ebu Bekir'in halife seçilmesine karar vermiştir."

"Muhammed ile Ali arasındaki tarihi ilişki nedir?"

"Babalara kardeşti. Daha sonra Ali, Muhammed'in damadı olmuştur. Ali müslümanlığı kabul eden ilk kişidir. İlk halife olarak Ali tayin edilmişti."

"Ali'ye bildirilen vahiyi Tanrı'nın insanlara son sözü olarak mı kabul ediyorsunuz?"

"İlk ve son dememelisiniz. Aynı düşünce hepsinde de var. Nasıl ki haftanın tüm günleri içinde gerçekte sadece bir gün vardır, ancak isimler farklıdır. Eğer tüm peygamberlerin yaşamlarını birleştirirseniz Aleviler sizin düşüncenize katılabilir. Eğer onları ayrı ayrı algılayıp değer verirsiniz, sizinle aynı fikirde olamayız."

Sonuç

1- Karşımızda Muhammed'i tanıyan ve kabul eden İslam'dan farklı bir din vardır.

2- Bu dinin merkezi bir türbe değil, misyonu olan bir harekettir.

3- Bu inancın klasik İran ve Türk şiiri ile, özellikle Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin mesnevisine olan yakınlıkları dikkate değerdir. Diğer bir deyişle Yakınoğlu'nun mistizmini ve Panteizmini burada bulabiliyoruz. Ancak bu mistizmi edebi teoriler ya da felsefeler olarak değil de, ruhun istek ve arzularını tatmin etmeye çabalayan bir dinin unsurları olarak algılamalıyız.

4- İslam ile en belirgin farkı

ise yeniden doğuşa (tecesüm) olan inançları oluşturmaktayız. Bugün Türkiye, saltanat ve hilafet ve Sünni gelenekleri ile Hindistan'daki İslam kadar radikal görülmektedir.

5- Ahlak kurallarının şekilcilikten daha üstün tutulmasını "İslam'ın beş şartını kayda almamalarından anlamaktayız."

6- Aleviler, kadınlara duydukları saygıyı ve onlara tanıdıkları özgürlüğü katı Müslüman hukukuna ve geleneklerine bağlı çevre nedeniyle tam olarak gerçekleştirememektedirler. Ancak kadının gerek evlilik yaşamında gerekse öbür dünyada eşit bir konumda olması düşüncesi Yakınoğlu'da ancak her toplumun kendi başına, kimse araya girmeden yaşayabilecek duruma geldiğinde gerçekleşebilir.

7- Kendi ideolojilerine göre Aleviler, kendilerini İslam'dan çok Hıristiyanlığa yakın hissetmektedirler. Ayrıca gerekirse Hıristiyanlık ile bağdaşabileceklerini, ancak Sünni Müslümanlık ile bağdaşamayacaklarını söylemektedirler.

8-Yeni Ahid'i tamamiyle kabul etmektedirler. Ancak Kuran'a da aynı şekilde inanırken bu nasıl olur?

9-Kurtarıcımızın sözleri olan "sadece bir sürü ve bir çoban olacaktır" aslında "medeniyetin özünü anlatmaktadır, çünkü o gerçekten tüm insanları gütmektedir."

1- Al muslimu man salimannasuan yadini wa sanihi. (Müslüman eli ve dili ile kimseye zarar vermeyendir.)

(*) Bu yazı Harvard Theological Review'den (1909) alınmıştır.

Kızılbaş ve Yeşilbaşlar(1)*

A. v. Le Coq - Berlin

İslam dünyasında belli mezheplere bağlı olanlara verilen "Kızılbaş" isminin bu gün gizemli (2) bir mezhebe verilen bir isim olarak algılanması ve anlamının tam olarak bilinmemesi dikkat çekicidir, çünkü bu gün gerek bu isme ilişkin, gerekse Kızılbaş olarak nitelendirilenlere ilişkin bir yığın bilgi bulunmaktadır. Türkçe olan "Kızılbaş" deyimini (kırmızı kafa) şu anlamlara gelmektedir:

1) Genel olarak her ırktan ya da ulustan Şii'lere verilen isimdir. Bunun karşıtı olan "Yeşilbaş" deyimini ise Buhara ekolünden Sünnilere verilen isimdir.

2) Daha özel anlamda ise Kızılbaş, İranlı (Pers), daha doğrusu İranlı Şii anlamına gelmektedir.

3) Bu deyim'in oluşum hiyakesine göre ise Kızılbaş, Pers ülkesinde yaşayan, Türk soyundan gelen göçebe Şii sa-

vaşçılara verilen isimdir.

Bu iddialara sağlam dayanak sağlamak amacıyla, konuyla ilgili araştırma yapanların eserlerinden alıntılara yer verdik.

Ad 1) Kızılbaş'ın Şii anlamında algılanması:

a) "Günümüzde Orta Asya'da tüm Şiiler Kızılbaş olarak nitelendirilmektedirler." E. Denison Ross, **Tarih-i Raşidi**, London 1895, s. 214.

b) "Kızılbaşları sayısı bazen, belki de Afganistan'ın tüm Şia toplumu, yani Hasarahlar (Türk-Mongol) da Kızılbaşlara dahil edildiği için, bir hayli büyük gösterilmiştir." K. F. Neumann, **Asya'da İngiliz İmparatorluğu'nun Tarihi**, Leipzig 1857, vol. 1, s. 391.

c) Turfan'da kendi çalışmalarım arasında sözcük listeme aldığım şekilde:

Kızıbaş: Şii, İranlı. A. v. le Coq, **Turfan'da söylenen**

şarkı ve özdeyişler, Baessler - Archiv 1911.

Ad 2) Kızılbaşın İranlı anlamında algılanması:

a) A. Handoğlu'nun Türkçe-Fransızca sözlüğünden (Viyana 1838) Kızılbaş: Ali mezhebinden Persli (İranlı).

b) Radloff'un Türk lehçelerine ilişkin sözlük çalışmasından. Kızılbaş: İranlı (Persli).

c) Prof. Grigorieff "Türkistan'da Orta Asya'ya ilişkin Rus politikası" adlı makalesinde İran Şahı için "Kızılbaşların Hası" ünvanını kullanmıştır. Londra 1876, vol. II, s. 391.

d) Buhara'da yakalanan Perslerin "Kızılbaş esirler" olarak nitelendirilmesi. Mohan Lal, **Pencab'ta geziler**, Londra 1846, s. 119.

e) "O (Akbar İmparatoru) beraberinde Kızılbaş (Persli) prensi de getirmişti." Tabakat-ı Akbari, **Hindistan Ta-**

rihi, Sir H. Elliot, London 1873, vol V, s. 219.

f) "Perslerin (Yazar burada Kızılbaşlar demiştir, ancak ben burada daha yaygın olan terimi kullandım) Dogi'de nöbetçileri vardı." Raverty, **Afganistan hakkında notlar**, Londra 1888, s. 23.

g) "Bugün Pers halkına üç yeni ad daha verildi, bunlar Şii, Rafezi ve Kızılbaş isimleridir." **Voyages du Chevalier Chardin** (Langes), Paris 1811, vol. III, s. 267.

h) "Kızılbaşlar Perslerin soyundan olanlardır." Leud Vincend Eyre, **Military Operations of Cabul** (Kabil'de askeri operasyonlar), Londra, Murray, MDCCCXLIII, s. XXXI (Terimler Sözlüğü).

i) "Kızılbaşlar Persli (Türkçe konuşan Persliler) ya da Pers soyundan olanlardır." Lady Sale, **A Journal of the Disasters in Afganistan** 1841-42, Londra, Murray 1843, s. IX (Terimler Sözlüğü).

k) "Ali mezhebinden olan Perslere alaycı bir şekilde Kızılbaş denmekte." Nicolas de Nicolay **Les Navigastions, Peregrinations et Voyages, Jaits en la Turquie**, Anvers M. O, LXVI, s. 214.

Ad 3) Kızılbaş teriminin Safeviler döneminden beri Şii Türklerden oluşan ve kırmızı başlıklardan ötürü kendilerine Kızılbaş denilen İranlı savaşçılara verilen ad olarak algılanması:

a) (1580) "Bununla birlikte, ona Kızılbaşların (yani Perslerin asillerinin) ona saldırmaya niyetli oldukları ha-

berleri ulaşmıştı." Christopher Burrough, **Advertisements and Reports of the G. Voyage into the Parts of Persia and Media**, The Principal Navigations, Glasgow 1903, vol. III, s. 235.

b) "Kızılbaş terimi kırmızı anlamına gelen 'kızıl' ve kafa anlamına gelen 'baş' kelimelerinden oluşmaktadır. Kızılbaş olarak ise kırmızı başlıklarından ötürü Perslerin savaşçıları nitelendirilmektedir." de la Boullaye- de Gouz, ed. 1657, s. 545, **Yale, Hobson-Jobson**.

c) (MS 1606) "Kızılbaşlar onların (Perslerin) en çok değer verdikleri askerlerdir." Gouvea, lornada do Arcebispo de Goa, D. Frey Aleixo de Menezes, Coimbra 1606, **Yale S Hobson- Jobson**, s. 380.

d1) "Kabil'de ise Nadir Şah 'chandaul' ya da 'dünder' (artçı) olarak Kızılbaşlardan (giydikleri kırmızı başlıklardan ötürü) ya da Mughal- Pers ** askerlerinden oluşan 12 bin kişilik müfrezesini bırakmıştır. Nadir Şah'ın ölümünden sonra ise bu askerler yine Kabil'de kalmıştır. Bugün hala bu askerlerin soyundan gelenler kentin chandaul diye adlandırılan bir semtinde yaşamaktadırlar. Bu Kızılbaşlar 'belli bir İran topluluğu olarak' Sünni yerli halka karşın varlıklarını koruyabilmişlerdir." Bellew, **Races of Afganistan** (Afganistan'da etnik kökenler), London 1880, s. 107.

d2) "Kızılbaşlar" bugün İran'da hakim olan Türk kökenli ailelerin üyeleridir. Yan-

lılıklara yol açmaması açısından onlar için İranlıların kullandıkları terimi değil de Kabil'de onlar için kullanılan Kızılbaş deyimini kullandım. Ayrıca:

"Kızılbaşlar genellikle 'Herraut' kentinin dışında şehirlerde yaşarlar, ancak köylere de yerleşmişlerdir. Kabil'de en az on ile oniki bin Kızılbaşın yaşadığı söylenir. Bu Kızılbaşlar birçok açıdan çevredeki diğer insanlardan farklıdır. Farsça konuşurlar, ancak kendi aralarında Türkçe konuşurlar. Hepsisi de fanatik Şii, ancak Sünniler ile dini açıdan düşmanlık güdüldüğü için, inançlarını sessizlik ve gizlilik içinde sürdürürler." Elphinstone, **Account of the Kingdom of the Caubul** (Kabil krallığı hakkında rapor), London 1842, vol. I, s. 417.

e) "Onun (Şah İsmail) muzaffer olmasına neden olan yedi Türk boyu *** kıyafet olarak farklılık gösteriyordu: Kafalarında kırmızı bir başlık taşıyorlardı. Bu başlıktan sonra Türkler onlara 'Kızılbaş' ya da 'altın - kafalılar' adını takmıştır ve bugün de hala onların yeni nesillerine bu isim takılmaktadır. Bu kabilelerin kılınçları kutsal bir görev için ... Şii dinini savunmak için kullanılmıştır." Malcolm, **History of Persia** (İran Tarihi), London 1815, vol. I, s. 502.

f) "Kızılbaş, Türkçede kırmızı kafa anlamına gelen bir kelimedir. Bu terim daha sonra İran'daki Safevi hanedanının başlangıcından itibaren İran'da hakim sınıfı oluşturan ve giydikleri kırmızı başlık-

lardan ayırt edilen Persleşmiş Türkler için kullanılmaktadır. Bu sınıf Afganistan'a da yerleşmiştir." **Yale, Hobson - Jobson**, London 1886, s. 380.

Ayrıca aynı eserin ekinin 814. sayfasında bu terim şöyle tanımlanmıştır: "Kızılbaş. Bu isim (Pers ülkesinde olduğu gibi) o ülkenin uyruğuna geçen belli Türk boylarına verilmektedir...; gerçekte onlar bugün, İran'ın kraliyet soyu ve hakim sınıfı gibi, Persleşmiş Türklerdir."****

Bu konuya ilişkin daha fazla alıntı ***** verip sıkılmak istemiyorum. Ayrıca tüm bu alıntılar "Kızılbaş" deyiminin İranlı Şii'lerin tamamı için kullanıldığını yeterince kanıtlamıştır.

Biraz da 'Yeşilbaş' deyimine ilişkin bilgi ve değişik araştırmalardan alıntı vermek istiyorum. Bu ara Osmanlı Türklerinin beyaz başlık giydiğine değinmek istiyoruz, ancak hiçbir yerde 'beyaz kafalı' (Akbaş) diye bir deyim rastlamadık. Sanırım dini eğilimleri kıyafetlerdeki renklere göre belirtme alışkanlığı, Şii ve Sünni düşmanlığından ötürü 16. yüzyılda Safevilerin döneminde ortaya çıkmıştır:

a) "Bu Buhara ülkesi (Yeşilbaş Tatarlarının ülkesi) zaman zaman İran hükümdarlığına dahil olmuştur..., ancak şu an bağımsız bir krallıktır. İranlılar ile, her ikisi de Müslüman olmalarına rağmen din için kanlı savaşlar yürütmektedirler." **Master Anthonie Jenkinson'un 1558'de Moco kentinden Buhara'ya yaptığı gezinin notlarından**. vol.

XII, s. 22.

b) "İşte Müslümanların Peygamberi Muhammed öldüğünde, geriye dört müridi Ömer, Osman, Ebubekir ve Ali (Peygamberin damadı) kaldı. Sonra çok dağınık olan buyrukları toplayıp, her biri kendisine göre yorumlayıp kutsal Kuran'a yerleştirdiler. İlk üçünün peşinden Türkler gitti. Asya'daki Tatarlar ve Afrika'daki Müslümanlar da öyle. Ali'ye ise sadece İranlılar inandı..."

"Şii krallar ise kendi yandaşlarına, onları yeşil başlık giyen Tatarlar ve beyaz başlık giyen Osmanlılardan ayırt edebilmek için kızıl başlıklar giymelerini buyurmuşlardır." **Türk ve İran sultanlarının yaşamlarına ilişkin**. J. J. Boyssard, V. Frankfurt, M O, XCVI, s. 111-112.

c) "... aynı bizim gibi, İranlılar da kendilerine kızıl başlıklarından ötürü Kızılbaşlar demektedirler. Şahlarına da aynı adı vermektedirler." (Son söylenenin kanıtı yoktur! A. L.)..."

Spanduginus şöyle der: "... Tatarlar yeşil başlık giyerler. Tatarlara göre yeşil giymek onlara ait bir ayrıcalık ya da hak olarak görülmektedir. Çünkü onlar Muhammed'in soyundan geldiklerini ileri sürerler." Hans Lewenklaw von Amelbeurn, **Neue Chronica Türkischen Nation**, Frankfurt a. Main 1590, s. 405.

Aynı eserin 4. sayfasında Osmanlı savaşçılarının başlıklarına da atıfta bulunmaktadır.

Kızılbaşların Mezopotamya ve Anadolu'da da görülmesi konusunda çok az bilgi var. Bu bilgileri de Vombery ve daha çok da Houtsma vermektedir: Onlara göre Türkiye'de bulunan Kızılbaşlar 1500 yılından sonra oralara yerleşen göçmenlerdir. Bu konu ile ilgili literatür ve Kızılbaşların Anadolu'daki dağılımı konusunda Hugo Grothe, Ön Asya gezisi konusundaki eserinin 1. cilt, s. 148'de bilgi vermektedir:

a) "Kızılbaş-Türklerin konusu ise biraz farklı. Bunlar genelde yanlış olarak Yörük ya da Türkmen olarak nitelendirilmektedir, çünkü onlar daha çok savaşlar zamanında gerek zorla gerekse isteyerek Azerbaycan ve Kafkasya'dan buralara getirilen İran Türklerinin soyundan gelenlerdir. Günümüze değin de Şii inançlarına sadık kalmışlardır..." Hermann Vambery, **Das Türkenvolk (Türk halkı)**, Leipzig 1885, s. 607.

b) "İran'dan göç edip Anadolu'ya gelen Türk Şii'leri Kızılbaş olarak nitelendirilmekte ve daha çok da Karahisar ovasından Tokat, Amasya ve Ankara'ya kadar uzanan bir bölgede yaşamaktadırlar. Kızılbaşlar İran ile savaş halindeyken Türk sultanları tarafından zorla buralara getirilmişlerdir." M. Th. Houtsma, **Emcyclopaedia Britt.**, Türkler ile ilgili bölüm.

Sanırım bu alıntı ve bilgilerden sonra 'Kızılbaş' deyiminin kökeni ve anlamı konusuna açıklık getirmiş olduk.

* Haz. Hugo Grothe: *Orientalisches Archiv*, içinde, Leipzig 1912

** Mughal İrani: Türk soyundan olan Şii İranlı.

*** Bu boylar Oostajaloo (Ustacak?), Şamlı, Nikaloo (Nikalı?), Baharlı, Zul kuder, Kujur ve Afşar boylarıdır. İran menşei bilgilere göre bu yedi boyun her biri kendi altında yedi kola ayrılıyordu.

**** Prof. von Luschan'ın aşağıdaki ifadesi bize pek uygun görünmedi (Huxley. lecture s. 234): "... İran'da iki büyük etnik grup vardır, yerleşik olan Şii Tacikler ve Sünni ve daha çok göçebe olan Şii İhlatlar (İlat). İhlatlar Türmen'dir. Mevcut Kaçar (Kajar) hanedanı da Türkmendir; İhlatlar ... ülkenin ve Taciklerin asıl sahibidir." İlatların Türkmen olduğu Kürt ve Lek kökenli boylara uymamaktadır; ayrıca İlatların ve hatta Kaçarların Sünni olduğunu ileri sürmesi pek doğru değildir. Tüm tersine, Türk İlat boyu ve onlara bağlı Kaçarlar fanatik Şii'dirler; sadece Kürtler genelde Şafi Sünnilerdir. Kürtlerde çok az sayıda Kızılbaş bulunmaktadır.

***** E. g. Tavernier, *Les six Voyages eto*, Paris 1679, vol. II; Sanson, *Voyage et relation ... de la Perse*, Amsterdam 1695; de Ferriol *Der wahresd- und neuesten Abbildung des türkischen Hofes Abbildung ... Fortsetzung*, Nürnberg 1721; Drouville, *Voyage en Perse*, 2nd. Edition, Paris 1825.

(1) Yayıncının Notu :

(Hugo Grothe)

A. von Le Caq, bize Anadolu'da yaşayan ve Müslümanların arasında didi açıdan özel ve farklı bir konumda olan kişileri tanımlamak için çevre halkı tarafından kullanılan "Kızılbaş" teriminin kökeni ve oluşumu konusunda ilk defa yapılmış bir araştırma sunmaktadır. Le Coq tarafından verilen bu bilgiler bize ayrıca bu topluluğun oluşumunda doğudan gelen göçlerin de önemli rol oynadığını göstermekte ve bu bağlamda Jacob'un değerli araştırmalarını tamamlamaktadır (Türkische Bibliothek IX, S. 14 und Abh. d. Bayr. Ak d. wiss. 1. Kz. XXIV. Bd, III. Abd. München 1909). Kendim de Kürdistan'daki, Toroslar'daki ve Maraş'taki Kızılbaşlar ile sohbet etme olanağı buldum. (Bunun için bakınız; "Ön Asya Gezimi" 1906 u. 1907, Leipzig, 1912, Bd. II. S. 148-161, "Kurden und Kysylbasch" bölümü).

(2) Örneğin F.v.Luschan'ın "Verhandlungen der Gesellschaft für Erd Rumde zu Berlin", 1888, adlı toplantılarda (Anadolu'daki gezileri hakkında) şöyle der: Çok gizemli mezheplere bağlı bir dizi guruplar ile karşılaştık... Bunlardan en önemlileri "Kızılbaşlardı".

(Ayrıca F. v. Luschan'ın "Journal of the Royal Anthropological Institut" dergisinin vol. XLI, Temmuz-Aralık sayısı, 1911, S. 211'deki "The Eark Inhabitans of Western

Asia", "Huxley Memorial Lecture for 19119" ile kıyaslayın.)

"Kızılbaşlar: Mezopotamya'da veya küçük gruplar halinde Toroslar'da, Maraş yakınlarında, Arap ve Kürtlerin arasında yaşayan ve kendisini Kızılbaş olarak niteleyen garip insan topluluğuna denir. Kızılbaş, 'kırmızı kafa' anlamına gelmektedir, ancak içlerine girdiğimizde hiçbirinin Sünni komşularından daha kızıl saçlı olduğunu veya giysilerinde kırmızı rengi diğerlerinde daha fazla tercih ettiklerini görmedik. Demek ki bu deyim kelime anlamından farklı bir anlamı var. Belki dilbilimciler bir gün Kızılbaş teriminin kaynağını ve kökenini bulurlar."

Yazar eserinin 212. sayfasında şu sonuca varmaktadır: "Tüm bu inanç guruplarının üyeleri (Kızılbaş, Tahtacı, Bektaşî ve Ansariyeh) belki de çok eski ve homojen olan bir toplumdaki geri kalanlardır ve kendi aralarında evlenerek dinlerini ve fiziksel özelliklerini koruyabilmişlerdir."

Burada yazar, 1888 yılında; Almanca yazdığı makalede de değindiği gibi, bu dört inanç grubu arasında eski, İslam öncesi bir bağın olduğunu ileri sürmektedir. Aynı kaniya Hugo Grothe de varmıştır. (I. c. S. 159).

**İngilizce ve
Almancadan çeviren:
Huri Tuşık Öztürk.**

DENG YAYINLARI BROŞÜR DİZİSİ

KEMAL BURKAY

**KADIN
SORUNU**

DENG YAYINLARI BROŞÜR DİZİSİ

80.000TL.

İBRAHİM METİN

**Sendikal
Hareket ve
Demokratik
Kitle
Örgütleri**

DENG YAYINLARI BROŞÜR DİZİSİ

80.000TL.

CELAL ÖZGÜR

**GENÇLİK
SORUNU**

DENG YAYINLARI BROŞÜR DİZİSİ

80.000TL.

ÇIKTI

Broşür ve kitaplarımızı tüm yurtiçi ve yurtdışı bürolarımızdan temin edebilirsiniz.

DENG Yayınları

İSTEME ADRESLERİ

YURTIÇI

Atatürk Bulvarı Emlak Bankası Apt.
B Blok No: 146 Kat: 7 Daire: 28
Aksaray - İSTANBUL
Tel: 513 63 25 - 514 07 32
Fax: 513 63 26

YURTDIŞI

Postfach 131831, 42045
Wuppertal - ALMANYA
Tel:0202/30 53 38
Fax:0202/30 69 17

MEM û ZÎN

EHMEDÊ XANÎ

Kürdçeden Türkçeye Çeviren
M. EMİN BOZARSLAN